

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BÜYÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİN SERMAYE
YAPILARININ İŞLETME KARLILIKLARINA VE İHRACAT
PERFORMANSLARINA ETKİSİ

Hazırlayan
Dilaver YAVUZ

İşletme Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Süleyman Serdar KARACA

TOKAT - 2019

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BÜYÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİN SERMAYE
YAPILARININ İŞLETME KARLILIKLARINA VE İHRACAT
PERFORMANSLARINA ETKİSİ

Hazırlayan

Dilaver YAVUZ

İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Süleyman Serdar KARACA

TOKAT - 2019

**BÜYÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİN SERMAYE YAPILARININ İŞLETME
KARLILIKLARINA VE İHRACAT PERFORMANSLARINA ETKİSİ**

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 22 / 07 / 2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Süleyman Serdar KARACA

Üye : Dr. Öğr.Üyesi Zekai ŞENOL

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Atilla KARKACIER

Üye :

Üye :

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ~~04~~.../...~~07~~./2019 tarih ve ~~38~~... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü:

Prof.Dr.İlhan EROĞLU
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç.Dr.Süleyman Serdar KARACAdanışmanlığında hazırlamış olduğum “Büyük ve Orta Boy İşletmelerin Sermaye Yapılarının İşletme Karlılıklarına ve İhracat Performanslarına Etkisi” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

22/07/2019

Dilaver YAVUZ

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmamın hazırlanmasında bilgilerini ve yardımını eksik etmeyen baőta tez danışman hocam sayın Doç. Dr. Süleyman Serdar KARACA'ya teşekkür ederim.

Çalıőmamın uygulama kısmında analizler ile ilgili bilgi ve görüőlerini esirgemeyen sayın Doç. Dr. Eőref Savaő BAŐCI hocama ve Öğr.Gör. Selim GÜNGÖR hocama çok teşekkür ederim.

İki yıl boyunca beni motive eden ve destekleyen eőim Hamide Yavuz ve çocuklarıma çok teşekkür ederim. Bu çalıőmamı göremeyecek olan en değerlim, annem Cevahir YAVUZ'a çok teşekkür ederim.

ÖZET

İşletmeler, sermaye sahiplerinin kar elde etme amacı öncelikli olarak çeşitli hedefler doğrultusunda kurulur ve yaşamlarını sürdürürler. İşletmeler karlarını artırmak için yurtiçi ve yurtdışı satış ve farklı faaliyetlerde bulunurlar. Döviz kurunun yüksek olduğu ülke işletmeleri daha çok ihracat yaparak hem karlarını artırmayı amaçlarlar hemde ülkelerinin cari açık vermesinin önüne geçmek için çalışırlar. Ülkelerin ihracat yükünü daha çok büyük boy ve orta ölçekli işletmeler karşılamaktadır. Bu bakımdan önem arz eden ihracat performansı ve karlılık oranları ve işletmelerin sahiplik durumları arasında bir ilişkinin olup olmadığı çalışmada araştırılmak istenmiştir. 2018 Yılında BOBİ olarak adlandırılan ve ayrı bir mali raporlamaya tabi olan işletmelerin sermaye yapıları ve sahiplik oranlarının işletmelerin karlılık ve ihracat performanslarına etkileri araştırılmıştır.

Bu çalışmada, BOBİ olarak sınıflandırılan ve 2017 ihracat rakamları bakımından ilk 40 işletmeden tam verilerine ulaşılan 19 üretici-ihracatçı ve ihracatçı işletmenin, 2010-2017 yılları arasında ki sekiz yıllık ihracat rakamları, ihracat yoğunlukları, net kar marjı oranları, aktif karlılık oranları, öz sermaye oranları, sermaye yapıları(sahiplik yapısı), işletme yaşı ve işletme çalışan sayısı verileri kullanılmıştır. Kurulan hipotezler, dört ayrı model yardımıyla panel verianalizine tabi tutulmuş ve hipotezlerin durumu değerlendirilmiştir.

Çalışma sonucunda ulaşılan bulgular şu şekildedir: İşletmelerin ihracat yoğunluklarının işletme ihracat rakamları üzerine etkisi olduğu, işletme öz sermaye karlılığının işletme aktif karlılığı üzerine etkisi olduğu, aynı şekilde işletme aktif karlılığın işletme özsermaye karlılığı üzerine etkisi olduğu ve işletme öz sermaye karlılığının işletme net karmarjı üzerine etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bunların dışındaki sermaye yapısı(sahiplik durumu), çalışan sayısı ve işletme yaşı bağımsız değişkenlerinin ihracat rakamına ve karlılık oranlarına bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Büyük ve Orta Boy İşletme, Sermaye Yapısı(Sahiplik Durumu), İhracat Performansı, Karlılık Oranları, Panel Veri Analizi

ABSTRACT

Businesses are set up and live for a variety of objectives, primarily with the goal of profit making by capital holders. Businesses engage in domestic and international sales and different activities to increase their profits. The companies with high exchange rates aiming to increase their profits and also work for preventing the current account deficit of their country by exploring more. The exportation burden of the countries is carried by large and midsize business. It is searched in the studies, whether there is a relationship between exportation performance which is important in this respect, profit rates and ownership status of business. In 2018, they researched the effects of the capital structure and ownership ratios of the business which are called BOBI and subject to separate financial reporting on the profits and export performance of the business.

In this study, the data of the 19 producer-exporter and exporter business which are classified as BOBI and whose full data were obtained from the first 40 business in terms of 2017 export figures are used like: the eight-year export between 2010-2017, export densities, net profit ratios, active profit ratios, equity ratios, capital structure (ownership structure), age of business and the number of employees of the business. The established hypotheses were subjected to panel data analysis with the help of four different models and the status of the hypotheses were evaluated.

The findings obtained as a result of the study are as follows: It was found that the export densities of the enterprises had an effect on the business export figures, the return on operating capital had an impact on the return on operating assets, the return on the return on operating equity had an impact on the return on equity of the enterprise and the return on the operating capital had an impact on the net operating profit. Apart from these, it was found that the independent capital structure (ownership status), number of employees and working age independent variables had no effect on the export figure and profitability ratios.

Keywords: Large and Medium Sized Enterprises, Capital Structure (Ownership), Export Performance, Profitability Rates, Panel Data Analysis

İÇİNDEKİLER

Etik Sözleşme.....	ii
Teşekkür.....	iii
Özet.....	iv
Abstract.....	v
İçindekiler.....	vi
Tablolar Listesi.....	x
Şekil Listesi.....	xi
Kısaltmalar Listesi.....	xii
Giriş.....	1
BÖLÜM1:TEMEL İŞLETME VE BÜYÜK BOY VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER.....	2
1.1.İşletme Kavramı.....	2
1.2. İşletmeciliğin Tarihi.....	2
1.2.1. İlkel Süreçi.....	2
1.2.2.Tarımsal Süreçi.....	3
1.2.3.Zanatkarlık Süreçi.....	3
1.2.4.Lonca Süreçi.....	3
1.2.5.Sanayi Devrimi Şüreçi.....	4
1.3. İşletme Bilimi Ve Diğer Bilimlerle İlişkisi.....	4
1.3.1. İşletme Bilimi ve Ekonometri.....	4
1.3.2. İşletme Bilimi ve Hukuk.....	4
1.3.3.İşletme Blimi ve Davranış Bilimi.....	5
1.3.4.İşletme Bilimi ve Matematik-İstatistik.....	5
1.3.5.İşletme Bilimi ve Bilgi Teknolojileri.....	5
1.4.İşletmenin Amaçları Ve Çevresi.....	5
1.4.1.1.Geleneksel Amaçlar.....	5
1.4.1.2. Yenilikçi Amaçlar.....	6
1.4.2.İşletmenin Çevresi.....	6
1.4.2.1.İş Çevresi.....	6
1.4.2.2.Genel Çevre.....	7

1.5.İşletmelerin Sınıflandırılması	7
1.5.1.İşletmelerin Çeşitleri.....	7
1.5.1.1 Faaliyet Alanlarına Göre İşletme Çeşitleri.....	7
1.5.1.2 Tüketici Şekillerine Göre İşletme Türleri.....	8
1.5.1.3 Üretilen ürün Türüne Göre İşletme Çeşitleri.....	8
1.5.1.4 İşletmelerin Sahiplik Yapılarına Göre İşletme Türleri.....	8
1.5.1.5. İşletme Büyüklüklerine Göre İşletme Türleri.....	8
1.5.1.6.Hukuki Yapılarına Göre İşletme Türleri.....	9
1.5.1.6.1.Tek Kişi Tarafından Kurulan İşletmeler.....	9
1.5.1.6.2.Adi İşletmeler.....	10
1.5.1.6.3.Ticaret Şirketleri.....	10
1.5.1.6.4.Kooperatifler.....	10
1.5.1.7.İşletmelerin Pazar Alanlarına Göre Türleri.....	10
1.5.1.7.1. Ulusal İşletmeler.....	10
1.5.1.7.2. Uluslararası İşletmeler.....	11
1.5.1.7.3.Çok Uluslu İşletmeler.....	11
1.5.1.7.4. Global İşletmeler.....	11
1.5.1.7.5.Uluslar Ötesi İşletmeler.....	11
1.6.BoBi(Büyük Ve Orta Büyüklükte İşletme)	12
1.6.1 Avrupa'da BOBİ Olma Şartları.....	13
1.6.2 Türkiye'de BOBİ Olma Şartları.....	14
1.7. BOBİ'lerin Finansal Tablolarının İlgili Taraflara Sunuluşu	14
BÖLÜM 2: İŞLETME SERMAYE YAPILARI, İŞLETME KARLILIĞI VE İHRACAT PERFORMANSI	20
2.1.Sermaye Kavramı	20
2.2. Sermaye Yapısı Kavramı	20
2.3. Sermaye Yapısını Oluşturan Unsurlar	20
2.3.1. Özsermaye	20
2.3.1.1. Ödenmiş Sermaye	20
2.3.1.2. Hisse Senetleri	21
2.3.1.3. Otofinansman Kaynakları	21
2.3.2. Yabancı Kaynaklar	24

2.4.Sermaye Yapısı Açıklayan Yaklaşımlar	25
2.4.1. Net Gelir Yaklaşımı	25
2.4.2. Net Faaliyet Geliri Yaklaşımı	26
2.4.3. Geleneksel Yaklaşım	27
2.4.4. Modigliani-Miller Yaklaşımı	28
2.5.İşletme Sahiplik Yapıları.....	29
2.5.1.Özel İşletmeler	30
2.5.2 Yabancı İşletmeler	30
2.5.3.Kamu İşletmeleri.....	30
2.5.4.Karma İşletmeleri	30
2.6.Kar Kavramı	30
2.6.1.Karlılık Oranları.....	30
2.6.1.1 Satışla İlgili Oranlar.....	30
2.6.1.2 Yatırımla ilgili Oranlar.....	31
2.6.1.3 Du-Pont Yöntemi(Birleşik Oranlar).....	32
2.7.İhracat Kavramı.....	32
2.7.1. İşletmelerin İhracat Performansı.....	32

BÖLÜM 3: BÜYÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTE İŞLETMELERİN SERMAYE YAPILARININ İŞLETME KARLILIKLARINA VE İHRACAT PERFORMANSLARINA ETKİSİ.....

3.1. Araştırmanın Amacı.....	34
3.2. Literatür Taraması.....	34
3.3.Araştırmada Kullanılan Veriler Ve Araştırmanın Değişkenleri.....	39
3.3.1. Araştırmada Kullanılan Veriler.....	39
3.3.2. Araştırma Değişkenleri.....	41
3.3.2.1.Bağımlı Değişkenler.....	41
3.3.2.2.Bağımsız Değişkenler.....	42
3.4.Araştırmanın Yöntemi Ve Hipotezleri.....	43
3.4.1. Araştırma Yöntemi.....	43
3.4.2. Araştırma Hipotezleri.....	43
3.5.Serilerin Durağanlığının Sınanması(Birim Kök Testi) Ve Analizi.....	44

3.5.1. Modellerde Kullanılan Değişkenler İçin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi.....	45
3.5.2. Birim Kök Testleri.....	46
3.5.3. Birim Kök Testlerin Analizi.....	46
3.6. Panel Veri Analizleri.....	46
3.6.1. Panel Veri Setinin Hazırlanması.....	48
3.6.1.1. Panel Veri Yönteminin Belirlenmesi.....	48
3.6.1.1.1. Sabit Etkiler Modeli.....	48
3.6.1.1.2. Tesadüfi (Rassal) Etkiler Modeli.....	49
3.6.1.1.2.1. Hausman Testi.....	50
3.7. Modellerin Veri Analizleri Testleri.....	51
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	61
KAYNAKÇA.....	64
EKLER.....	71
ÖZGEÇMİŞ.....	89

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo- 1.1 Avrupada BOBİ Olma Ölçütleri.....	13
Tablo- 1.2 Türkiye’de BOBİ Olma Ölçütleri.....	14
Tablo-3.1 Analizde Kullanılan Firmaların Listesi.....	40
Tablo- 3.2 Modeller İçin Bağımlı Değişkenler ve Hesaplanma Yöntemi.....	41
Tablo-3.3 Tüm Modeller İçin Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri İle Hesaplama Yöntemi.....	42
Tablo- 3.4 Değişkenlerin Yayat Kesit Bağımlılığı Pesaran CD Testi Sonuçları.....	45
Tablo- 3.5 Panel Serilerinin Birim Kök Test Sonuçları.....	46
Tablo- 3.6 Panel Veri Setinin Hazırlanması Tablosu.....	48
Tablo- 3.7 Panel Seriler Arasında Çoklu Bağlantı Sorunu Analizi Test Sonucu.....	51
Tablo- 3.8 Değişkenlerin VAR İle Otokoralosyon Testi Sonucu.....	52
Tablo- 3.9 Model 1 İçin Etki Testi Sonucu.....	53
Tablo- 3.10 Model 2 İçin Etki Testi Sonucu.....	53
Tablo- 3.11 Model 3 İçin Etki Testi Sonucu.....	53
Tablo- 3.12 Model 4 İçin Etki Testi Sonucu.....	54
Tablo-3.13 Modellerin Hausman Testi Etki Modeli Sonuçları.....	54
Tablo-3.14 Model 1 İçin Panel Çoklu Regrasyon Sonuçları.....	55
Tablo-3.15 Model 2 İçin Panel Çoklu Regrasyon Sonuçları.....	56
Tablo-3.16 Model 3 İçin Panel Çoklu Regrasyon Sonuçları.....	58
Tablo-3.17 Model 4 İçin Panel Çoklu Regrasyon Sonuçları.....	59
Tablo- 4.1 Modeller İçin Geliştirilen Hipotezlerin Sonuçları.....	61

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil-1.1. Bobi Özelliklerinin Tanımı Şekli.....	13
Şekil-2.1.Net Gelir Yaklaşımında Kaldıraç ile Sermaye Maliyeti Arasındaki İlişki ve Piyasa Değeri.....	25
Şekil-2.2.Net Faaliyet Geliri Yaklaşımında Kaldıraç ile Sermaye Maliyeti Arasındaki İlişki ve Piyasa Değeri.....	27
Şekil-2.3.Geleneksel Yaklaşımında Kaldıraç ile Sermaye Maliyeti Arasındaki İlişki ve Piyasa Değeri.....	28
Şekil-3.1 VAR Modelinin Birim Kök Çemberi.....	52

KISALTMALAR

BOBİ	Büyük Boy Ve Orta Boy İşletme
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
BOBİ FRS	Büyük Boy Ve Orta Boy İşletme Finansal Raporlama Sistemi
KGK	Kamu Gözetimi Kurumu
SMM	Satılan Mamül Maliyeti
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Sistemi
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
THY	Türk Hava Yolları
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler
NETKR	Net Kar Marjı
İR	İhracat Rakamı
İY	İhracat Yoğunluğu
AK	Aktif Karlılığı
SRMY	Sermaye Yapısı(Sahiplik Durumu)
CS	İşletmeÇalışan Sayısı
FYAS	Firma Yaşı
OZKR	Öz Sermaye Karlılığı
BİST	Borsa İstanbul
EKK	En Küçük Kareler Yöntemi
TTK	Türk Ticaret Kanunu

GİRİŞ

İşletmeler birçok açıdan farklı sınıflamalara tabi tutulmaktadır: İşletme büyüklüklerine, sahiplik durumlarına, faaliyet alanlarına, pazar durumlarına, finansman yapısına ve ortak sayısına göre ayrılırlar. Temel de her işletme sınıfı ne olursa olsun faaliyetleri sonucunda bir kar elde etmeyi amaçlar. İşletmelerin karlılıklarını tespit etmek için bazı oranlara bakmak gerekir. Bu oranlar sermaye koyanlar, yatırımcılar, kredi sağlayanlar ve vergi toplayan devletler için önemlidir. En çok kullanılan başlıca karlılık oranları; aktif karlılığı oranı, öz sermaye karı oranı ve net kar marjı oranıdır. Bu oranlara bakılarak işletmelerin durumu hakkında birçok değerlendirmede bulunmak mümkündür. İşletmeler hakkında değerlendirme yapmak için sadece karlılık oranları yeterli değildir. İşleme çalışan sayıları, finansman yapıları, firma yaşı, işletme maliyetleri ve kar dağıtım politikaları da işletme hakkında değerlendirme yapmak için kullanılan verilerdendir. Ülkelerin ekonomik büyüklüğü ve refah seviyesi işletmelerin ihracat ve ithalat dengesi oranında sağlanabilir.

Çalışmada, bu kadar önemli bir yerde olan üretici-ihracatçı işletmeler ve ihracatçı işletmelerin performanslarından işletme karlılıkları, sermaye yapıları(sahipli durumu), işletme yaşları, işletme çalışan sayıları, ihracat rakamları ve işletme büyüklükleri gibi değişkenlerin bir biri üzerine etkisi olup olmadığı incelenmek istenmiştir. İşletmelerin büyüklükleri son dönemlerde işletmelerin farklı finansal raporlama zorunluluğu doğurmuştur. BOBİ olarak sınıflandırılan işletmelerin ihracat rakamlarında açık ara önde olduğu TİM verilerine bakılarak görülmektedir. Çalışmada kullanılacak işletme verileri bu doğrultuda ihracatta ilk kırk üretici-ihracatçı ve ihracatçı firma arasından geriye dönük sekiz yıllık bilgilerinden elde edilmiştir.

Veri toplama kısıtı olarak 2010 yılından itibaren bilgi toplanmasının amacı 2008 yılı küresel ekonomik krizin etkilerini ancak yitirdiği varsayılmasındandır. Çalışmada kullanılan veriler panel analiz yöntemiyle test edilecektir. Panel veri yönteminin kullanılmasının sebebi ise verilerin zaman boyutu ve yatay kesit(19 farklı işletme) boyutunu ve farklı değişkenleri bir arada değerlendirme fırsatı vermesidir. Verilerin panel analize uygun olup olmadığı nı anlamak için bir dizi teste tabi tutulmuş olup panel veri serilerinin herhangi bir sorunu barındırmadığı görülmüştür.

Kurulan hipotezler yardımıyla amaçlar doğrultusunda değerlendirmeler yapılmış ve bir takım sonuçlarda elde edilmiştir.

BÖLÜM1:TEMEL İŞLETME VE BÜYÜK BOY VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

İşletme ekonomisinin temel ilkelerinden biri’’cesametın ıktısadılığı’’(economies of scale) dir. Yani işletmeler büyüdükçe sağladığı fayda artacaktır(Akat,2000:255). Bu bölümde işletmeyle ilgili temel bilgiler ve BOBİ’ler hakkında bilgi verilecektir.

1.1. İŞLETME KAVRAMI

İşletme, sözlük anlamı olarak işletmek fiilinden gelmektedir. İşletmek fiili ise iş kelimesinden türetilmiştir(Aktepe,2006:30).

İşletme, üretim faktörlerini uyumlu bir şekilde içerisinde barındıran bir sistemdir. Diğer bir ifadeyle işletme, doğal kaynakları, emek ve sermaye bileşenlerinin belirli bir düzen ve belirli bir oranda kullanan ekonomik yapı olarak açıklanabilir(Tuncer,2011:23).

Geniş anlamda işletmeyi, insanların ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri karşılamak için ve bu ürünleri pazarlayarak talep tahmini yaparak arz miktarını doğru yapıp fayda yaratarak kar sağlamayı amaçlayan sistemli olarak kurulan yapılar olarak tanımlayabiliriz.

1.2. İŞLETMECİLİĞİN TARİHİ

İşletmecilik başlangıcını insanın var oluşuyla başaltmak yanlış olmayacaktır. İhtiyaçlarını karşılamak için ilk insanlar hayatta kalabilmek için gerekli olan, yemek, barınmak, giyinmek, avlanmak, diğer canlılardan ve insanlardan korunmak için çeşitli materyaller üretmiştir. İlk zamanlar herkes kendi ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yaparken kapalı bir ekonomik yapı oluştururken sonraki zamanlarda diğer toplum gruplarıyla etkileşime başlamış ve açık sistem ekonomik yapılara dönüşmüştür. Bu gelişimi, ilkel süreç, tarımsal süreç, zanaatkarlık süreci, lonca süreci, ev işçiliği süreci, fabrika süreci ve sanayi devrimi süreci olarak aşamalandırılmıştır(Sabuncuoğlu, ve Tokol, 2009:12).

1.2.1. İlkel Süreci

İlk çağlarda, insanlar temel ihtiyaçlarını ancak karşılaya bildiklerinden ortam ticaret yapmaya çok uygun değildi. Bu aşamada asıl amaç hayatta kalabilmektir. İnsan çevresiyle etkileşimi sonucunda hayvanları evcilleştirmişler ve onları kendilerine yardımcı olması için yanlarında bulundurma ihtiyacı doğduğundan elverişli otlaklar bulup oralara göç etmek yoluyla göçebe kültürüne geçmiştir. Bu süreçte işletmecilik ilkelerinden değışime uygun atırtık ürün çok az miktarda ortaya çıkmıştır.

1.2.2.Tarımsal Süreçi

İnsanların tabiatla uyumu geliştikçe toprağı ekip biçmeyi öğrenmiş ve nasıl daha çok ürün elde ederim noktasına gelmiştir. Bunun sonucunda kendi ihtiyacından fazla ürün elde etmeye başlamıştır. İnsanlar kendi ürettikleri fazla ürün karşılığında diğer insanlardan ne alabileceğini düşünmeye başlamış ve ticari olarak ilk faaliyetten sayılabilecek değış-tokuş yapılmaya başlanmıştır.

Bu gelişmeyle insanlara önceki dönemden fazla zaman kalmıştır ve insanlar bu zamanı daha çok ürün elde etmek için araç gereç geliştirmeye başlamışlardır. Bu da yeni bir aşama olan zanaatkârlık sürecine geçişi sağlamıştır.

1.2.3.Zanaatkârlık Süreçi

Zanaatkârlık, insan gücüyle yeni bir ürün ortaya çıkarmak anlamına gelir. Geliştirilen bu ürünler hem başka ürünlerin daha kolay elde edilmesi hemde ham maddeden bitmiş mallar elde edilmesi için kullanılmıştır. Örnek olarak; bıçak, ev eşyaları, kıyafetler, mum ve at arabaları v.b ürünler verilebilir. Bu süreçte geliştirilen bu ürünlerin el değıştirmesi yoğun bir şekilde olmuştur. Bu süreçte ticari anlamda faaliyetler gerçekleşmeye başlamış ve ticaretin gelişmesi hız kazanmıştır.

1.2.4.Lonca Süreç

Özellikle İngiltere’de zanaatkârlık sürecinde ortaya çıkan loncalar sistemi işletmeler için çok önemlidir. Orta Çağ dünyasında Loncalar zanaatkârlar ve tüccarlar tarafından kurulmuş ve geliştirilmiştir. Loncalar iki ana grup için kurulmuştur. Tüccarlar için kurulan loncalar, ticaretle uğraşanları koruyan ve tüccarların işbirliği içinde faaliyet yürütmesini sağlamayı amaçlamışlardır. Loncalar sayesinde yurtdışına satış yapmak için düzenlemeler ve devlet tarafından çıkarılan yasaların belirlenmesi üzerine etkileri olmuş ve tüccarların çıkarları koruma altına alınmıştır.

Daha sonraları zanaatkârlar tarafından kurulan lonca örgütleri, aynı tür işi yapan kişilerin örgütlenmesiyle oluşmuştur. Zanaatkâr loncaları, örgütle ilgili kuralları belirlemişler ve zanaatkârlık içingerekli insan kaynağını nasıl ve kimlerden sağlanacağını veeğitim faaliyetlerini planlamışlar ve uygulamışlardır. Loncalar, ticaret faaliyetlerinin ve üretilen ürünün belirli bir standarta sahip olmasını sağlamışlardır.

1.2.5.Sanayi Devrimi Süreci

Buharlı makinaların bulunmasıyla ve çeşitli endüstriyel anandaki buluşlar 18.yüzyılın ortalarında özellikle İngiltere'deki üretim yöntemlerinde yenilikçi bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Yeni buluşlarla kısa sürelerde çok fazla ürün elde etme imkânı doğmuştur. Bu süreçte işletmeler üretim yerleri için özel binalar yapmaya başlamış ve fabrikaların ortaya çıkması gerçekleşmiştir. İşletmeler sürekli daha çok nasıl üretim noktasında araştırma geliştirmeye başlamışlar ve bu doğrultuda kaynakların ve insan gücünün sağlanması ve yönetilmesi önemli hale gelmiştir. Yönetim alanında ve üretim alanında nitelik artmaya başlamıştır.

1.3.İŞLETME BİLİMİ VE DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ

İşletme bilimi; insan ihtiyaç ve isteklerini karşılamak için örgütlenen yapıların, çalışma konularını, işleyişini ve yönetimlerini inceleyip araştırmalarla gelişimini sağlamak için çalışan bir disiplinler arası bilimdir. İşletme bilimi, ekonomi, hukuk, davranış bilimi, matematik- istatistik ve bilgi teknolojileriyle sürekli etkileşim halindedir. Aşağıda işletme bilimi ile diğer bilimler arasındaki ilişkiye değinilecektir.

1.3.1. İşletme Bilimi ve Ekonomi

Ekonomi bilimi; insan ihtiyaçları olan mal ve hizmetlerin nasıl üretildiği, nasıl ilgililere dağıtıldığı ve ne şekilde kullanıldığıyla ilgilenir(Alpugan, 1998: 42). İşletme bilimi daha çok işletme sorunlarıyla ilgilenirken ekonomi bilimi daha kapsamlı bir şekilde makro göstergelere bakarak üretici ve tüketicinin sorunlarıyla ilgilenir. Bu iki bilim bir birlerinin verilerini kullanarak çalıştıkları için yakın ve önemli bir ilişki içindedirler.

1.3.2. İşletme Bilimi ve Hukuk

Hukuk, genel anlamda insanlar ve topluluklar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi için bir otorite tarafından belirlenen kuralları ve uygulamasıyla ilgilenen bir bilimdir. İşletmelerin kurulmasından çalışmasına kadar birçok kural devletler tarafından hukuk bilimi aracılığıyla oluşturulur. Devletler ve uluslararası örgütler tarafından ticari faaliyetlerin kuralları ve yaptırımları kanunlar ve uluslararası anlaşmalarla belirlenir. Türkiye'de genel olarak ticari faaliyetler "Türk Ticaret Kanunu" esaslarına göre yürütülür. İşletmelerin devlete ve topluma olan sorumlulukları açıkça bu kanunla belirlemiştir. Ticaret kanunu esas alınmak kaydıyla birçok işletmeyi ilgilendiren tüzük, yönetmelik de çıkartılarak devlet vatandaşını ve kendi çıkarlarını korur.

1.3.3.İşletme Bilimi ve Davranış Bilimi

Davranış bilimi genel olarak insanın, olaylar karşısında nasıl tepki verdikleri, bu tepkilerin altında ne gibi içsel güdüler olduğunu ve bu sürecin gelişimini inceleyen bir bilim dalıdır. İşletmenin temelde insan ihtiyaçlarını karşılamak için kurulduğu düşünüldüğünde iki bilim arasında çok bütünleşik bir ilişki vardır. Örneğin üretilen bir ürünün pazarlanabilmesi için tüketicilerin nasıl bir harcama davranışında olduğu bilinmelidir. Aksi takdirde ürünün elde kalacağı ve işletmenin hedefinin sağlanamayacağı açıktır. Çalışanların yönetilmesi içinde davranış bilimi çok önemlidir.

1.3.4.İşletme Bilimi ve Matematik-İstatistik

Matematik ve istatistik bilimleri daha çok işletme bilimi araştırmalarına yardımcı olması bakımından çok önemlidir. İşletme bilimi, işletme kurulma aşamasında, işletme üretim aşamasında ve işletme pazarlama aşamasında başarısını ölçmek için farklı testler geliştirmeli ve testleri uygulayıp sonuçları yorumlaması ve anlamlı sonuçlar elde etmesi gerekmektedir. Bu aşamada işletme biliminin en çok yararlanması ve kullanması gereken bilimler istatistik ve matematiktir. İşletmeyle ilgili bilgi ve verilerin toplanması ve sistematik bir şekilde saklanabilmesi de bu iki bilim aracılığıyla olur.

1.3.5.İşletme Bilimi ve Bilgi Teknolojileri

Bilgi teknolojilerindeki gelişim özellikle bilgisayarın icadından sonra işletmeler işletmelerin verilerinin çok daha kolay ve hatasız depolanabilmesini sağlamıştır. İşletme bilgilerine ulaşmak işletmenin üretiminden pazarlamasına kadar birçok süreçle ilgili alanlarda ekonomiklik ilkesine katkı vermektedir. İşletme sisteminin dönüt aşamasında bilgi teknolojileri kullanılarak hızlı ve daha doğru sonuçlar elde edilmesini sağlarlar.

1.4.İŞLETMENİN AMAÇLARI VE ÇEVRESİ

İşletme amacı, işletmelerin ortaya çıkma nedeni ve varlığını sürdürme sebebi olarak ifade edilebilir. İşletmelerin amaçları temel olarak geleneksel amaçlar ve yenilikçi amaçlar olmak üzere iki ana başlık altında açıklanır.

1.4.1.1.Geleneksel Amaçlar

Bu bağlamda işletmelerin genel amacı iktisadi mal ve hizmet üretmek olmalıdır(Dinçer, & Fidan,2011:58). İşletmelerin genel amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

-Kar elde etmek

-İşletmenin yaşamının sonsuz olması

-Sosyal sorumluluk kapsamında fayda sağlamak

İşletmelerin bu üç genel amaç doğrultusunda, işletmelerin çeşitlerine bağlı olarak her işletmenin özel hedefleri de mevcuttur.

Bunları da kısaca sıralayacak olursak:

-Satışlarını artırıp karını maksimuma çıkarmak

-Yeni ve özgün mal ve hizmet üretmek

-İşveren olarak insanlara çalışma ve üretme fırsatı vermek

-Kaliteli mal ve hizmeti daha ucuza arz etmek

-Devletin üretim yükünü almak ve ödeyeceği vergilerle ekonomik faydası sağlamaktır.

-İşletmesini büyütmek ve sürekli geliştirmek

-Çağa ayak uydurmak için sürekli araştırmacı ve geliştirmeci olmak

-Ulusal ve uluslararası iyi bir imaj kazanmak

1.4.1.2. Yenilikçi Amaçlar

Gelişen dünya düzeninde küresel rekabet gücünü yakalayabilmek için işletmeler sürekli kendilerini geliştirmek ve sosyal hayata katkı verebilmelidirler. Geleneksel amaçların yanında, sosyal kar ve sosyal sorumluluk, büyümek ve müşterilerine kaliteli hizmet sağlamak gibi çağa ayak uydurmak için hedefleri olmalıdır. İşletmeler kar elde etmenin asıl amaç olduğu prensibini ikinci plana alarak insanların refahı ve asgari ihtiyaçlarının sağlandığı bir dünya için çalışmak amaçlanmalıdır.

Yenilikçi amaçlardan işletmenin büyümesi, her işletme için ayrı olan optimal büyümeyi sağlayarak rekabet gücünü koruyabilmesidir. Diğer bir yenilikçi amaç ise müşterilere iyi hizmet sunmaktır ki bunun için işletme marka imajı sağlanmasıyla sağlanabilir.

1.4.2. İşletmenin Çevresi

İşletme açık bir sistem olduğundan ilişkili olduğu topluluklar ve insanlarla etkileşimi devam eden yaşayan bir çevrede yaşamını sürdürmektedir. Genel olarak iş çevresi(yakın çevre) ve uluslararası çevre olmak üzere iki kısımdan oluşur.

1.4.2.1. İş Çevresi

İşletmelerin iş yaptığı ve etkileşim içinde bulunduğu çevredir. İşletme çalışanları, satıcılar, alıcılar, yatırımcılar, kredi verenler, rakip işletmeler, devlet

kuruluşları, işçi sendikaları ve yerel yönetimler iş çevresi içerisinde sayılabilir. Burada ki çevre öğeleri arasındaki etkileşim çok yönlü ve yakın ilişkilerden oluşur.

1.4.2.2.Genel Çevre

İşletmeyi doğrudan etkilemeyen çevre olarak ifade edilebilir. Sosyal ve kültürel çevre, ekonomik çevre, teknolojik çevre, siyasi çevre ve uluslararası çevre olarak sıralanabilir. Ne kadar uzak çevre olarak görülse de yenilikçi işletme amaçları işletmenin tüm çevresiyle iletişimini en üst düzeye çıkarmayı amaçlar.

1.5.İŞLETMELERİN SINIFLANDIRILMASI

İşletmelerin çok farkı niteliklerine bakılarak bir gruplama yapmak mümkündür. Literatürde farklı türlerde sınıflama yapılmıştır. İşletmeleri daha iyi takip etmek için ve işletmeler hakkında değerlendirme yapmak için sınıflandırma yapmak büyük kolaylık sağlayacaktır. Aşağıda bu sınıflandırmalara değinilecektir.

1.5.1. İşletmelerin Çeşitleri

İşletmeler günümüz dünyasında çok fazla çeşitlilik gösterebilmektedir. İşletmelerin çalışma alanları, üretilecek mal ve hizmet türleri, tüketici özellikleri, işletme maliklik yapıları, işletme büyüklükleri ve hukuki yapılarıdoğrultusunda sınıflamak mümkün olacaktır.

1.5.1.1.Faaliyet Alanlarına Göre İşletme Çeşitleri

İşletmelerin hangialanlarda iş yaptıkları doğrultusunda:Üretim işletmeleri, ticari işletmeler ve üretim-ticaret işletmeleri olarak üç çeşit işletme vardır.Bunlara kısaca değinmek gerekirse:

*Üretim işletmeleri, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomik mal ve hizmet üreten ve faaliyetleri sonucunda kar eldeetmeyi amaçlayan işletmelerdir.

*Ticari işletmeler,üretilmiş mal veya hizmeti alıp üzerinde çok az değişiklik yada hiçbir değişiklik yapmadan kar elde etmek içinfaaliyet gösteren işletmelrdir. Bir başka deyişle komisyon karşılığında üretici işletmelerin pazarlama kısmını yapan işletmelrdir. Örnek vermek gerekirse, marketler ve acenteler bu işletmelere örnektir.

*Üretim işletmeleri aynı zamanda üretikleri ürünleri ve ticari malaları kendi satış yerlerinde iç ve dış pazarlara ulaştıran işletmelerdir. Holdingler bu tür işletmelere örnek olarak verilebilir.

1.5.1.2 Tüketici Şekillerine Göre İşletme Türleri

Nihai tüketici ve örgütsel tüketici olarak iki şekilde sınıflandırmak mümkündür.

*Nihai tüketici, ihtiyaç duyduğu mal yada hizmeti kullanıp harcayan yani ticari ömrünü sonlandıran kişiler yada topluluklardır. Eğer işletmeler bu tür tüketicileri hedef alıyorsa ona göre şekillenir. Bu işletmeleri en son tüketiciye yönelik işletme olarak isimlendirebiliriz.

*Örgütsel tüketici, nihai tüketici ihtiyaçları için mal ve hizmet üreten yada tedarik eden ve kar amacı güden tüketicilerdir. Hedef tüketici olarak örgütsel tüketicileri alan işletmelerde örgütsel tüketicilere yönelik işletme denir.

Nihai tüketiciye yönelik işletmeler ve örgütsel tüketicilere yönelik işletmelerin beraber olduğu işletmelerde son dönemlerde yaygın bir şekilde mevcuttur.

1.5.1.3 Üretilen ürün Türüne Göre İşletme Çeşitleri

*Mal ve hizmetin kullanım sürelerine göre işletme çeşitleri(dayanıklı mallar/dayanıksız mallar)

*Mal ve hizmetin sektörüne göre işletme eşitleri(Tarımsal mal üreten, endüstriyel mal üreten ve hizmet üreten)

1.5.1.4 İşletmelerin Sahiplik Yapılarına Göre İşletme Türleri

İşletmelerin maliklik yapısı bakımından işletmeler, özel, kamu, yabancı ve karma olarak dört sınıfa ayrılabilir.

Özel İşletmeler: İşletme sermayelerinin özel kişiler tarafından sağlanan işletmelerdir.

Kamu İşletmeleri: Sermayelerinin devlet tarafından finanse edilen işletmelerdir.

Karma İşletmeler: Kamu sermayesi ve özel sermayeyi içeren işletmelerdir.

Yabancı İşletmeler: Sermayesi yurt dışından yatırım amaçlı kurulan işletmelerdir.

1.5.1.5 İşletme Büyüklüklerine Göre

İşletmelerin çalışan sayıları, yıllık ciroları ve aktif toplamlarına bakılarak sınıflandırılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Aşağıda ülkemizde işletmelerin büyüklüklerine göre sınıflandırılması verilmiştir.

Cüce İşletmeler(Mikro İşletmeler):

Cüce işletmeler işletmeler yıllık on kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış cirosu veya mali bilançodan herhangi biri 1 milyon TL aşmayan işletmeler, cüce işletme olarak isimlendirilir.

Küçük İşletmeler:

Yıllık 50 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış cirosu veya mali bilançosundan herhangi biri 8 milyon Türk Lirasını geçmeyen işletmeler küçük işletme olarak isimlendirilir.

Orta Büyüklükte İşletmeler: Yıllık 250 çalışandan az istihdam rakamı ve yıllık satış cirosu veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon TL'yi geçmeyen işletmeler, orta boy işletme olarak isimlendirilir(KOSGEB, 2011).

Büyük İşletmeler: Yıllık aktif toplamı 75 milyon ve üstü Türk Lirası, yıllık net satış cirosu 150 milyon ve üstü Türk Lirası ve ortalama çalışan sayısı 250 ve üstü olan işletmeler büyük işletme olarak isimlendirilir(BOBİ FRS,2017).

1.5.1.6.Hukuki Yapılarına Göre İşletme Türleri

Dünyada genel olarak ülkelerin ekonomik ve ticari hayatını düzenleyen yasaları vardır. İşletmeler ülkesinin yasalarına uygun bir hukuki yapı seçip ona göre kurulumunu gerçekleştirir ve faaliyetlerini yasal düzenlemelere göre yürütürler(Haftacı, 2013: 34). Ülkemizde işletmeleri bağlayan temelde TTK, vergi kanunu ve borçlar kanunu olmak üzere yasal düzenlemeler vardır. Aşağıda yasal olarak kurulması mümkün olan işletme türleri açıklanmıştır.

1.5.1.6.1.Tek Kişi Tarafından Kurulan İşletmeler

Tacir; 6102 sayılı TTK'na göre gerçek kişi için kanunun 12. , 13. , ve 14. Maddeleriyle belirlenmiştir. Bu maddelere göre kurduğu işletmeyi kendi adına işleten kişi olarak tanımlanabilir. Belirli bir sermayesi olan ve başkalarından bağımsız iş yapmak isteyen kişilerin kendi çabalarıyla kurdukları işletmeler tek kişi işletmesi olarak kabul edilir.

Kişi işletmelerinin birçok olumlu yönü olmasının yanında dezavantajları da mevcuttur. Kişi işletmelerinin avantajlarını sıralarsak; kurulma prosedürleri daha azdır ve kolay kurulurlar, karın tamamı kişiye kalır, yetki sorunu yoktur ve tek elden yönetilir, kararların alınması ve uygulanması çok hızlıdır, üçüncü kişilere bilgi verme zorunluluğu olmadığından raporlama işleri çok sıkı değildir, işletme zararları kişi gelirinden düşülebilir ve işletmenin kapanması kolaydır. Dezavantajları ise şöyle sıralanabilir; Bir kişinin sınırsız sorumluluğu olması, işletme kredi sağlamada zorlanır, işletmenin büyümesi daha zordur, işletmeleri yaşam süreleri en fazla kişi ömrüyle sınırlıdır ve

büyük işletmelerin devlet tarafından verilen teşviklerden yarlandığı çoğu imkândan yararlanamazlar.

1.5.1.6.2. Adi İşletmeler

Enaz iki kişinin adi ortaklık sözleşmesiyle sermayelerini ve emeklerini ortak bir amaç için birleştirmeyi kabul ettikleri ve ortak işletmeye başlamaları şekliyle kurulan işletmelere adi işletmeler denir(Tuzcu, 2013: 39). Adi işletmelerin tüzel kişiliği yoktur.

Ortaklık yapısı en az kişi gerçek kişi veya bir tüzel kişiden oluşur ve ortak sayısında bir üst sınır yoktur. İşletme sermayesi genel ahlaka ve yasalara uygun şekilde ortaklar tarafından belirlenir. Adi işletme kurulurken yapılan sözleşmelerin herhangi bir şekli yoktur ve sözlü ya da yazılı bir şekilde ortaklar tarafından hazırlanır.

1.5.1.6.3. Ticaret Şirketleri

Ticaret şirketleri TTK'nun 124. Maddesinde uyarınca; kolektif, komandit, anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket olmak üzere beş türde sınıflanmıştır. Ticaret işletmelerin tüzel kişiliği vardır. Ortaklarından bağımsız şirketlerin ayrı bir ikamet yeri, kendine ait bir mal varlığına ve sorumluluğa sahiptirler.

Yaşamları sonsuz olarak belirlenmiştir ve yasal olarak belirlenen kapanma işlemlerine tabidir.

1.5.1.6.4. Kooperatifler

24.04.1969 Tarihli ve 1163 Sayılı Kooperatif Kanu'na tabi olarak asıl amacı kar elde etmek olmayan ve üyelerinin karşılıklı yardım, ticari menfaatlerini korumak ve dayanışmayı asıl amaç olarak göürldüğü bir oluşumdur. Kooperatiflerin tüzel kişiliği vardır.

1.5.1.7. İşletmelerin Pazar Alanlarına Göre Türleri

İşletmelerin faaliyetlerini yürütmeyi tercih ettikleri yurtiçi ya da yurtdışı tercihleri doğrultusunda bir sınıflamaya tabi tutulabilirler. Buna göre işletmeler; ulusal işletmeler, uluslararası işletmeler, çok uluslu işletmeler, global işletmeler ve uluslar ötesi işletmeler olarak sınıflandırılır. Aşağıda bu işletme türleri hakkında kısa bilgi verilecektir.

1.5.1.7.1. Ulusal İşletmeler

Yurtiçinde faaliyetlerini sürdüren işletmelere ulusal işletme denir. İlk kuruluş için genellikle yurtiçinde üretim ve pazarlama yaparak iş tecrübesi kazanıp daha kontrollü

bir ticari faaliyet için tercih edilen bir işleme türüdür. Uluslararası rekabette girmek istemeyen işletmelerdir.

1.5.1.7.2. Uluslararası İşletmeler

Ana işletmenin yönetimi yurtiçinde olduğu ve yurtdışından yatırım ortağı alan ve işletme faaliyetini yurtiçi ve yurtdışında yapmada öncelik gözetmeyen işletme türüne uluslararası işletme denir. İhracat ve ithalat yoluyla yurtdışı pazarlara açılmaya başlarlar. Tecrübe kazanan bu tür işletmeler sonraki aşamada üretim için yurtdışında tesis açmak için yabancı ortaklı bağlı iştirakler açarak buldukları ülke denetimine tabi olarak iş yaparlar. Ana işletme üst yönetiminde olan bu bağlı ortaklılar faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki işlerinde kısmen bağımsız davranabilirler.

1.5.1.7.3. Çok Uluslu İşletmeler

En az iki farklı ülkenin ortak yatırım yaparak yurtdışı üretimi gerçekleştiren ve faaliyetlerinin büyük oranını yurtdışında gerçekleştiren işletmelere çok uluslu işletme denir. Çok uluslu işletmeler bağlı ortaklıklarına yönetimlerinde oldukça bağımsızlık tanıyarak onların faaliyette buldukları ülkelerin yerel üretim işletmeleriyle rekabet etmesini kolaylaştırmışlardır: IBM, General Motors ve Toyota Motor örnek olarak verilebilir.

1.5.1.7.4. Global İşletmeler

Ana ülke gözetmeksizin faaliyetlerini sürdüren, küresel bir bakış açısına sahip olan, yöneticilerini dünyanın her yerinden en üst düzeyden seçen ve çalışanlarını dil, din ve ırk ayrımı yapmadan istihdam eden işletmelere Global işletmeler denir. Global işletmeler bütün dünyayı coğrafya ayırt etmeden üretim ve pazarlam alanı görmektedirler.

1.5.1.7.5. Uluslar Ötesi İşletmeler

İşletmenin bir merkezde ürettiği ürünü parçalar halinde üretilip başka bir merkezde montajını yaptırıp dünyayı kendine pazar gören işletmelerdir. İşgücünün ucuz olduğu ülkelerde bağlı ortaklıklar aracılığıyla paraca üretirler pazara yakın ülkelerdeki bağlı ortaklıklarına montajını yaptırıp hedef pazara ulaşmak için strateji geliştiren ve teknoloji gelişimini ise başka bir merkezden yöneten türde işletmelerdir. Örnek olarak; Philips, Tata ve Unilever gibi işletmeler verilebilir.

1.6.BOBİ(Büyük Ve Orta Büyüklükte İşletme)

İşletmelerin büyüklüğü, aktif toplamı,yıllık net hasılatları ve ortalama çalışan sayılarına bakılarak sınıflandırılabilir. Aşağıda resmi gazetede yayınlanan ve işletmelerin muhasebe işlerinin nasıl yapılacağına belirtildiği'' Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları Hakkında Tebliğ(Sıra No:56) metninin ilgili kısmı yer almaktadır:

BOBİ FRS'nin uygulanması açısından, aşağıdaki üç ölçütten en az ikisinin eşik değerlerini, varsa bağlı ortaklıklarıyla birlikte, art arda iki raporlama döneminde aşan işletmeler müteakip raporlama döneminde büyük işletme olarak değerlendirilir:

- a) Aktif toplamı 75 milyon ve üstü Türk Lirası.
- b) Yıllık net satış hasılatı 150 milyon ve üstü Türk Lirası.
- c) Ortalama çalışan sayısı 250 ve üstü.

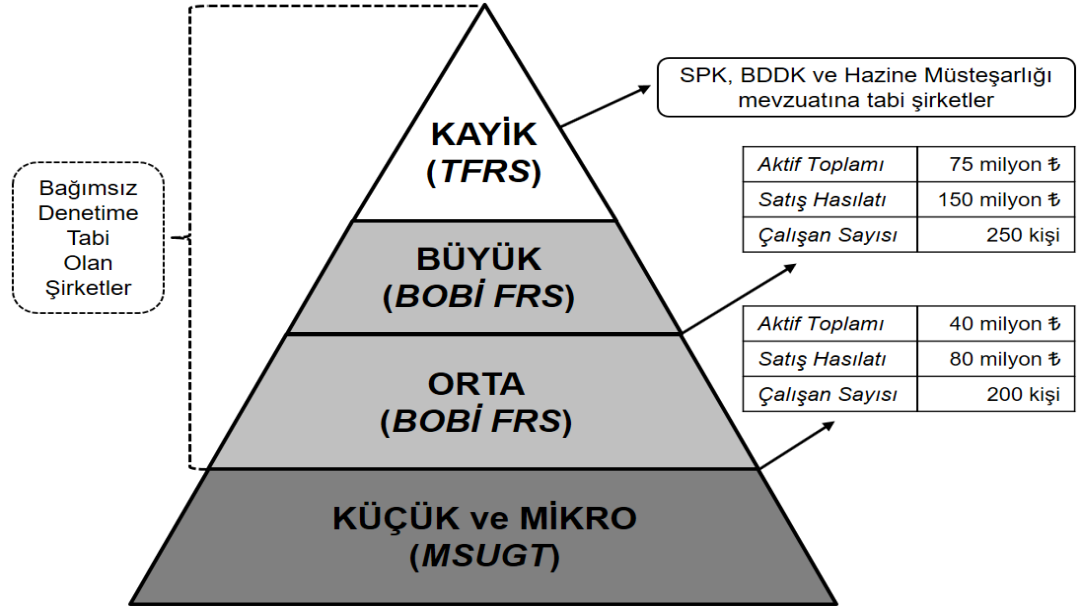
(2) Aktif toplamı ve yıllık net satış hasılatının hesabında işletmenin ve bağlı ortaklıklarının BOBİ FRS'ye göre hazırlanmış finansal tabloları dikkate alınır. Bununla birlikte işletmenin BOBİ FRS'ye göre finansal tablo hazırlamayan bağlı ortaklıkları varsa bu bağlı ortaklıkların vergi mevzuatı çerçevesinde hazırlanıp vergi dairelerine sunulan finansal tabloları esas alınır.

(3) Aktif toplamı ve yıllık net satış hasılatının hesabında konsolide olmayan finansal tabloların kullanılması durumunda, BOBİ FRS'nin Konsolide Finansal Tablolar Bölümünde 22.25 paragrafının (b) ve (c) bentlerinde belirtilen eliminasyonlar yapılabilir. Eliminasyonların yapılmaması durumunda birinci fıkradaki aktif toplamı ve net satış hasılatı tutarına ilişkin eşik değerler yüzde 20 artırılarak dikkate alınır.

(4) Büyük işletme tanımını karşılayan bir işletme, birinci fıkradaki üç ölçütten en az ikisinin eşik değerlerinin art arda iki raporlama döneminde altında kalması durumunda büyük işletme olarak değerlendirilmez.

(5) Ortalama çalışan sayısının hesabında Bağımsız Denetime Tâbi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar ile 12/3/2013 tarihli ve 28585 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararına İlişkin Usul ve Esaslar dikkate alınır.

Şekil-1.1 Bobi Özelliklerinin Tanımı Şekli

Kaynak: KGK, BOBİ FRS Tanıtım Toplantısı, İstanbul (14.09.2017).

Yukarıdaki şekilde görülen ve bağımsız denetime tabi olma ve büyük işletme eşiklerinde belirtilen üç kriterden en az ikisini art arda iki raporlama döneminde yakalayan işletmeler, müteakip raporlama döneminde bağımsız denetime tabi olurlar ve büyük ölçekli işletme sayılırlar.

Bağımsız denetim kriterlerini sağlayıp büyük işletme kriterlerini sağlayamayan işletmeler ise orta ölçekli işletme olarak sınıflandırılır. KGK verilerine göre, 2016 yılında bağımsız denetim sözleşmesi imzalayan 6.250 şirketten; 1.550'si TFRS, 4.700'si BOBİ FRS (850'si Büyük Ölçekli İşletme, 3.850'si Küçük Ölçekli İşletme) sınıfındadır (Ataman & Çavlak, 2017:157).

1.6.1 Avrupada BOBİ Olma Şartları

Avrupa Birliği Ülkelerinde İşletmelerin BOBİ olma şartları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo-1.1Avrupada BOBİ Olma Ölçütleri

Kriter	Orta Ölçekli BOBİ	Büyük Ölçekli BOBİ
Çalışan Sayısı	< 250	< 250
Yıllık Net Satış Hâsılatı	≤ 50 Milyon Avro	≤ 150 Milyon Avro
Yıllık Mali Bilanço Toplamı	≤ 43 Milyon Avro	≤ 75 Milyon Avro

1.6.2 Türkiye'de BOBİ Olma Şartları

Türkiyede işletmelerin BOBİ olma şartları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo-1.2 Türkiye’de BOBİ Olma Ölçütleri

Kriter	Orta Ölçekli BOBİ	Büyük Ölçekli BOBİ
Çalışan Personel Sayısı	< 200	< 250
Yıllık Net Satış Hâsılatı	≤ 80 Milyon TL	≤ 150Milyon TL
Aktif Toplamı	≤ 40 Milyon TL	≤ 75 Milyon TL

1.7. BOBİ’lerin Finansal Tablolarının İlgili Taraplara Sunuluşu

Finansal tablo: İşletmelerin ilgili taraflar için gerekli işletmeyle ilgili bilgilerin tablolar halinde hazırladıkları mali tablolar olarak ifade edilebilir.

Finansal tablolar, yılın belirli periyotlarında hazırlanıp ilgili tarafların ulaşması için ilan edilirler. İşletmeler yılda en az bir kez olmak üzere bu mali tabloları hazırlamakla yükümlüdürler. Finansal tablolar, işletme hakkında finansal performansını, finansal durumunu ve nakit akışıyla ilgili bilgileri sunar.

İşletmenin sunduğu finansal tablolar genel olarak, işletme nakit akışının değerlendirilmesi, işletmenin varlık-kaynak ve varlık-kaynak arasındaki değişimi hakkında bilgi vermek ve yatırımcılar ve kredi verenler için gerekli bilgileri sunmayı amaçlar.

Finansal tabloların amacı, geniş bir kullanıcı yelpazesinin işletmeyle ilgili ticari kararlarını etkileyecek ve onlara yardımcı olacak finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgiler sağlamaktır (BOBİ FRS, Par.1.2). Aşağıda finansal tabloların işletmelerin bilgi verdiği kısımları sıralanmıştır:

- * İşletme varlıkları
- * İşletme borçları
- * İşletme Özkaynakları
- * İşletmenin kar ve zararları ile gelir-giderlerini
- * Ortakların işletmeye yaptıkları yatırımların karşılığında elde ettikleri dağıtım payları
- * İşletme nakit akışları
- * İşletme ilgili açıklamalar hakkında bilgi vermektedir

Finansal tablolar sunuluş olarak aşağıdaki mali tablolardan oluşmaktadır (BOBİ FRS, Par.1.3):

*Bilanço

*Kar veya zarar tablosu

*Nakit akış tablosu

*Özkaynak Değişim tablosu

*Dipnotlar(İşletme muhasebe politikaları ve işletmeyle ilgili diğer açıklayıcı bilgiler)

Finansal tablolar ilgili tarafların ulaşımına açılması en az iki dönem(cari dönem ve önceki dönem) bilgilerini karşılaştırmalı verilmelidir(Özbirecikli, ve diğerleri, 2017:18). Finansal tabloların ve dipnotlarının açıkça tanımlanması gerekir(BOBİ FRS, Par.1.4). Bunun yanında işletmeyle ilgili aşağıdaki bilgiler net bir şekilde sunulmalıdır(BOBİ FRS, Par, 1.28):

*Raporlayan işletmenin adı veya kimlik bilgileriyle önceki bilgilerdeki değişikliklerin güncellenmesi gerekir.

*Finansal tabloların tek bir şirkete mi yoksa şirketler grubuna mı ait olduğu bilgisi verilmeli

*Bilanço tarihi veya finansal tabloların kapsadığı dönem bilgileri verilmeli

*Finansal tablolarda kullanılan para birimi bilgisi verilmeli

*Finansal tablolardaki tutarların yuvarlanma derecesi bilgisi verilmelidir.

1.6.3.1 Bilanço (Finansal Durum Tablosu)

BOBİ FRS'de bilançonun adı, finansal durum tablosu olarak yazılmalı ve işletmenin finansal durumu hakkında bilgi vermek için hazırlanan ve belirli bir tarihdeki işletme varlıkları, yükümlülüklerini ve işletme özkaynaklarının gösterilmelidir(BOBİ FRS, Par.1.29).

Bilançoda işletmenin hangi finansal durumunu gösterdiği kısımlar aşağıda açıklanmıştır:

*Varlıklar: işletmelerin geçmişte olan olayların sonucunda ortaya çıkan ve mevcut durumda işletmenin kontrolünde olan ve gelecekte işletmeye ticari yarar getirecek değerlerdir.

*Yükümlülükler: İşletmenin geçmiş faaliyetlerinden ortaya çıkan ve ödenmesi işletmenin ticari yararına olacak değerlerindeki azalmaya neden olacak mevcut yükümlülükleridir. Bu yükümlülükler işletmenin bir borç altına girmesiyle ortaya çıkar.

*Özkaynaklar:İşletmenin varlık toplamından yabancı kaynakların çıkarılmasından sonra kalan net varlıklardır(BOBİ FRS, Par.1.37).Özkayanaklar bilançoda alt sınıflamalarlada gösterilebilir. Örneğin, hissedarların işletmeye koydukları fonlar, işletmenin dağıtılmamış karları, kar yedekleri ve sermaye yedekleridir.

Finansal durum tablosunun sunumunda dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıda açıklanmıştır: Varlık ve yükümlülükler ilk kayda alınmasında maliyet bedeli ile muhasebeleştirilmesi gerekir(BOBİ FRS, Par.1.36).

*Finansal durum tablosu kısa vadeli- uzun vadeli durumuna dikkat ederek ilgili formatauygun şekilde hazırlanmalıdır. Karşılaştırmalı verileriyle birlikte bakiyesi sıfır olan kalemlere yerverilmeye bilindir(BOBİ FRS,Par.1.39).

*İlgili formata sadık kalınarak, finansl tablo kullanıcılarının bilgisine sunulması hedeflenen alt kalemlere, alt toplamlara ve yeni kalemler eklenebilmektedir(BOBİ FRS, Par1.40).

*Bir varlığın veya yükümlülüğün finansal durum tablosunda yer alanbirden fazla kalemlle ilişkili olması durumunda dipnotlalar açıklamada bulunulması gerekir(BOBİ FRS,Par. 1.40).

*Dönen varlıklar - duran varlıklar ve kısa vadeli yükümlülükler- uzun vadeli yükümlülükler finansal durum tablosunda ayrı sınıflar şeklinde sunulmalıdır.Dönen varlık olarak sınıflandırılan kalemin taşınması gereken şartlar aşağıda verilmiştir(BOBİ FRS,Par. 1.41):

-İşletmenin normal faaliyet döngüsü içinde paraya çevrilmesi,satılması veya tüketilmesi beklenir.

-Asıl elde tutulmasının amacı ticaridir.

-Bilanço tarihinden sonraki on iki ay süre zarfında paraya çevrilmesinin beklenmesi gerekir.

-Nakit veya benzeri olmalıdır.

*Yukarıda açıklanan özellikleri taşımayan diğer tüm varlıklar ilgili kalemleri duran varlık olarak sınıflandırılır ve uzun vadeli maddi-maddi olamayan finansal varlıklardan oluşmaktadır(BOBİ FRS,Par. 1.42).

Bazı işletmeler, belirli bir faaliyet içersinde olamdıkları için mal ve hizmet arzında bulunmadıkları için varlıklarının ve kaynaklarının kısa vadeli- uzun vadeli olarak sınıflandırılması yerine likiditeye göre artan veya azalan aşamada sunulması

güvenilir bilgi ortaya koymaktadır. Örneğin ülkemizde bankalar ve finans kuruluşları finansal durum tablolarını likidite temelli sunmaktayken üretim, hizmet ve ticari işletmeler dönen varlık- duran varlık sınıflamasına göre finansal tablolarında raporlamaktadır.

İşletmeler kar veya zarar tablosunun sunulmasında aşağıdaki açıklamalara göre raporlama yapmaları gerekir:

Kar veya zarar tablosu işletmenin finansal performansı hakkında bilgi vermek üzere sunulan ve işletmenin raporlama dönemine ait gelir-gideri ile bunların net sonuçlarını ortaya koyan tablolardır(BOBİ FRS, Par. 1.46).

Karın ortaya konmasıyla ilgili temel unsurlar gelirler ve giderlerdir(BOBİ FRS, Par.1.47). Burada gelir ve gider kavramları açıklanacaktır:

Gelirler: İşletmenin faaliyetleri sonucunda özkaynaklarındaki artışa sebep olan ticari faydalarda artış veya borçlardaki azalış olarak ifade edilir(BOBİ FRS, Par. 1.48). Hasılat ve kazanç gelirleri oluşturmaktadır.

Giderler: İşletme faaliyetleri sonucunda özkaynaklardaki azalışa neden olan ticari faydalardaki azalış veya ticari borçlardaki artış olarak ifade edilir(BOBİ FRS, Par. 1.49). İşletme zararları ile işletme olan faaliyetlerini için yapmış olduğu giderleri kapsamaktadır.

Gelir ve gider kavramına giren unsurlardan aşağıdakileri şartları sağlayanlar Kar ve Zarar Tablosunda gösterilebilir(BOBİ FRS, Par. 1.50):

-İlgili kaleme ilişkin gelecekteki ekonomik faydanın işletmenin akışına veya çıkışının olası olması gerekir.

-Maliyetlerin ve değerinin güvenilir olarak ortaya konabilmesi gerekir.

İlgili formata uygun bir şekilde hazırlanmalı ve sunulmalıdır.

İşletmelerin sununması gereken diğer bir mali tabloda özkaynak değişim tablosudur ve aşağıda açıklanacaktır:

Özkaynak Değişim Tablosu: Finansal durum tablosunda yer alan özkaynak unsurlarındaki oluşan artış veya azalışı bir bütün olarak ortaya koyan tablodur(BOBİ FRS,Par.1.53).

Özkaynak Değişim Tablosunda, özkaynak kalemlerinde azami olarak aşağıdaki hususlardan dolayı ortaya çıkan artış ve azalışların gösterilmesi zorunludur(BOBİ FRS, Par. 1.55):

- İşletme muhasebe politikalarındaki değişikliklerle ilgili revizyonlar,
- Yapılan yanlışlıkların ne şekilde düzeltildiği bilgisi,
- İşletmenin dağıttığı kar yapayı bilgisi,
- Dönem kar ve zarar bilgisi,
- Kardan yedeklere aktarılan miktar bilgisi,
- Sermaye artırımını veya azalışı bilgisi,
- Paylara ait dönemde ortaya çıkan primler bilgisi,
- Maddi duran varlıkların yenşden değerlemesi sonrası ortaya çıkan değişim bilgisi,
- Dönemde ortaya çıkan para çevirim farkları bilgisi,
- Korunma muhasebesinin uygulanması sonucunda ortaya çıkan yedeklerdeki değişim bilgisi,
- Özkaynak yönetiminin kullanılması sonucunda bağlı ortaklık, iştirak ve müşterek girişimlerin cari dönemde özkaynaklarda kaydettiği kazanç yada kayıplardaki pay bilgileri,
- Özkaynaklarda kaydedilen kazanç veya kayıplardan geçmiş yıl kar veya zarar olarak aktarılan miktarlardan dolayı ortaya çıkan değişimlerin bilgisi,
- Payların geri alımından dolayı ortaya çıkan değişimlerin bilgisi,
- Sadece konsolide finansal tablolarda gösterilen,kontrolün kaybına neden olmayacak şekilde bağlı ortaklıktaki paylarınelden çıkarılması yada bağlı ortaklıktaki payların artmasından dolayı ortaya çıkan değişimlerin bilgisi.

Özkaynak Değişim Tablosu biçimsel olarak hazırlanan ilgili formatta hazırlanması mümkündür.

İşletmelerin sunması gereken diğer bir mali tabloda Nakit Akış Tablosudur ve aşığıda açıklanmıştır:

İşletmelerin raporlama dönemi içerisinde, işletmenin nakit yada nakit benzerindeki giriş ve çıkışları, bunların kaynaklarını ve kullanım yerlerini gösteren mali tablolardır. Nakit ve nakit benzerlerindeki giriş ve çıkışları, esas faaliyetler, yatırım faaliyetleri ve finansman faaliyetleri itibariyle ayrı bir şekilde gösterilir(BOBİ FRS, Par.2.1).Nakit Akış Tablosunda yer alması gereken bilgiler ve yukarıda açıklanan diğer mali tablolar eklerde verilmiştir.

Ayrıca yalnızca Büyük İşletmeler Tarafından Yapılacak İlave Açıklamalar aşağıda açıklanmıştır:

Bu açıklamalardan belirli bir finansal tablo kalemiyle ilgili olanlara söz konusu kaleme ilişkin açıklamaların sunulduğu kısımda yer verilir.

*Ürünlerin satışı ile hizmetlerin sağlanmasının organize edilmiş biçimleri dikkate alınarak, önemli ölçüde birbirlerinden farklı faaliyet kategorileri ve coğrafi piyasalar itibarıyla ayrıştırılmış net satış hasılatı.

*İlişkili tarafların tamamıyla yapılan işlemler, bu işlemlerin tutarı, ilişkili taraf ilişkisinin niteliği ve işletmenin finansal durumunun anlaşılması için işlemlerle ilgili gerekli olan diğer bilgiler.

İlişkili taraf işlemlerinin işletmenin finansal durumu üzerindeki etkilerinin anlaşılması için her bir işleme ilişkin bilginin ayrı olarak sunulmasının gerekli olduğu durumlar hariç olmak üzere, bireysel işlemlere ilişkin bilgiler işlemlerin niteliğine göre gruplandırılarak sunulabilir (BOBİFRS, Par.28.8).

BÖLÜM 2:SERMAYE YAPILARI, İŞLETME KARLILIĞI VE İHRACAT

PERFORMANSI

İşletmelerin sermaye yapıları ile karlılıkları arasında çok yakın karşılıklı etkileşim vardır. İşletmeler kar elde etmek ve yaşamlarını devam ettirmek için planlama ve faaliyetlerde bulunurlar. İşletme karlılığını artırmanın yollarından birisi de ihracat yaparak daha çok kazanç elde etmektir. İşletme değerini maksimum yapmak için ihracat çok önemli bir Pazar çeşitliliğidir. Bu bölümde işletme sermaye yapısı, işletme karlılığı, ihracat performansı ve bu çalışmada sermaye yapısı gibi düşünülen sahiplik yapıları hakkında temel ve genel bilgi verilecektir.

2.1.Sermaye Kavramı

Bir işletmenin mal ve hizmet üretim faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için ihtiyaç duyduğu; araçlar, makineler, binalar gibi fiziki kaynakları ifade eder. İşletme yönetimine göre sermaye; işletmenin mal ve hizmet üretimi için kullanması gereken maddi olan ve maddi olmayan tüm varlıklarını ifade etmektedir.

2.2. Sermaye Yapısı Kavramı

İşletme pasiflerinin ne şekilde oluşturulduğu yani öz sermaye oranı, uzun ve kısa vadeli borç oranı ve işletme karının ne oranda işletmede kalacağı düzenlendiği yapıya sermaye yapısı denmektedir. Aşağıda bu yapıyı oluşturan unsurlar hakkında bilgi verilecektir.

2.3. Sermaye Yapısını Oluşturan Unsurlar

Sermaye yapısı; Öz sermaye, ve yabancı kaynak olmak üzere iki ana unsurdan oluşmaktadır. İşletme sermaye yapısı unsurları ayrıntılı şekliyle aşağıda açıklanmıştır.

2.3.1. Öz Sermaye

İşletme sahibi ve işletme ortaklarının kuruluş aşamasında yada sonradan yapılan yatırımlar, yedekler, yedek niteliğinde karşılıklar ve işletmenin dağıtmamış olduğu karlardan oluşmaktadır (Küçükşavaş, 2001:329). Aşağıda kısaca öz sermayeyi oluşturan kısımlar açıklanacaktır.

2.3.1.1. Ödenmiş Sermaye

İşleme ortaklarınca ödemeyi tahaahüt ettiği ve ödemenin yapılan kısmına ödenmiş sermaye denir.

2.3.1.2. Hisse Senetleri

Hisse senedi; işletmelerin ekonomik değeri olan varlıklarına sahiplik hakkı veren bir menkul değer olarak tanımlanmaktadır.

Her işletme hisse senedi çıkarıp ihraç etme hakkına sahip değildir. Yasalarla belirlenen hisse senedi ihracı, işletmenin sermayesinin yönetim kurulu tarafından belirlenen oranda paylara bölünür ve her pay karşılığında işletmeye ortak olma imkânı verilir.

Anonim işletmeler, özsermaye kaynak ihtiyacını hisse senedi ihraç yoluyla karşılarlar.

Teorik anlamda işletmenin hisse senedine sahip olan yatırımcı o işletmenin ortağı sayılır. Bundan dolayı işletmenin hisse senedine sahip kişi ya da kuruluşlar o işletmenin karı ile işletme borsası performansından fayda sağlayabilirler ancak işletmenin tasfiye edilmesi sonucunda, işletme borçlarının ödendikten sonra işletme varlıkları için hak iddiasında bulunabilirler (Başkaya ve Değer, 2003: 260).

Hisse senedi ihracı işletmeler için önemli bir fon bulma estürmanıdır.

2.3.1.3. Otofinsman Kaynakları

İşletmenin ticari faaliyetleri sonucu kazanılan karın yasal ve yönetim kurulu tarafından belirlenen oranlarda işletme bünyesinde kalmasına otofinansman denir. İşletmelerin kendi imkânlarını kullanarak sermaye artırması olarak ifade edilebilir.

İşletmeler, iki tür otofinansman elde edebilirler.

1-Açık Otofinsman: İşletme dönem karının dağıtılmayarak sermaye hesaplarında bırakılması yoluyla sağlanır. Sermaye yedekleri, dağıtılmayan karlar ve karşılıklar olmak üzere üç başlıkla açık otofinansman türleri aşağıda açıklanacaktır.

1-Dağıtılmayan Karlar

İşletmenin dönem sonunda elde ettiği net karı dağıtmak yerine işletme sermayesi olarak kullanması olarak ifade edilebilir.

2-Yedekler

Sermaye yedekleri ve kar yedekleri olarak iki başlık altında açıklanacaktır.

***Sermaye Yedekleri**

İşletmelerin beklenmedik ani durumlar karşısında kendilerini güvende tutmak için elde ettikleri karlardan yasalar ve yönetim kurulu tarafından belirlenen kurallar doğrultusunda ayrılan kaynaktır.

Aşağıda işletme sermaye yedeklerinin hangi yollarla elde edilebileceği açıklanmıştır.

-Hisse senedi ihraç primleri (Emisyon Primleri): İhraç edilen hisse senetlerinin nominal değerden fazla değere satışından doğan tutarların tamamıdır.

Finansal raporlamada yasal yedekler dışında ayrı bir başlıkla raporlanması gereklidir.

-Hisse senedi iptal kârları: İptal edilen hisse senetlerinin bedellerine mahsuben ödemelerin, bunların yerine çıkarılan hisse senetlerinden elde edilen hâsılat noksanı kapatıldıktan sonra artan miktarını ifade eder. Hisse senedi iptal karları TTK'na göre yasal yedek akçe olarak kabul edilse de muhasebe uygulamalarında, bilançoda yasal yedekler dışında başka bir başlık altındagösterilmesi yaygındır.

-Maddi duran varlık yeniden değerlendirme artışları: İşletmelerin aktiflerindeki maddiduran varlıklarının yeniden değerlemesinden dolayı ortaya çıkan değer artışlarıdır.

-İştirakler yeniden değerlendirme artışları: İşletmenin iştirakleri ile bağlı ortaklıkları içinde oluşan yeniden değerlendirme değer artışının sermayeye katılması durumunda bu sermayeden işletmeye denk gelen bölümü burada gösterilmektedir. Bağlı ortaklığın ve iştirakin kendi bünyesinde yapmış olduğuyeniden değerlendirme dolayısıyla oluşan değer artışlarını sermayeye eklemesi neticesinde, işletme bedelsiz çıkarılan hisse senedi veya pay tutarları kadar işletmenin bağlı ortaklıklardaki veya iştiraklerdeki sermaye paylarındaki artıştan dolayı özsermayeleri de artmaktadır.

-Borsada oluşan değer artışları: Borsada işlem gören mali duran varlıkların elde etme maliyetini aşan borsa değerini ifade eder. Ayrı birbaşlıkta kayıt altına alınır.

-Sermaye düzeltilmesi olumlu farkları: İşletmeödenmiş sermayesi değerinin enflasyon düzeltilmesi neticesinde ortaya çıkan değer artışı tutarıdır.

*Kar Yedekleri

İşletmelerin faaliyetleri sonucunda dönem sonunda kar ettiği dönemde işletme karından ayrılan yedekleridir. Yasal yedekler, satatü yedekleri, olanüstü yedekler ve özel fonlar olmak üzere dört başlıkta açıklanacaktır.

Yasal yedekler: TTK'nun 519.maddesi gereğince ayrılacak yedekleri ifade eder ve 1. Tertip yedek akçeve 2.Tertip yedek akçelerbu bölümde gösterilir.

Statü yedekleri: Genel Kurul'unana sözleşme hükümleri doğrultusunda ayrılan yedekleri içerir.

Olağanüstü yedekler: TTK'nun ilgili özel kanunlar ve ana sözleşme hükümlerine göre Genel Kurul kararına göre ayrılan yedekleri içerir.

Özel fonlar: İşletmelerin, dönem karlarından işletme amaçları için kullanılacak tutarın fonlanması için ayrılan yedeklerdir: Dahili sigorta fonu, sabit değer yenileme fonu, tahvil amortisman fonu, yatırım indirimi fonu bu fonlara örnek olarak verilebilir. Bu fonlarda biriken tutarlar öz sermaye bölümünde yer alırlar.

3-Karşılıklar

Dönem sonunda muhtemel ortaya çıkabilecek işletmelerin çeşitli giderlerinin karşılanamsı amacıyla ayrılan tutarlardır:Amortisman ve şüpheli alacaklar karşılığı Aşağıda bu karşılıklar açıklanmıştır.

1.Amortismanlar

İşletme duran varlıklarının kullanılmaya başlamasından sonra geçen zaman zarfında varlığın kullanılmasından ve teknolojik gelişime ayak uyduramasığı için, varlığın değerinin düşmesinden dolayı ortaya çıkabilecek modası geçme, yıpranma ve tükenme şeklindeki değer kayıplarını dikkate alarak, duran varlıkların faydalı ömürlerini tahmin etmek ve bu zaman içerisinde duran varlığın elde etme maliyetlerini belirleyip gider olarak muhasebeleşirmesine amortisman denir(Gençoğlu,2013: 38).

Amortisman ayırmanın temel amacı duran varlığın kullanma süresinin bitmesiyle yenisinin edinilmesi için planlı bir şekilde zamana yayarak fon sağlamaktır. İşletmeden çıkacak tutarın işletmede yeni varlık edinilecek zamana kadar çıkışını önler.

Kullanım ömrü biten varlık satılıp işletmeye kazanç olarakdönebilir. Bunun için varlığın maliyeti ve satış fiyatı iyi ayarlanmalıdır. Amortisman işletmeler için önemli bir fon sağlama yoludur.

2.Şüpheli Alacaklar Karşılığı

İşletme tarafından alınamayan, icra ve dava konusu olmuş, üç vade uzatılmasına karşılık tahsilatı yapılamamış alacaklar için ayrılan tutarlardır.

Vergi Usul Kanunu'nun 288. maddesine göre hâsıl olan veya olması beklenen fakat miktarı katıyetle kestirilemeyen ve işletme için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla hesaben ayrılan meblağlara karşılık denir

İşletmeler alacak karşılığı ayırarak, nakit akışının bozulmamasını, dönem karı veya zararını doğru tespit edilmesini ve işletme için sermayesini koruması imkânı bulurlar.

2-Gizli Otofinansman: İşletmenin aktif değerlerinin olduğundan az gösterip, işletme pasiflerinin olduğundan fazla gösterileme yoluyla sağlanır. Özellikle yukarıda açıklanan şüpheli alacak miktarının olduğundan fazla gösterilmesiyle sağlanır.

2.3.2. Yabancı Kaynaklar

İşletme dışındaki kişi veya kuruluşlardan faiz karşılığında belirli bir süre kullanılıp geri ödenmek üzere alınan fonlara, dışkaynak denir (Aksoy ve Yalçın, 2005: 19).

İşletmelerin öz kaynaklarını kullanmadan işletme dışından belirli bir bedel karşılığında sağlanan ve zamanı geldiğinde geri ödemesi yapılan finansman çeşitleridir. Yabancı kaynaklar geri ödeme zamanına göre, kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere üç ayrısınıflama yapılarak açıklanacaktır.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar: Geri ödeme vadeleri bir seneyi geçmeyen borçları ifade eder. Daha çok işletmenin dönen carlıklarının finansmanında tercih edilir. Ticari krediler, ticari banka kredileri, avans, stok karşılığı kısa vadeli borç, ithalat-ihracat finansmanı, takas, kliring, aktarma ticareti, geri satınalma, karşı satınalma, finansman bonusu ve faktöring gibi çeşitleri vardır.

Orta Vadeli Yabancı Kaynaklar: İşletmelerin bir yıldan çok beş yıldanaz vade de geri ödemesi yapılması için sözleşme imzalanan yabancı kaynak edinme şeklinde ifade edilir ve kiralama yoluyla sağlanan fonlar, orta vadeli kredilerin içinde düşünülmektedir (Ceylan, ve Korkmaz, 2017: 203).

Orta vadeli banka kredileri, finansal kiralama ve katılım bankalarının uygun vadeli kredileri örnek olarak verilebilir. İşletmelerin duran varlıklarının finansmanında yaygın olarak kullanılır.

Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar:

Gerçek vadesi beş yıldan daha uzun süren fon kaynaklarına uzun vadeli yabancı kaynak denir. İşletmelerin kuruluş aşamasında veya sabit duran varlıklarının finansmanında kullanılmaktadır. Uzun vadeli ticari banka kredileri ve tahvil ihraçları uzun vadeli kaynağa örnek olarak verilebilir. Uzun vadeli borçlanmanın kaynağı da yabancı kaynaktan yapmanın işletme için avantaj ve dezavantajları vardır.

2.4.Sermaye Yapısını Açılayan Yaklaşımlar

İşletme sermaye bileşenlerinin farklı olarak birleşmesiyle sermaye maliyetleri ve işletme piyasa değerinin değişip değişmediğiyle ilgili bir takım yaklaşımlar vardır.

Net gelir yaklaşımı, net faaliyet geliri yaklaşımı, geleneksel yaklaşım ve Modigliani-Miller yaklaşımı temel yaklaşımlardandır. Sermaye yapısı temel yaklaşımların ortak görüşleri aşağıda sıralanmıştır.

- İşletme karının tamamını ortaklarına dağıtır politikasını benimser.

-İşletmenin ödemek zorunda olduğu kurumlar vergisi ve gelir vergisinin olmadığı varsayılmaktadır.

-İşletmelerin borç /özsermaye oranı, borcunu ödemek üzere hisse senedi ihraç etmek

Veya borçlanarak hisse senetlerini geri satın almak şeklinde değiştiğinde işlem maliyetinin sıfır olduğu varsayılmaktadır.

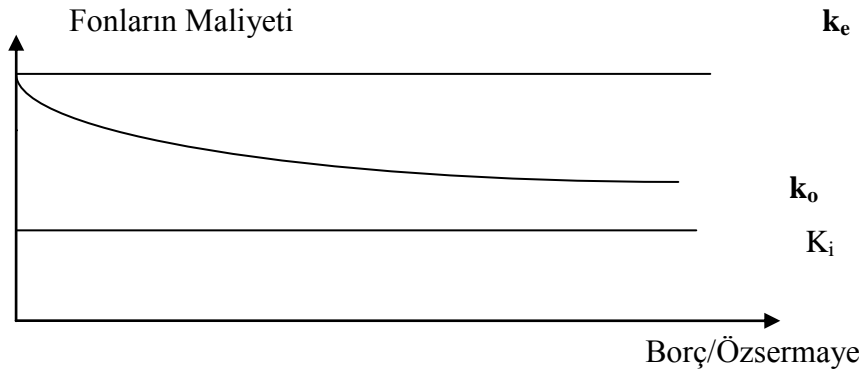
-Pazardaki bütün işletmeler için, gerçekleşmesi beklenen faaliyet karlarına ilişkin işletme beklentileri aynıdır.

-İşletmelerin mevcut faaliyet karları ile gelecek dönemlere yönelik faaliyet karlarının korunması kesindir. Dağılımlarının beklenen değerleri ile aynıdır.

2.4.1. Net Gelir Yaklaşımı

İşletme toplam sermaye maliyetleri(k_a), işletme piyasa değeri(V)= $\text{borç}/\text{Öz sermaye oranından}$ etkileneceğini varsayıldığı yaklaşımdır. Aşağıdaki şekilde yaklaşımı ilgilendiren öğeler arasındaki ilişki gösterilmiştir.

Şekil 2.1: Net Gelir Yaklaşımında Kaldıraç ile Sermaye Maliyeti Arasındaki İlişki ve Piyasa Değeri

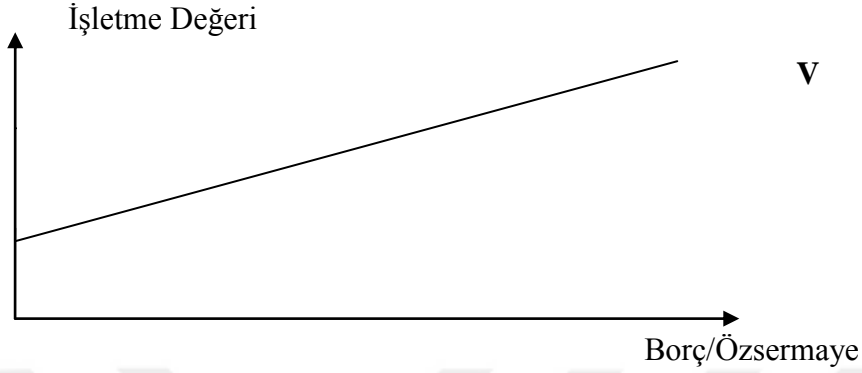

k_e Öz sermaye maliyeti

k_o ...Sermaye maliyeti

Ki...Borçlanma maliyeti

V...İşletme değeri

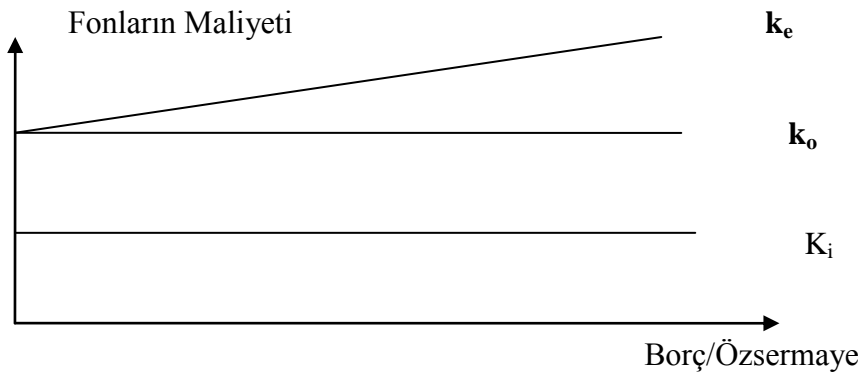
Bu yaklaşım sermaye yapısının oluşumunda kaldıraç faktörünün çok fazla etkili olduğunu savunan niteliktedir. Net gelir yaklaşımında, borçlanma maliyetleri, öz sermaye maliyetinden düşük olması nedeniyle işletmeler borçlanma yoluyla ağırlıklı borçlanma maliyetlerini düşürerek ve işletme piyasa değerlerini artırma yoluna giderler.

2.4.2. Net Faaliyet Geliri Yaklaşımı

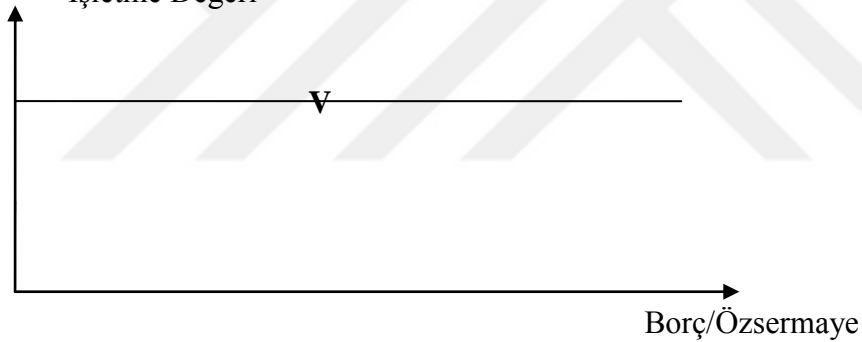
Net faaliyet yaklaşımı, net gelir yaklaşımının aksine sermaye yapısı ile işletmenin firma değeri ile borç/Özsermaye arasında bir ilişki olmadığını tezini savunulur Brealey ve Myers'e göre de net faaliyet geliri yaklaşımı işletmenin toplam sermaye maliyetinin, borçların ve dolaşımdaki hisse senetlerinin değerinin kullanılan kaldıraç oranından bağımsız olduğunu ön görürler. Bu yaklaşım temelde kaldıraç oranlarını gözardı eder ve kaldıraç oranının işletme değerinden bağımsız olduğu görüşünü savunur.

Bu yaklaşımın eksik yönünü işletmenin borçlarının artmasıyla ortaya çıkacak borçlanma maliyetlerindeki artma riski olarak görülmektedir. Aşağıdaki şekilde net gelir yaklaşımı öngürüsünü şekil ile özetlenmiştir.

Şekil 2.2. Net Faaliyet Geliri Yaklaşımında Kaldıraç ile Sermaye Maliyeti Arasındaki İlişki ve Piyasa Değeri

k_e Öz sermaye maliyeti
 k_o ...Sermaye maliyeti
 K_i ...Borçlanma maliyeti
 V ...İşletmenin piyasa değeri
 İşletme Değeri

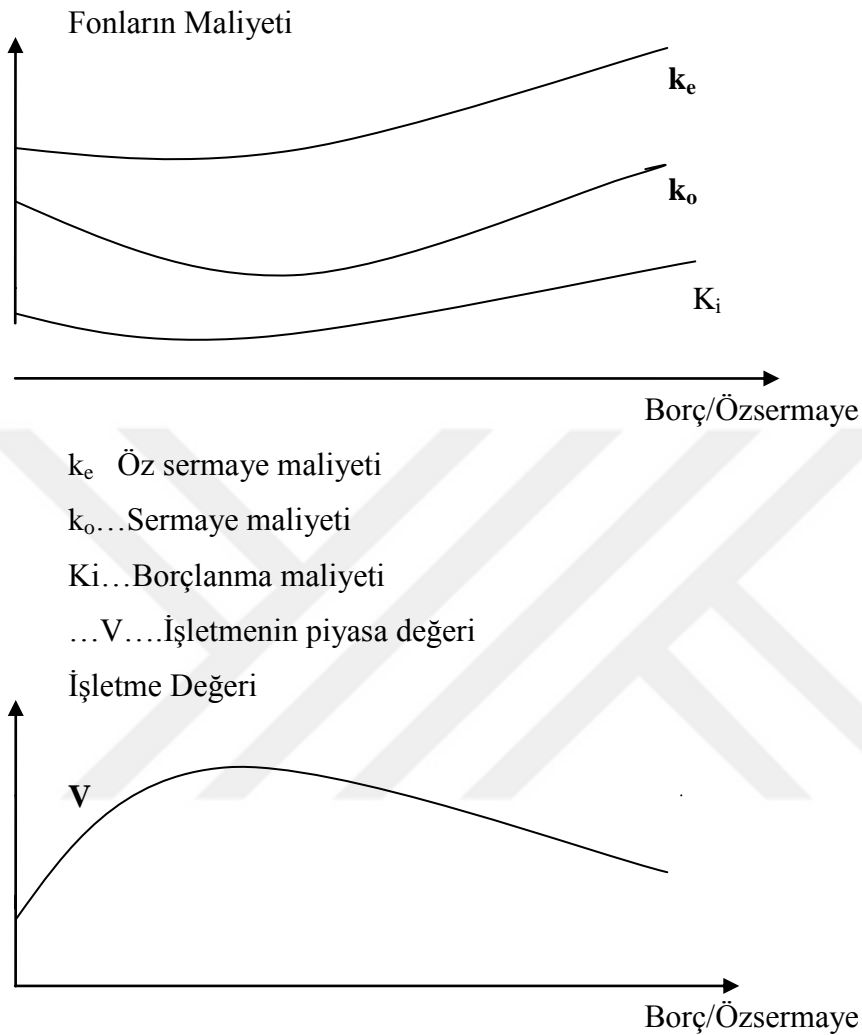
2.4.3. Geleneksel Yaklaşım

Geleneksel yaklaşıma göre tek bir optimal sermaye yapısı vardır. İşletmeler kaldıraçtan yararlanarak ağırlıklı ortalama sermaye maliyetlerini küşürürken işletme piyasa değerini yükseltebilirler. Net kar yaklaşımı ile net faaliyet geliri yaklaşımının birlikte kullanılmasıyla oluşturulmuştur(Aydın ve Diğerleri,2010:291).

Bu yaklaşımda, işletmelerin sermaye yapısındaki özsermaye maliyetine göre daha düşük maliyetli olan kaldıraçın oranının artırılması bir noktaya ulaşıncaya kadar ortalama sermaye maliyetini düşürür ve işletme değerini artırır.

Ortalama sermaye maliyetinin en düşük ve işletme değerinin en yüksek olduğu noktadaki sermaye yapısı ise optimal sermaye yapısı olarak adlandırılmaktadır.

Şekil 2.3. Geleneksel Yaklaşımında Kaldıraç ile Sermaye Maliyeti Arasındaki İlişki ve Piyasa Değeri

Geleneksel yaklaşıma göre, işletmenin kaldıraç arttıkça özsermaye maliyeti yükselse bile, bir noktada işletme kaldıraç işletmenin ortalama sermaye maliyetini aşağıya çekici bir etki yapar(Akgüç, 1998: 492).

2.4.4. Modigliani-Miller Yaklaşımı

Modigliani-Miller yaklaşımı(MM),1958 yılında sermaye yapısıyla ilgili çalışmasında; işletme değerinin belli varsayımlar doğrultusunda sermaye yapısından bağımsız olduğunu öngörmüşlerdir

MM yaklaşımının gerçekleşmesi aşağıdaki ortamlarda beklenen etkinin oluşması için gereklidir.

-Yatırımcılara ve işletmelere sıfır faiz oranından borçlanıp, borç verebilmektedir.

-İşletmenin büyümesi gerçekleşmez ve işleme nakit akışları sabittir. Hiçbir zaman değişmez.

-Sermaye piyasalarında tam rekabet şartları geçerlidir. Vergilerin olmadığı bir ortam vardır. Menkul kıymetler en küçük parçalara bölünmüştür ve alım satımında işlem maliyeti sıfırdır. Sürekli alım satım imkânı mevcuttur.

-Yatırımcıların, işletme hakkındaki kar payı getirisi birbirlerinden farklı değildir.

-İşletmeler eş verim seviyelerine göre gruplanabilirler. Aynı eş verim grubunda olan işletmeler aynı getiri beklentisine hem de beklenen getirilerin aynı olasılık dağılımına sahip oldukları için aynı konumda oldukları söylenebilir. Risk grubu aynı işletmeler sadece işletme büyüklüğü açısından farklılık göstermektedir. Yukarıdaki varsayımları dikkate alan MM yaklaşımı aşağıda sıralanan sonuçlara (Ceylan ve Korkmaz, 2017: 268).

- İşletmenin toplam piyasa değeri, sermaye maliyeti ve sermaye yapısından bağımsızdır. İşletmenin piyasa değeri, beklenen nakit girişlerinin işletmenin risk grubuna uygun iskonto oranı ile indirgenmesi sonucunda bulunan değeridir.

- İşletmenin kaldıraç kullanması nedeniyle finansman riski arttığından, özsermaye maliyeti de artar. Ortaklar, artan finansman riski nedeniyle daha yüksek kar payı beklentisi içindedirler.

- Yatırım kararları için uygulanacak iskonto oranı, yatırımın finansman şeklinden tamamen bağımsızdır. Yani işletme yatırım kararları ile yatırımın finansmanı kararlarının birbirine etkisi yoktur.

- Vergiden sonraki kaldıraç kullanma maliyeti sabittir.

-İşletmelerin ortalama sermaye maliyeti işletme kaldıraç kullandıkça azalır.

2.5.İşletme Sahiplik Yapıları

İşletmelerin sermaye koyanlarının, işletme maliklik durumlarına göre sınıflandırılması ile ortaya çıkan isimlendirmelerdir. Dört çeşit işletme şeklinde bu tür sınıflama yapılabilir: özel işletmeler, yabancı sermayeli işletmeler, kamu işletmeleri ve karma işletmeler. Aşağıda dört çeşit işletme açıklanacaktır (Sayın ve diğerleri 2012:54).

2.5.1.Özel İşletmeler

Sermaye sahiplerinin en az %50 gerçek yada tüzel kişi yada kişiler olan işletmelerdir.

2.5.2.Yabancı Sermayeli İşletmeler

Sermaye sahiplerinin tamamı yada işletmenin açılacağı ülkenin yasaldüzenlemesine göre ilgili oranda yabancı ülke vatandaşı yada yabancı tüzel kişilikleri olan işletmelerdir. Ülkemizde yabancı sermayeli işletmelere örnek olarak: ToyotaSA, CNNTürk ve Bosh v.b

2.5.3.Kamu İşletmeleri

Mülkiyeti devlete veya devlet kuruluşlarına ait olan ve işletme sermayesinin tamamı veya büyük bir oranının devlete ait işletmelerdir. Kamu işletmeleri özel sektörün talebinin olmadığı ama vatandaşları için kar amacı gütmeyen işletmeler olabileceği gibi kar amacıyla kurulabilmektedirler: Döner Sermayeli İşletmeler, KİT'ler ve T.C Ziraat Bankası gibi işletmeler örnek olarak verilebilir.

2.5.4.Karma İşletmeleri

Sermayesinin gerçek kişiler ve kamu tarafından ortaklaşa olarak teşekkül eden işletmelerdir. İşletmede kamu sermaye oranı %50 üzeri olursa işletme kamu işletmesi olur. Örnek olarak ülkemizdeki: Türk Ticaret Bankası ve THY verilebilir.

2.6. KAR KAVRAMI

Kar, firma sahiplerinin ve firma ortaklarının verdikleri sermaye karşılığında elde ettikleri fayda olarak ifade edilebilir(Elmas,2016:21).

2.6.1. Karlılık Oranları

Karlılık oranı, firmaların faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan faydayı tespit etmeye çalışan oranlardır(Ceylan,Korkmaz, 2017:84).

Karlılık oranları işletme finansman tercihlerinin ve işletmelerin ortaya koydukları net sonucu yansıtır(Brigham & Houston,2009:108).

2.6.1.1 Satışla İlgili Oranlar

Brüt kar marjı, net kar marjı, faaliyet kar marjı, aktif karlılık oranı ve öz sermaye larlılığı oranı gibi oranlar satışlarla ilgili oranardandır.

Brüt karmarjı:

İşletmenin brüt karı; işletmenin satışlarından satılan malın maliyetinin çıkarılmasıyla elde edilir. Brüt karlılık oranı, satılan malların birim satış fiyatı ile birim

maliyetleri arasında ne oranda bir marjın olduğunu, kaynakların ucuz mu yoksa pahalı mı sağlandığını göstermektedir(Okka,2010:53).

Brüt Kar Marjı $= (\text{Satışlar} - \text{SMM}) / \text{Satışlar} = 1 - \text{SMM} / \text{Satışlar}$ formülü ile hesaplanır. Oran ne kadar büyük çıkarsa işletmenin maliyetlerini kolay bir şekilde sağlayabileceğini göstermektedir.

Net kar marjı:

Net kar marjı; satılan her 1TL'lik satıştan sağlanan net karı göstermektedir. İşletmelerin bütün giderleri gelirlerinden çıkarılmasıyla ortaya çıkan net karının net satışlarına oranlanmasıyla bulunur. İşletmenin ve yatırımcıların işletme karlılığıyla ilgili önemli dönüt veren bir orandır ve aşağıdaki formülle hesaplanır.

Net kar marjı $= \text{Net Kar} / \text{Net Satışlar}$

Faaliyet kar marjı:

İşletmenin elde ettiği net kara ödediği faiz miktarının eklenmesiyle bulunan işletme toplam faaliyet karının, satışlarına bölünmesiyle bulunur ve aşağıdaki formülle hesaplanır.

Faaliyet kar marjı $= (\text{Net Kar} + \text{Faiz}) / \text{Satışlar}$

Faaliyet kar marjının yüksek olması işletme için olumlu bir göstergedir.

Aktif karlılık oranları: İşletmelere yapılan yatırımların ne derece kara dönüştüğünü gösteren bir orandır. İşletmede aktiflerin verimli kullanılıp kullanılmadığını ortaya koymak için kullanılan bir orandır ve aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanır.

Aktif Karlılığı Oranı $= \text{Net Kar} / \text{Aktif Toplamı}$

Öz sermaye oranları:

İşletme sahiplerinin işletme için koydukları yatırımların karlı olup olmadığını gösteren orandır. Aşağıdaki formülle hesaplanır.

Öz Sermaye Karlılığı $= \text{Net Kar} / \text{Öz Sermaye}$

Özsermaye karlılık oranı ne kadar yüksek çıkarsa işletme için konulan kaynağın o oranda verimli kullanıldığını söylemek mümkündür.

2.1.1.2 Yatırımla ilgili Oranlar

İşletmeye yapılan yatırımların ne derece karlı olduğunu gösteren oranlamalar aşağıda sıralanmıştır(Özgen, ve Yalçın,2011:375).

-Net Kar/Öz Sermaye

- Vergi Öncesi Kar/ Öz Sermaye
- Hisse Senedi Başına Sağlanan Gelir
- Hisse Senetleri Gelir-Fiyat Oranı
- Net Karın Net Aktif Toplamına Oranı
- Faiz ve Vergiden Önceki Karı/ Kaynaklar Toplamı
- Kümülaif Karlılık Oranı

2.1.1.3 Du-Pont Yöntemi(Birleşik Oranlar)

İşletmelerin birkaç oranının kullanılarak geliştirilen bir dekleme sonucunda öz sermaye geri dönüşünü ortaya koymak için yapılan çalışmalara birleşik oranlar denmektedir.

Du Pont Deklemi, 1920 yılında bir finansçı tarafından bulunmuştur. Birleşik oranlar yöntemi, kar marjı, toplam aktif devir hızı ve öz sermaye çarpanının aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmasıdır.

Kar Marjı X Toplam Aktif Devir Hızı X Öz Sermaye Çarpanı

Formülü açacak olursak, Net Gelirler/Satışlar X Satışlar/ Toplam varlıklar X Toplam varlıklar/ Toplam Özkaynaklar

Deklemede sonuç olarak : **Net Gelir /Toplam Özkaynak** oranı çıkmaktadır. Bu oran işletmelerin türüne ve buldukları sektör ortalamalarına bakılarak değerlendirilmelidir.

2.3. İHRACAT KAVRAMI

Ülke sınırları içerisinde üretilen mal ve hizmetin veya yabancı bir ülkeden alınmış mal ve hizmetin, yurt dışında yerleşik ya da yurtiçinde serbest bölgede yerleşik kişilere satılması ve ürün bedelinin, Kanun'da belirtilen zaman zarfında bankaya götürülüp, yabancı para karşılığında TL olarak tahsil edilmesi işlemler bütünüdür(Arzova, 2006:5).

2.3.1. İşletmelerin İhracat Performansı

İhracat performansı, planlama ve ihracat pazarlama stratejisinin uygulanması, bir ürünün yurtdışı bir pazara satılması konusunda bir firmanın ekonomik ve stratejik hedeflerinin gerçekleştirilme derecesi olarak ifade edilebilir(Çavuşgil, & Zou, 1994: 4).

İhracat performansını ölçmek için son dönemde üçlü bir yöntemi literatür incelemesinde görmek mümkündür. Bu üçlü yaklaşıma göre; yoğunlaşma marjı,

yayılma marjı ve sürdürülebilirlik marjı ihracat performansı ölçümünde kullanılmaktadır(Alper,2014:135).

Yoğunlaşma marjı, ihracarcı ülkenin yaptığı mevcut yurtdışı satışının yapıldığı pazar yada ürün satışındaki artışla ilgilidir.Yoğunlaşma marjı ülkelerin dış pazar içerisindeki payını artırması yada mevcut payının artırması ve derinleştirilmesi olarak ifade edilebilir.

Yayılma marjı, geliştirilen yeni ürünlerin ihracatının yapılması ve yeni pazarlara girilmesi olarak nitelendirilebilir. Özellikle ülkelerin katma değeri yüksek ürünlerin pazarının bulunup satılması yönündeki politikaları ihracat miktarını artıracığı için ihracat performans göstergesi olarak görülmektedir.

Sürdürülebilirlik marjı, dış ticaret yapan firmaların yada ülkelerin hakim oldukları pazarda uzun süreli kalabilmesini ifade etmektedir. Ne kadar uzun kalınan pazarda okadar fazla satış yapılacağı düşünülürse ihracat performansı göstergesi olarak önemli bir yere sahiptir.

BÖLÜM 3: BÜYÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTE İŞLETMELERİN SERMAYE YAPILARININ İŞLETME KARLILIKLARINA VE İHRACAT PERFORMANSLARINA ETKİSİ

Bu bölümde çalışmanın amacı, literatür incelemesi, arştırmada kullanılacak değişkenlerin uygun olup olmadığının test edilmesi ve arştırılmak istenen hipotezlerin kurulup panel veri analizi ile değerlendirmesi yapılacaktır.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

2018 Yılında BOBİ olarak adlandırılan ve ayrı bir mali raporlamaya tabi olan işletmelerin sermaye yapıları ve sahiplik oranlarının işletmelerin karlılık ve ihracat performanslarına etkileri arştırılmak istenmiştir. İşletmelerin temel amacının kar elde etmek olduğunu ve bu doğrultuda sermaye yapısını ve ihracat performansını planlarken işletmenin büyüklüğünün ne şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymak için çalışılacaktır. İşletmelerin büyüklükleri, elde edecekleri kar ya da zarar durumunu büyüklükleri oranında karşılayacaklardır. Çıkacak sonuçların işletme planlarını yaparken göz önünde bulundurması bu bağlamda önem arz etmektedir.

3.2. LİTERATÜR TARAMASI

Eren, E, Akpınar,S.(2004) çalışmasında yapısal sermaye ve işletme performansı arasındaki ilişkiyi oluşturulan model yardımıyla incelenmek istenmiş ve anket uygulaması yapılmıştır. Geliştirilen anket sonuçlarıyla elde edilen bilgilerin analiz edilmesi sonucunda yapısal sermayenin, patent, marka, güçlü kültür ve amaç birliği ile işletmelerin genel performansı arasında güçlü bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Girma Ve Diğ. (2004) çalışmasında tamamen yerli firmaların, yerli ihracatçıların ve yerli çok uluslu şirketlerin performansını karşılaştırmıştır. İhracatçı firmaların karlılıkları ile ihracat yapmayan firmaların karlılıkları arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır.

Kuivalainen Ve Sundqvist(2006) çalışmasında; 783 Fin ihracat firmasının bir örnek çalışma ve ihracat yoğunluğu ve yapısal eşitlik modellemesi (SEM) analizi ile performansın çeşitli varyansları arasındaki ilişki arştırılmış, ihracat artışı küçük işletmelerin satışları ve karlılığını olumlu etkilerken, büyük işletmelerde ise sadece karlılık üzerinde olumlu etki oluşturduğu görülmüştür. Bunun yanında büyük firmalar için daha yüksek uluslararası yoğunluğu sadece daha iyi kar performansı ortay koyarken

küçük firmalar için daha yüksek uluslararası yoğunluk, daha iyi satış performansı, kâr performansı ve dolaylı olarak verim performansı ortaya koymuştur.

Lu Ve Beamish (2006) çalışmasında ihracat çabalarının firma büyümesi üzerinde olumlu, firma karlılıklarına olumsuz bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Kongmanila Ve Takahashi(2009) çalışmasında firmaların ihracat yoğunluğunun, net karının toplam varlıklarına ve toplam satışlarına oranları ile ölçüldüğü ve karlılık üzerindeki etkisi kuvvetli şekilde pozitif olduğu ortaya çıkmıştır.

Tanrıöven Ve Aksoy(2010) çalışmasında işletmelerin ortaklık yapılarındaki yoğunlaşma özelliklerinin işletme performansı üzerine etkisi incelenmek istenmiştir. Veri seti olarak, 1996-2009 döneminde İMKB’de sürekli faaliyet gösteren 113 işletmenin üçer aylık finansal tabloları kullanılmıştır. Ortaklık payı durumu temel bağımsız değişken, yoğunluk kontrol değişkeni ise yönetim kurulu büyüklüğü ve üç büyük ortağın payı olarak kullanılmıştır. Oluşturulan regresyon denklemi doğrultusunda hipotezler test edilmiştir. Sonuçta yapılan incelemede İMKB’de işlem gören şirketlerde yoğunlaşmanın ve büyük ortakların paylarının yüksek olduğu görülmüştür. Yine yapılan analizler sonucunda satış büyüklüğü kar büyüklüğü, tüm bağımlı değişkenleri pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Kaldıraç, kısa vadeli borç oranı, faaliyet riski ve satış yapısı bağımlı değişkenleri negatif etkilediği görülmüştür.

Kneller Ve Pisu (2010) çalışmasında ihracat yoğunluğu yüksek olan ve uzun yıllar ihracat yapan firmalarda, ihracatın karlılık oranı üzerinde etkisinin pozitif olduğu görülmektedir.

Fryges Ve Wagner (2010) çalışmasında Firmaların başlangıçtaki ihracat rakamının karlılık üzerinde pozitif etkisi olmasına rağmen, belli bir seviyeden sonra bu etki azalma eğilimindedir.

Abor(2011) çalışmasında, Firmaların ihracat yoğunluğu oranındaki artış firma karlılıkları da yükseltmektedir.

Yener, E, Karakuş, R,(2012) çalışmasında şirketlerin sermaye yapıları ile hisse getirileri arasında nasıl bir ilişki olduğunu incelemişlerdir. Veri seti olarak 31 Aralık 2009 yılı itibariyle İMKB-100 endeksindeki 63 şirketin 2004 yılı Ocak ile 2009 Aralık ayı arasında 72 aylık verileri kullanılmıştır. Firma aktif büyüklükleri üç gruba ayrılmıştır. Firmaların aylık getirileri bağımlı değişken, bağımsız değişken olarak ise toplam borç/ toplam aktif oranı kullanılmıştır. Çalışma metodu olarak panel veri analizi

kullanılmıştır. Verilerin duran olup olmadığı E-Views 5.1 paket programı kullanılmış ve birim kök testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarında sermaye yapısı teorilerinden farklı durumlara ulaşılmıştır. İncelenen her grup için farklı sonuçlar

T. Velnampy,J. Alay Ninesh(2012) çalışmasında sermaye yapısı ile firma karlılığı arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Veri seti olarak 2002-2009 yılları arasında 8 yıllık zaman içerisinde on adet Srilanka bankasının sermaye yapılarının ve karlılık oranları kullanılmıştır. Yöntem olarak kolerasyon analizi ve tamamlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Uygulama sonuçları, sermaye yapıları ile firma karlılık oranları arasında borç-öz kaynak ile öz kaynak getirisi arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmıştır. Diğer oranlar ise negatif çıkmıştır.

Okuyan (2013) çalışmasında ihracat yapan firmaların yapmayan firmalara oranla daha karlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Temouri Ve Diğ. (2013) çalışmasında ihracat karı ile kârlılık arasındaki ilişki hakkında henüz hiçbir ampirik kanıtı olmadığı ve kullanılabilir stilize bir olgu olarak nitelendirilen iş hizmetleri firmalarına ihracat teorik modelleme çabalarına veya politika önlemlerinin tasarımına rehberlik etmek için hizmet şirketlerinin uluslararası faaliyetlerinin daha çok ampirik inceleme yapmaya ihtiyaç olduğunu ortaya koymuşlardır.

Vu Ve Diğ.(2014) çalışmasında uygulama kısmında EKK analiz yöntemini kullanmışlar ve 2005 - 2009 yılları arasında panel veri seti kullanarak elde ettiği sonuçları, ihracat durumu ve firma kar büyüme arasındaki önemsiz bir bağlantı ortaya koymaktadır. Yüksek kar büyümesine sahip firmaların ihracat yapmaları ile karlılıkları arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Çelik(2014) çalışmasında işletme büyüklükleri KOBİ olarak nitelendirilen ihracatçı firmaların ortaklık yapılarının, ihracat performansına ne şekilde etki ettiğini araştırmıştır. Özellikle ortaklık yapıları; yerli-yabancı, yabancı ortaklığının bulunup bulunmadığı veya özel ortaklıkların durumu incelenmiştir. Veri seti olarak Türk Eximbank'tan alınan 882 firmaya ait ortaklık payları ve ihracat rakamları, şirket bilançoları vb. verilerine bakılmış ve 450 tanesi KOBİ olarak değerlendirilmiştir. Firmaların ihracat yoğunluğu ve aktif başına ihracat rakamları dikkate alınarak, oluşturduğu modellerin panel veri analizi ile değerlendirilmiştir. Üç temel hipotez test edilmek istenmiştir. Analiz bulgusu olarak, firma yaşıyla ihracat performansı arasında

ters yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. Net karlılık oranının ihracat performansı ve ihracat rakamları arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yabancı ortağı olan işletmelerin ihracat performanslarında herhangi bir anlamlı ilişki tespit edilememiştir. Tüzel ortaklık payı oranında ihracat performansının düştüğü tespit edilmiştir.

Büyükert(2015) çalışmasında işletmelerin sahiplik yapılarının, işletme karlılıklarına ve sermaye yapılarına ne gibi bir etki ettiğini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmada veri seti olarak 2013-2013 yılları arasında BİST’la kote olmuş 133 imalat firmasının verileri kullanılmıştır. Uygulamada analizler SPSS 20.0 olan güncel sürümünde ;betimleyici istatistik ,faktör analizi, varyans analizi, regresyon analizi tekniklerini kullanarak hipotezlerini test etmiştir. Analizler sonucunda işletmelerin sermaye yapılarının, sahiplik durumları tarafından etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Tunahan ve Diğerleri(2015) çalışmasında 2012 yılı ilk 1000 ihracatçı verileri TİM’den alınarak yurt dışı satış yapan ve farklı sahiplik yapısına sahip işletmelerin karlılıklarını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Veri seti olarak işletme verilerine ulaşılabilen 441 firma verileri kullanılmıştır. Çalışmada değişken olarak firma ihracat yoğunluğu, kar tutarları ve sahiplik yapıları durumları(yerli, karma ve yabancı) olarak belirlenmiştir. Çalışmada ihracat yoğunluğu, olarak yıllık ihracat rakamının, toplam satışlara bölünmesiyle bulunan oran olarak kullanılmıştır. Yöntem olarak ise ihracat yoğunluğu ile sahiplik yapısını incelemek için çift yönlü ve etkileşimli varyans analiz(ANOVA) kullanılmıştır. Firmaların karları da kartillere ayrıştırılarak karlılığın ihracat yoğunluğuna ve firma sahiplik yapısına etkisini ki-kare bağımsızlık hipotezi ile incelenmiştir. Değerlendirme sonucunda; ihracatçı firmanın %25 ihracat yoğunluğu olanların, %75 olanlara göre daha az karlı oldukları tespit edilmiştir. Almanya’da yapılan benzer çalışmayla paralel bir sonuç elde edilmiştir. Yine ki-kare testi sonucun da benzer sonuçlar vermiştir.

Melek(2015) çalışmasında firmaların sermaye yapılarındaki durumların işletme karlılıklarına nasıl bir etki yaptığını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada veri seti olarak BİST’la kote olmuş ve imalat sanayi firmalarının 2009-2013 yılları arasındaki verileri kullanılmıştır. Uygulama panel veri analizinin en küçük kareler yöntem tekniğiyle yapılmıştır. Analiz işletmelerin halka açıklık oranları, kısa vadeli borç/toplam aktif, uzun vadeli borç/toplam aktif, borç/öz sermaye ve finansal borç/toplam aktif

rasyolarının, aktif karlılık oranı, öz sermaye karlılığı, faaliyet kar marjı ve faaliyet nakit akışı/toplam aktif oranı üzerine etkilerine bakılmıştır. Çalışma borçlanma düzeyindeki artış öz sermaye karlılığını da artırdığı ve firmaların halka açıklık oranları artıkça, Öz sermaye karlılığının azaldığı gözlemlenmiştir.

Demir Ve Önem(2015) çalışmasında 2009-2012 yılları arasında BİST’la kote olmuş 135 imalat sanayi şirketinin, firma mülkiyet yapısının firma performanslarına etkilerini görmek istemişlerdir. Veri seti olarak işletmelerin mülkiyet yapısı ve finansal oranları kullanılmıştır. Bağımsız değişken olarak, ortaklık payı olarak en yüksek paya sahip olan ortak, en büyük ikinci paya sahip olan ortak ve halka açıklık rasyoları kullanılmıştır. Analizde bağımlı değişken olarak ise cari oran, asit-test oranı, kaldıraç oranları ve karlılık oranları gibi diğer oranlar da kullanılmıştır. Uygulama yöntemi olarak panel veri analizi kullanılmıştır. Birim kök testi yapılarak verilerin durağan olup olmadığına bakılmış. Hausman testi yapılmış ve etki modelleri doğrultusunda regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçta belirlenen oranların farklı etkileri olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin net kar marjı oranının mülkiyet yapısından etkilenmediği sonucuna varılmıştır.

Efsun(2015) çalışmasında imalat sanayi sektöründeki işletmelerin optimal sermaye yapılarına ulaşma ve sürdürme olasılıklarını araştırmıştır. Veri seti olarak 2000-2014 yılları arasında BİST de işlem gören 57 firmanın verileri kullanılmıştır. Yöntem olarak süre analizi uygulanmış ve sermaye yapısı teorileri süre modelleriyle değerlendirilmiştir.

Burucu(2015) çalışmasında 1990-2014 yılları arasında BİST ‘da kesintisiz işlem gören 50 imalat firmasının sermaye yapısını belirleyen faktörler belirlenmiş ve borçlanma yöntemleri hangi finansal teoriye göre yapıldığını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Uygulama olarak dinamik panel veri analiz tekniği kullanılmıştır. Türk imalat sanayi firmalarının ağırlıklı olarak Finansal Hiyerarşi teorisini benimsedikleri sonucu ortaya çıkmış.

Akçelik(2016) çalışmasında firmaların ihracat performanslarını belirlemeyi ve ihracat performans belirleyicilerinin etkilerini araştırmayı amaçlamıştır. Veri seti olarak İzmir’deki ihracat yapan firmalara yönelik yapılan anket çalışma sonuçlarının faktör analizleri, regresyon analizi ve hiyerarşik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. 120 ihracatçı firma verileri ışığında çalışılmıştır. Çoklu regresyon analizi sonucunda; şirket

özellikleri ve ihracat bağıllığının ihracat performansını etkilediği görülmüştür. Yine ihracat algısının ihracat performansını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Afsheen, Abrar, Attiya Y.(2016) çalışmalarında Firmaların finansal kaynakları ve karlılıkları üzerine yoğunlaşmıştır. Veri seti olarak dünyada yaklaşık 70 ülkenin ve 2004-2010 yılları arasındaki verileri kullanılmıştır. Çalışmada üç kritere bakılmıştır. Karlılık ile ilgili değişken olarak geri dönüş oranları , operasyonel kendine yeterlilik ve öz kaynak getirisi bağımlı değişkenler olarak alınmıştır. Bağımsız değişken olarak ise mevduat-varlık, net kar ve borç-kaynak oranı kullanılmıştır. Yöntem olarak dengesiz panel veri analizi kullanılmıştır. Sonuçta sermaye yapısında borçla gidilmesi firma karlılığını artırır şeklinde yorumlanmıştır.

S.Revaty,V.Sanathi(2016) çalışmalarında Hindistan'daki imalat firmalarının, sermaye yapılarının firma karlılıklarına etkisi araştırılmıştır. Firmaların sermaye yapılarının gelirlerini ne ölçüde etkilediği ve karlılıkları arasındaki ilişkiyle ilgili hipotezler ortaya konmuştur. Veri seti olarak 70 firmanın ilk yılları büyüme yılları ve firma birleşme öncesi ve sonrası verilerine bakılmıştır. Çoklu regresyon yöntemiyle veriler analiz edilmiştir. Analiz sonucunda; sermaye yapısıyla, karlılık değişkenleri arasında önemli bir bağlantı olduğu ve sermaye yapısındaki değişkenlerin, karlılık değişkenleri yani vergi öncesi karın ve sermaye yapısındaki borç kullanımının önemli ölçüde azaldığı ortaya çıkmıştır.Firmaların aktif büyüklükleri ile firma değerleri arasında bir ilişki tespit edilememiştir.

Amravi-Mouna, Ye Jianmu Ve Diğerleri(2017) çalışmalarında Sermaye yapılarının Fas'taki firmaların performanslarına etkisini araştırmıştır. Veri seti olarak Kazablanka borsasında işlem gören 53 Fas firmasının 2014-2016 yılları arasında üç yıllık verileri kullanılmıştır. Yöntem olarak panel regresyon yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda sermaye yapısının firma performansı arasında bir ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır.

Amenawo,Edward,Ajuade(2017) çalışmalarında Firmaların sermaye yapıları ile net kar marjı, aktif dönüşü ve öz kaynak getirisi gibi performans göstergelerinin arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmada veri seti olarak Nijerya'da 94 firma bilgileri kullanılmıştır. Yöntem olarak panel veri analizini kullanmıştır.

3.3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİLER VE ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ

3.3.1. Araştırmada Kullanılan Veriler

Ekonometrik araştırmaların ilk aşaması ekonometrik modeli oluşturan değişkenlerin sayısal olarak ifade edilebilirliğidir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2005:1). Çalışmada kullanılacak değişkenlerin verileri bu doğrultuda hazırlanmıştır.

BOBİ olarak tespit ettiğimiz 2017 ihracat cirolarında en yüksek değere sahip 40 işletmenin 2010-2017 yılları arasında sekiz yıllık verileri kullanılmak istenmiş ancak tam verilerine ulaşılabilen Tablo 3.1’de gösterilen 19 üretici ihracatçı ve ihracat firması verileri kullanılmıştır. Firma verileri olarak ihracat rakamları, ihracat yoğunlukları, sermaye yapıları (özel yada karma), karlılık oranlarından; aktif karlılığı, öz sermaye karlılığı, net kar marjı verileri, firma çalışan sayısı, firma yaşı verileri kullanılmıştır.

Tablo-3.1 Analizde Kullanılan Firmaların Listesi

Sıra No	Firma İsmi	Firma Çeşiti
1	FORD OTOMOTIV SAN. A.S.	Üretici ihracatçı
2	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FAB. A.Ş.	Üretici ihracatçı
3	TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A. Ş.	Üretici ihracatçı
4	VESTEL TİCARET A.Ş.	Dış ticaret firması (Sektörel veya sermaye dış ticaret)
5	ARÇELİK A.Ş.	Üretici ihracatçı
6	TGS DIŞ TİC. A.Ş.	Dış ticaret firması (Sektörel veya sermaye dış ticaret)
7	İÇDAŞ ÇELİK ENERJİ TERSANE VE ULASIM SANAYİ A.Ş.	Üretici ihracatçı
8	BŞEV ALETLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	Üretici ihracatçı
9	ETİ MADEN İŞLETMELERİ GEN. MÜD.	Üretici ihracatçı
10	ŞİŞECAM DIŞ TİC. A.Ş.	Dış ticaret firması (Sektörel veya sermaye dış ticaret)
11	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	Üretici ihracatçı
12	PERGAMON STATUS DIŞ TİC. A.Ş.	Dış ticaret firması (Sektörel veya sermaye dış ticaret)
13	TUSAŞ TÜRK HAVACILIK VE UZAY SAN. A.Ş.	Üretici ihracatçı
14	İSKENDERUN DEMİR VE ÇELİK A.Ş.	Üretici ihracatçı
15	BİRGİ BİRLEŞİK GİYİM İHR. DIŞ TİC. A.Ş.	Dış ticaret firması (Sektörel veya sermaye dış ticaret)
16	SARKUYSAN ELEKTROLİTİK BAKIR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	Dış ticaret firması (Sektörel veya sermaye dış ticaret)
17	AK-PA TEKSTİL İHRACAT PAZARLAMA A.Ş.	Grup dış ticaret firması
18	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAK. A.Ş.	Üretici ihracatçı
19	GOODYEAR LASTİKLERİ T.A.Ş.	Üretici ihracatçı

Çalışmada kullanılan firmalara ait veriler TİM(Türkiye İhracatçılar Meclisi) 2017 raporundan ve Ek1 olarak verilen firmalara ait internet adreslerinden alınmıştır. Bunların yanında Ek1 verilen tabloda verilen KAP(Kamu Aydınlatma Platformu), SPK (Sermaye Piyasası Kurulu) internet adreslerinden verilere ulaşılmıştır.

3.3.2. Araştırma Değişkenleri

Çalışmada değişkenlerin birbirlerine etkisini analiz etmek için kullanılacak modelleri; doğrudan gözlemleyemediğimiz olguların ve anlaşılması zor olan olguları basitçe anlamlandırmamızı sağlayan analitik çerçeveler olarak ifade edebiliriz(Gürbüz, & Şahin,2017:76). Modellerimiz bağımlı ve bağımsız değişkenlerden oluşmaktadır.

BOBİ 'lerin incelenmek istenen ihracat rakamı, sermaye yapısı(Maliklik durumu) kukla değişken olarak, ihracat yoğunluğu, aktif karlılığı, özsermaye karlılığı, net kar marjı, firma çalışan sayısı kula değişken olarak, firma yaşı kukla değişkeni olarak analize tabi tutulmuştur.

Analizde kukla değişkeni kullanıldığı için kukla değişkenini açıklamak gerekir.

Ölçülemeyen, sayılamayan verilerden oluşan ve 0 ya da 1 gibi değerlerle ifade edilen değişkenlere kulakla değişken(dummy değişken)denir(Güriş, Çağlayan & Güriş,2011:257).

3.3.2.1.Bağımlı Değişkenler

Bağımlı deşişken; bağımsız deşişkenlerin üzerine etkisinin olup olmadığı test edilen deşişkene bağımlı deşiken denir.

Çalışmanın uygulama aşamasında dört model oluşturulmuş ve ihracat rakamı, aktif karlılığı, özsermaye karlılığı, ve net kar marjı bağımlı deşişken olarak bu modellerde kullanılmıştır. Her bir model için hangi deşişkenin bağımlı Deşişken olduğu Tablo 3.2'de gösterilmiştir.

Tablo- 3. 2 Modeller İçin Bağımlı Değişkenler ve Hesaplanma Yöntemi

MODELLER	Bağımlı Değişkenler	Hesaplama Yöntem
Model 1	İhracat Rakamı	İşletme Yurtdışı Satışı
Model 2	Aktif Karlılığı	Net Kar /Aktif Toplamı
Model 3	Öz sermaye Karlılığı	Net Kar /Öz sermaye
Model 4	Net Kar Marjı	Net Kar/Satışlar

3.3.2.2. Bağımsız Değişkenler

Çalışmada kullanılan firmayalara ait sekiz veri serisi olan; ihracat rakamı, sermaye yapısı (Maliklik durumu) (kukla değişkeni), ihracat yoğunluğu, aktif karlılığı, özsermaye karlılığı, net kar marjı, firma çalışan sayısı (kula değişken), firma yaşı (kukla değişkeni) bağımsız değişken olarak kullanılmıştır.

Tablo-3.3 Tüm Modeller İçin Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleriyle Hesaplama Yöntemi

MODEL	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	Hesaplama Yöntemi
MODEL 1	İHRACAT RAKAMI	Sermaye Yapısı	Özel(0) ya da Karma(1)
		İhracat Yoğunluğu	Yurtdışı Satışlar/Toplam Satışlar
		Aktif Karlılığı	Net Kar/Aktif Toplamı
		Özsermaye Karlılığı	Net Kar /Öz sermaye
		Net Kar Marjı	Net Kar/Satışlar
		Firma Çalışan Sayısı	Ortalama çalışan altı(0) - ortalama üstü(1)
		Firma Yaşı	Firmaların ortalama yaşı altı(0)- Ortalama üstü(1)
MODEL 2	AKTİF KARLILIĞI	Sermaye Yapısı	Özel(0) ya da Karma(1)
		İhracat Yoğunluğu	Yurtdışı Satışlar/Toplam Satışlar
		İhracat Rakamı	İşletme Yurtdışı Satışı
		Özsermaye Karlılığı	Net Kar /Öz sermaye
		Net Kar Marjı	Net Kar/Satışlar
		Firma Çalışan Sayısı	Ortalama çalışan altı(0) - ortalama üstü(1)
		Firma Yaşı	Firmaların ortalama yaşı altı(0)- Ortalama üstü(1)
MODEL 3	ÖZSERMAYE KARLILIĞI	Sermaye Yapısı	Özel(0) ya da Karma(1)
		İhracat Yoğunluğu	Yurtdışı Satışlar/Toplam Satışlar
		İhracat Rakamı	İşletme Yurtdışı Satışı
		Aktif Karlılığı	Net Kar /Aktif Toplamı
		Net Kar Marjı	Net Kar/Satışlar
		Firma Çalışan Sayısı	Ortalama çalışan altı(0) - ortalama üstü(1)
		Firma Yaşı	Firmaların ortalama yaşı altı(0)- Ortalama üstü(1)
MODEL 4	NET KAR MARJI	Sermaye Yapısı	Özel(0) ya da Karma(1)
		İhracat Yoğunluğu	Yurtdışı Satışlar/Toplam Satışlar
		İhracat Rakamı	İşletme Yurtdışı Satışı
		Aktif Karlılığı	Net Kar /Aktif Toplamı
		Özsermaye Karlılığı	Net Kar /Öz sermaye
		Firma Çalışan Sayısı	Ortalama çalışan altı(0) - ortalama üstü(1)
		Firma Yaşı	Firmaların ortalama yaşı altı(0)- Ortalama üstü(1)

3.4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE HİPOTEZLERİ

3.4.1. Araştırma Yöntemi

Ekonometrik model gerçek hayatı eş anlı deklemler seti gibi ortaya koyan sistemler bütünüdür(İşyar, 1999:1).

Çalışmada dört ayrı modelde panel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle veri setindeki sekiz ayrı panel serisine evIEWS10 paket programı kullanılarak birim kök testi uygulanarak serilerin durağanlığı test edilmiş ve serilerin temel seviyede durağan olduğu görüldükten sonra modellerin Hausman testiyle etki modelleri yani sabit etkiler mi yoksa tesadüfü etkiler mi kullanılacak durumuna bakılmıştır. Uygun etki modeliyle değişkenlerin birbirlerine etki edip etmediğine bakılmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. Ayrıntılı işlem basamakları aşağıda gösterilmiştir.

3.4.2. Araştırma Hipotezleri

Model 1 İçin:

H0=Sermaye yapılarının, ihracat rakamları üzerine etkisi yoktur.

H1=Sermaye yapılarının, ihracat rakamları üzerine etkisi vardır.

H0 Hipotezinin red edilmesi firma sermaye yapıları(özel yada karma) üzerinde etki yaptığını göstermektedir.

H2= İhracat yoğunluğunun,ihracat rakamları üzerine etkisi vardır

H3=Aktif karlılığın,ihracat rakamları üzerine etkisi vardır.

H4= Özsermaye karlılığı, ihracat rakamları üzerine etkisi vardır.

H5=Net kar marjının, ihracat rakamları üzerine etkisi vardır

H6= Firma çalışan sayısının,ihracat rakamları üzerine etkisi vardır.

H7=Firma yaşının,ihracat rakamları üzerine etkisi vardır.

Model 2 İçin:

H0=Sermaye yapılarının, aktif karlılığı üzerine etkisi yoktur.

H1= Sermaye yapılarının, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır.

H0 Hipotezinin red edilmesi firma sermaye yapıları(özel yada karma) üzerinde etki yaptığını göstermektedir.

H2= İhracat yoğunluğunun, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır

H3=İhracat rakamları, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır.

H4= Öz sermaye karlılığı, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır.

H5=Net kar marjının, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır

H6= Firma çalışan sayısının, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır.

H7=Firma yaşının, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır

Model 3 İçin:

H0=Sermaye yapılarının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi yoktur.

H1= Sermaye yapılarının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.

H0 Hipotezinin red edilmesi firma sermaye yapıları(özel yada karma) üzerinde etki yaptığını göstermektedir.

H2= İhracat yoğunluğunun, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.

H3=Aktif karlılığın, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.

H4= İhracat rakamının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.

H5=Net kar marjının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır

H6= Firma çalışan sayısının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.

H7=Firma yaşının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.

Model 4 İçin:

H0=Sermaye yapılarının, net karmarjı üzerine etkisi yoktur.

H1= Sermaye yapılarının, net karmarjı üzerine etkisi vardır.

H0 Hipotezinin red edilmesi firma sermaye yapıları(özel yada karma) üzerinde etki yaptığını göstermektedir.

H2= İhracat yoğunluğunun, net karmarjı üzerine etkisi vardır

H3=Aktif karlılığın, net karmarjı üzerine etkisi vardır.

H4= Öz sermaye karlılığı, net karmarjı üzerine etkisi vardır.

H5=İhracat rakamının, net karmarjı üzerine etkisi vardır.

H6= Firma çalışan sayısının, net karmarjı üzerine etkisi vardır.

H7=Firma yaşının, net karmarjı üzerine etkisi vardır.

3.5. SERİLERİN DURAĞANLIĞININ SINANMASI(BİRİM KÖK TESTİ) VE ANALİZİ

Panel veri analizinde zaman boyutu ve yatay kesit boyutu beraber yapıldığı için sahte sonuçlar ortaya çıkmabilir. Bu sahte sonuçların çıkmaması için uygulamada kullanılan serilerin durağan olması gerekir(Ünlü, Bayrakdaroğlu, Şamiloğlu:2011).

Bir serinin zamanın değişik noktalarında aynı dağılım gösteriyorsa bu zaman serileri güçlü durağan olarak ifade edilir(Akdi,2010:20).

Panel verilerin birim kök içerip içermediğini test etmede yaygın olarak kullanılan yöntemler arasında ; Levin, Lin ve Chu-t testi (LLCt), Breitung-t testi, Im, Pesaran ve Shin-W testi (IPSW), ADF-Fisher Chi-square ve Choi Z testi, Hadri-Z testi yer almaktadır.

3.5.1 Modellerde Kullanılan Değişkenler İçin Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Panel serilerin durağanlığına bakılmadan önceki adım hangi birim kök testini kullanmaya karar vermektir. Bunun için panel serilerin yatay kesit bağımlılığına bakılmalıdır. Yatay kesit bağımlılığı varsa ikinci nesil birim kök testleri kullanılmalıdır. Eğer yatay kesit bağımlılığı yoksa birinci nesil birim kök testleri kullanılmalıdır. Yatay kesit bağımlılığına bakmak için Pesaran CD(2004) testi yapılmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo- 3.4 Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılığı Pesaran CD Testi Sonuçları

	İstatistik Değeri	P-Değeri
İR	7.375215	0.0000
AK	2.233335	0.0255
NETKR	1.984008	0.0473
OZKR	4.468652	0.0000

Ho: Yatay kesit bağımlılığı vardır.

H1: Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

Olasılık değerleri 0.05 den küçük olduğu için %95 anlamlılık derecesinde Ho red edilir ve H1 kabul edilir.

Değişken serilerinin yatay kesit bağımlılığı olmadığı için çalışmada birinci nesil yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan Levin, Lin ve Chu-t testi (LLCt) kullanılmıştır. İhracat yoğunluğu panel serisinde ihracat firmaların da olmasından dolayı ihracat yoğunlukları yüzde yüz olduğundan yatay kesitine bakılamamıştır.

Firma yaşı panel serisi, firma çalışan sayısı panel serisi ve firma sermaye yapısı(maliklik durumu) panel serisi kukla değişken olduğu için yatay kesitlerine bakılmamıştır.

3.5.2. Birim Kök Testleri

Sıfır hipotezi için birim kök olduğunu, alternatif hipotez için birim kök olmadığını ifade eden Levin, Lin, Chu testi, paneli oluşturan serilerde birim kök olup olmadığını analiz eder.

H0: Veri setinde birim kök bulunmaktadır.

H1: Veri setinde birim kök bulunmamaktadır.

Tablo-3.5 Panel Serilerinin Birim Kök Test Sonuçları

Panel Serisi	Yöntem			
	Levin, Lin & Chu Birim Kök Testi			
	İstatistik Değerleri	Olasılık Değerleri	Kesit Sayısı	Gözlem Sayısı
İR	-9.72586	0.0000	19	152
İY	-7.72691	0.0000	19	152
SRMY	-1.46122	0.0163	19	152
NETK	-10.2335	0.0000	19	152
ÖZKR	-6.22769	0.0000	19	152
AKKR	-8.33641	0.0000	19	152
ÇLS	-8.55864	0.0000	19	152
FRMYAS	-1.68944	0.0456	19	152

Elde edilen sonuçlar %95 anlamlılık seviyesinde değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına bakıldığında olasılık değerleri 0.05 den küçük çıktığı için H_0 red edilir. Alternatif hipotez kabul edilir.

3.5.2. Birim Kök Testlerin Analizi

Tablo 3.5 de görüldüğü üzere panel serileri durağanlık koşullarını sağlamaktadır.

Tüm panel serileri, oluşturulacak modellerde kullanılmaya hazır olduğu söylenebilmektedir. Serilerin durağan olması test etmek istenilen bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yeterince güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.6. PANEL VERİ ANALİZLERİ

Veri analizinde kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki etki analizi yapılırken veri setleri değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bunlar; zaman serileri, yatay kesit verileri ve panel veri setleri olarak görülür. Panel veriler, çok sayıdaki kesite ait zaman serileri veya zaman boyutuna sahip kesit veriler olarak tanımlanmaktadır (Greene, 2003:11). Panel veri analizi, serilerin zaman boyutu ile yatay

kesit verilerini birlikte inceleme olanağı veren serileri birlikte değerlendirme imkanı tanıyan bir tahmin yöntemidir.

Panel veri analizinde zaman serilerive yatay kesitler birlikte ele alındığından, yatay kesit değerlendirme yöntemine ve zaman serilerine karşı bazı üstünlükleri ve farklılıkları bulunmaktadır. Panel veri analizinin avantajları aşağıda kısaca açıklanmıştır:

i. Panel veri analizinde, zaman serileri ve yatay kesitlerin bir arada ele alınması, araştırmacının zaman serisi ya da yatay kesit analizine oranla daha fazla veri ile çalışmasına olanak vermektedir.

ii. Zaman serileri ve yatay kesitler bir arada ele alındığından serbestlik derecesi artmakta, dolayısıyla daha bilgilendirici verilerle çalışılmasına ve modelin daha etkin sonuçlar vermesi sağlanmaktadır..

iii. Kompleks yapılar ve karmaşık davranış modelleri panel veri analizi ile daha doğru ve etkin bir biçimde test edilebilmektedir.

iv. Panel veri analizinde, analizden çıkarılmış verilerin etkisi kontrol edilebilmekte, dinamik ilişkiler ortaya konulabilmektedir.

v. Durağan olmayan zaman serilerinin analizi, hataların ölçümü, dinamik Tobit modelleri gibi bazı konularda panel data analizinin yapılması, hesaplamaları ve istatistiksel çıkarımları daha sade ve kolay hale getirmektedir(Hsiao, 2007:3-6; Baltagi, 2005:4-9).

Panel veri analizi formülü genel olarak aşağıdaki denklemdeki gibi gösterilmektedir:

$$Y_{it} = \beta_1 i_t + \beta_2 i_t + \dots + \beta_k i_t X_{k_{it}} + \varepsilon_{it}$$

Deklemde $i=1,2,\dots$, yatay kesitleri

$t=1,2,\dots,n$ zaman kesitini

Y bağımlı değişkeni

X bağımsız değişkeni

k değişken adeti

ε = hata terimi(sıfır ortalamada ve sabit varyansda).

3.6.1. Panel Veri Setinin Hazırlanması

Panel veri seti hazırlanırken zaman ve yatay kesitleri birlikte aynı tabloda ve değişkenler arasındaki ilişkiyi basitçe göstermek için aşağıdaki tablo şeklinde ortaya konabilmektedir(Kök, & Şimşek,2009:4).

Tablo- 3.6 Panel Veri Setinin Hazırlanması Tablosu

\dot{I}	t	Yit	X1it		XKit
1	1	Y11	X11		XK11
·	·	·	·	·	·
1	T	Y1T	X11T		XK1T
·	·	·	·	·	·
·	·	·	·	·	·
·	·	·	·	·	·
N	1	YN1	X1N1		XKN1
·	·	·	·	·	·
N	T	YNT	X1NT		XKNT

$\dot{I}=1...N$, YATAY KESİT, $t=1....T$, ZAMAN, Y: BAĞIMLI DEĞİŞKEN, X: BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER

Çalışmada yatay kesit olarak 19 üretici- ihracatçı ve ihracatçı BOBİ firmasının 8 farklı verisinin bağımlı ve bağımsız değişkeni olarak 2010-2017 yılları arasındaki 8 yıllık zaman serileri panel veri analizinde kullanılmıştır.

3.6.1.1. Panel Veri Yönteminin Belirlenmesi

İlk aşamada kullanılacak panel serilerinin temel seviyede durağan olduğuna karar verdikten sonra yapılması gereken çoklu regresyon daki değişkenlerin ilişkisini tahmin etmek için sabit terimin nasıl olduğunu varsayan 2 temel panel veri analiz yöntemi vardır(Savsar,2012:83). Aşağıda bu iki etki yöntemi açıklanacaktır.

3.6.1.1.1.Sabit Etkiler Modeli

Panel veri analizlerinde değişkenler arasındaki farklılıklardan veya değişkenler arasında zaman içinde meydana gelen farklılıklardan doğan değişmeyi, panelde kullanılan modele eklemenin bir yolu; mevcut değişimin panel modelinin katsayılarının bazılarında veya tümünde değişmeye yol açtığını öngörmektir. Modelde

kullanılan katsayıların değişkenlere veya değişkenler ile zamana göre değiştiğinin öngörüldüğü modellere, sabit etkili model olarak ifade edilebilir.

Sabit etkili modelin genel deklemi: $Y_{it} = \alpha_i + \beta_1 it + \beta_2 it + \beta_k it X_{kit} + \varepsilon_{it}$

α =sabit terim, $i=1,2,\dots$, kesit birimini, $t=1,2,\dots,n$ zaman dönemini, Y değişkeni bağımlı değişkeni, X bağımsız değişkeni, k değişken adeti ve ε , sıfır ortalama ve sabit varyansa sahip hata terimidir

Sabit etkiler modeli; sabit terimin değişkenler için değişen doğrusal bir regresyon modelidir. Sabit etkiler regresyon modelinin her mevcut değişken için bir tane olmak üzere n tane farklı sabit terim vardır ve sabit terimler gösterge değişkenleri ile temsil edilebilir. Bu gösterge değişkenleri bir birimden diğerine değişen, ancak zaman içinde sabit olan dışlanan bütün değişkenlerin etkilerini içermektedir.

Sabit etkili regresyon modeli; değişkenler arasında farklılık gösteren ama zamana göre sabit olan ihmal edilen değişkenleri kontrol etmek için kullanılan etki yöntemidir. Panel modellerinde hatalar hem değişkenler içi hem de değişkenler arası sabit varyanslı ve serisel olarak bağımsız olduğu öngörmektedir.

3.6.1.1.2. Tesadüfi (Rassal) Etkiler Modeli

Tesadüfi etkiler modelini Balestra ve Nerlove(1996) geliştirmiştir. Oranların ifade edilişi tekil etkilerin yanında bir de zamana özgü bir K_t ögesi barındırır.

$Y_{it} = \alpha + \beta' X_{it} + \varepsilon_{it} + u_i + K_t$ deklemiyle çözümlenmişlerdir (Greene, W. H. 2012:381).

Tesadüfi etkiler modeli, her bir değişkene ayrı bir kesit sayısının tanımlanması anlamında sabit etkiler modelinin aynısıdır, ancak bu yaklaşım sabit terimleri içeren bir torbadan rastgele çekilmiş gibi değerlendirerek rassal olarak görülebileceğini ve hata teriminin bir kısmı olarak kullanılacağını önermektedir. Bu şekilde tüm panele ait bir kesit katsayısı, katsayıları ile ilgilendiğimiz bir küme bağımsız değişken ve birleşik bir hata teriminden oluşan bir belirleme bulunur. Belirli bir birey ve belirli bir zaman aralığı için bu değişkene ait kesit sayısının panelintamamına ait kesit katsayısından ne kadar farklı olduğunu ifade eder ve bireyin ilgili zaman aralığında tesadüfi sapmalarını gösteren ve bilinen tesadüfi hatayı gösterir.

Tesadüfi etkili modellerde, değişkenlere ve zamana göre meydana gelen değişiklikler, modele hata teriminin bir bileşeni olarak eklenmektedir. Bu şekilde sabit etkili modellerde karşılaşılan serbestlik derecesi kaybının olmaması sağlanır.

Modelde kullanılacak olan değişkenler tesadüfi olarak seçilmiş ise ya da tüm panelden temsilci olarak seçilmiş ise, sabit etkiler modeli yerine tesadüfi etkiler modeli tercih edilmesi doğru olacaktır (Baldemir ve Keskiner, 2004:48).

Tesadüfi Etkiler Modelinin Varsayımları aşağıda sıralanmıştır:

- Panel veri modeli doğru olarak belirlenmiştir.
- Yatay kesitten alınan tesadüfi bir örneklem kullanılmaktadır.
- X_{it} , birim ve/veya zaman etkilerine bağlı olarak katı dışsaldır ve μ_i ile korelasyonsuzdur.
- Panel veri modelinde tam çoklu doğrusal bağlantı sorunu mevcut değildir.
- Değişken hata değişkeni μ_i ve artık hata değişkeni u_{it} sabit varyanslıdır.
- Hata terimlerinde otokorelasyon problemi yoktur.

3.6.1.1.2.1. Hausman Testi

Panel veri analizinde kullanılacak modelin, sabit etki mi yoksa tesadüfi etki içerdiğini belirlemeye yardımcı olan, Hausman (1978) istatistiği, yatay kesite özgü bireysel etkiler (ϵ_i) ile açıklayıcı değişkenler arasındaki korelasyonu test etmektedir ve test istatistiği asimptotik χ^2 dağılımına sahiptir. Bu etki testinin sıfır hipotezinin reddilmesi, tesadüfi etkiler modeline karşı sabit etkiler modelinin kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Testin hipotezleri aşağıdaki gibi oluşturulabilmektedir:

$H_0: E(\epsilon_i | X_{it}) = 0$ etkileri tesadüfidir.

(ϵ_i) ile açıklayıcı değişkenler arasında korelasyon yoktur

$H_1: E(\epsilon_i | X_{it}) \neq 0$ etkilerisabitir.

Çalışmada Hausman etki belirleme testi uygulanmıştır.

3.7.MODELLERİN VERİ ANALİZLERİ TESTLERİ

Panel veri analizi çalışmalarında önemli bir noktada değişkenler arasında çoklu bağlantı sorununun olup olmamasıdır. Bunun için birbirini doğrudan ilgilendiren değişkenler arasında bir korelasyon olup olmadığının test edilmesi gerekir. Aşağıda ki kovaryans analiziyle bu duruma bakılmıştır.

Tablo- 3.7 Panel Seriler Arasında Çoklu Bağlantı Sorunu Analizi Test Sonucu

Kovaryans Analizi: Ordinary
Tarih:06/13/19 Zaman: 13:24
Dönem: 2011 2017
Kullanılan Gözlemler: 126
Balanced sample (listwise missing value deletion)

Kovaryans Korelasyon Olasılık	OZKR_D	NETKR_D	AK_D
OZKR_D	0.392737 1.000000 -----		
NETKR_D	0.342996 0.808738 0.0000	0.457994 1.000000 -----	
AK_D	0.396097 0.875230 0.0000	0.340847 0.697431 0.0000	0.521504 1.000000 -----

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere kullanılacak değişkenlerden; aktif karlılığı, net kar marjı ve öz sermaye karlılığı arasında çoklu bağlantı sorunu olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca bir birlerini etkileyebilecek bu üç değişkenin logaritmaları alınarak kullanılarak otokorelasyon sorunu önlenmiştir.

Modellerin Otokorelasyon Testleri

Regresyon analizlerinin temel varsayımlarından birisi farklı gözlemler için aynı hatalar arasında ilişkinin olmamasıdır. Hata terimleri birbiriyle ilişkili ise bu durum otokorelasyon olarak ifade edilir(Yıldız, ve Diğerleri,2010:100).

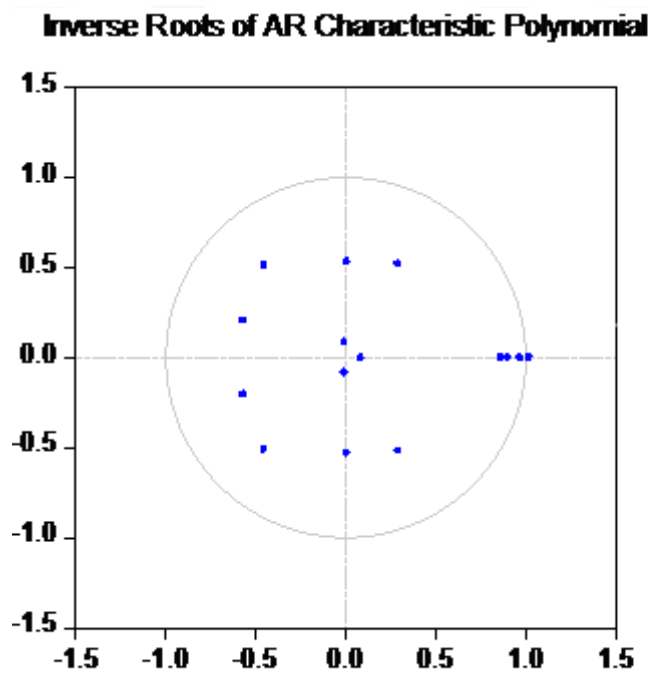
Tablo- 3.8Değişkenlerin VAR İle Otokoralosyon Testi Sonucu

VAR Residual Serial Correlation LM Tests

Ho= Otokorelasyon yoktur.

H1= Otokorelasyon vardır.

Lag	LRE* istat	df	Olasılık	Rao F-istat	df	Olasılık.
1	80.28751	64	0.0822	1.284330	(64, 329.5)	0.0849

Şekil-3.1 VAR Modelinin Birim Kök Çemberi

Yukarıdaki test sonucuna göre %95 güvenilirlik dercesinde oluşturulan VAR modeliyle değişkenler arasında olasılık değeri 0.0849 olduğu için Ho hipotezi reddedilemez. Değişkenler arasında otokorelasyon sorunu yoktur sonucu çıkmıştır.

Panel veri analizi yapılırken hangi modelin kullanılacağına yani sabit etki modeli mi ? yoksa tesadüfi etki modeli mi? Karar vermek için geliştirilen Hausman testi kullanılır.

Özetle Hausman testi hipotezleri şu şekildedir:

Ho=Tesadüfi etki modeli kullanılmalıdır.

H1=Sabit etki modeli kullanılmalıdır.

Aşağıda dört ayrı modelimiz için yapılan Hausman testleri uygulanmış ve sonuçları verilmiştir.

Tablo- 3.9 Model 1 İçin Etki Testi Sonucu

Correlated Random Effects - Hausman Testi
Deklem: İsimli
Kesit Veri Tesadüfi Etkiler Testi

Test Özeti	Ki-kare İstatistiği	Ki-Kare Serbeslik Derecesi.	Olasılık
Rastsal Kesit	17.596983	7	0.0139

Prob. değeri 0.05 den küçük çıktığı için model tesadüfî etkiler içermez

Ho red edilir

H1 kabul edilir.

Tablo- 3.10 Model 2 İçin Etki Testi Sonucu

Correlated Random Effects - Hausman Testi
Deklem: İsimli
Kesit Veri Tesadüfi Etkiler Testi

Test Özeti	Ki-kare İstatistiği	Ki-Kare Serbeslik Derecesi.	Olasılık
Rastsal Kesit	1.388071	7	0.9859

Prob. değeri 0.05 den büyük çıktığı için model tesadüfî etkiler içeriyor.

Ho Red edilemez

H1 Red edilir.

Tablo- 3.11 Model 3 İçin Etki Testi Sonucu

Correlated Random Effects - Hausman Testi
Deklem: İsimli
Kesit Veri Tesadüfi Etkiler Testi

Test Özeti	Ki-kare İstatistiği	Ki-Kare Serbeslik Derecesi.	Olasılık
Rastsal Kesit	3.679183	7	0.8159

Prob. değeri 0.05 den büyük çıktığı için model tesadüfî etkiler içeriyor.

Ho Red edilemez .

H1 Red edilir.

Tablo- 3.12 Model 4 İçin Etki Testi Sonucu

Correlated Random Effects - Hausman Testi
 Deklem: İsimsiz
 Kesit Veri Tesadüfi Etkiler Testi

Test Özeti	Ki-kare İstatistiği	Ki-Kare Serbeslik Derecesi.	Olasılık
Rastsal Kesit	8.102100	7	0.3237

Prob. değeri 0.05 den büyük çıktığı için model tesadifü etkiler içeriyor.

Ho Red edilemez.

H1 Red edilir.

Tablo-3.13 Modellerin Hausman Testi Etki Modeli Sonuçları

Modeller	Sabit Etki Modeli	Tesadüfi Etki Modeli
Model1	X	
Model2		X
Model3		X
Model4		X

Oluşturulan modeller için etki sonuçları tablo 3.13'de özetlenmiştir ve modeller bu etki modelleriyle oluşturulmuştur.

Modeller İçin Uygun Etki Testlerinin Uygulanması

Model 1 için

Aşağıdaki panel çoklu regrasyon frmülü kullunılarak model analiz edilmiştir

$$IR_{it} = \beta_1 AK_D_{it} + \beta_2 IY_{it} + \beta_3 SRMY_{it} + \beta_4 NETKR_D_{it} + \beta_5 FYAS_{it} + \beta_6 CALSAY_{it} + \beta_7 OZKR_D_{it} + a_i + e_{it}$$

IR: Firmaların yurtdışı satışları

İY: Firmaların toplam satışlarındaki yurtdışı satış oranı

NETKR: Firmaların net kar marjları

OZKR: Firmaların öz sermaye karlılığı

SRMY: Firmaların özel ya da karma yapılı olması

AK: Firmaların aktif karlılığı

CS: İncelenen firmaların ortalama çalışan sayısına göre durumu (0/1)

FYAS: İncelenen firmaların ortalama yaşına göre durumu (0/1)

Tablo-3.14 Model 1 için Panel Çoklu Regrasyon Sonuçları

Bağımlı Değişken: IR				
Metod: Panel Least Squares				
Tarih: 06/13/19 Zaman: 11:22				
Dönem: 2011 2017				
Dönem Sayısı: 7				
Yatay Kesit Sayısı: 19				
Dengeli Panel Gözlem Sayısı: 133				
Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık
FYAS	-1.56E+08	1.69E+08	-0.922327	0.3584
IY	2.39E+09	6.56E+08	3.644856	0.0004
NETKR_D	-5.04E+08	1.42E+09	-0.354760	0.7235
OZKR_D	86447003	4.70E+08	0.183825	0.8545
SRMY	-65784229	2.04E+08	-0.322703	0.7476
AK_D	4.29E+08	1.04E+09	0.410225	0.6825
CALS	-3.11E+08	1.62E+08	-1.916809	0.0579
C	-1.06E+08	4.35E+08	-0.242628	0.8088
Etki Belirleme				
Yatay Kesit Sabit (kukla değişkenleri)				
R-Kare	0.939347		Mean dependent var	1.16E+09
Düzeltilmiş R-Kare	0.925176		S.D. dependent var	1.11E+09
Regrasyonun Std. Hatası	3.03E+08		Akaike bilgi kriteri	42.07276
Sum Kare Artıkları	9.85E+18		Schwarz kriteri	42.63779
Log likelihood	-2771.839		Hannan-Quinn kriter	42.30237
F-istatistiği	66.28530		Durbin-Watson İstatis	0.767870
Olasılık(F-istatistiği)	0.000000			

Modeller 1 için yapılan panel analiz sonuçlarından düzeltilmiş R-Kare sonucu 0.925176 çıktığı için analiz sonuçlarını güvenilirdir.

Modelde 1 de bağımlı değişkenimiz olan ihracat rakamlarına bağımsız değişkenlerin bir etkisi olup olmadığı yukarıdaki analiz sonuçlarına bakılarak aşağıda değerlendirilmiştir;

-İY için prob değeri 0.0004 olduğundan %95 anlamlılık düzeyinde bağımlı değişkenimiz olan firma ihracat rakamına etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

-NETKR için prob değeri 0.7235 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan firma ihracat rakamına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

-OZKR için prob değeri 0.8545 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan firma ihracat rakamına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

-SRMY için prob değeri 0.7476 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan firma ihracat rakamına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

-FRMYAS için prob değeri 0.3584 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan firma ihracat rakamına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

-CS için prob değeri 0.0579 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan firma ihracat rakamına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

-AK için prob değeri 0.6825 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan firma ihracat rakamına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Model 2 için

Aşağıdaki panel çoklu regrasyon formülü kullanılarak model analiz edilmiştir.

$$AK_D_{it} = \beta_1 IR_{it} + \beta_2 IY_{it} + \beta_3 SRMY_{it} + \beta_4 NETKR_D_{it} + \beta_5 FYAS_{it} + \beta_6 CALSAY_{it} + \beta_7 OZKR_D_{it} + a_i + e_{it}$$

AK: Firmaların aktif karlılığı

IR: Firmaların yurtdışı satışları

IY: Firmaların toplam satışlarındaki yurtdışı satış oranı

NETKR: Firmaların net kar marjları

OZKR: Firmaların öz sermaye karlılığı

SRMY: Firmaların özel ya da karma yapılı olması

CALSAY: İncelenen firmaların ortalama çalışan sayısına göre durumu (0/1)

FYAS: İncelenen firmaların ortalama yaşına göre durumu (0/1)

Tablo-3.15 Model 2 için Panel Çoklu Regrasyon Sonuçları

Bağımlı Değişken: AK_D				
Metod: Panel EGLS (Cross-section random effects)				
Tarih 06/13/19 Zaman: 13:05				
Dönem: 2011 2017				
Dönem sayısı: 7				
Yatay kesit sayısı: 19				
Toplam panel (dengesiz) gözlem sayısı: 126				
Swamy ve Arora bileşen değişkenliği tahmincisi				
Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık
CALS	-0.006896	0.087376	-0.078918	0.9372
FYAS	0.039365	0.087580	0.449468	0.6539
IR	-1.46E-11	3.58E-11	-0.407720	0.6842
IY	0.047877	0.156829	0.305283	0.7607
NETKR_D	-0.038136	0.086107	-0.442890	0.6587
OZKR_D	1.041512	0.093011	11.19773	0.0000
SRMY	0.029186	0.071668	0.407244	0.6846
C	-0.078944	0.153043	-0.515828	0.6069
Etki Belirleme				
			S.D.	Rho
Cross-section random			0.000000	0.0000
Idiosyncratic random			0.378565	1.0000
Ağırlıklı İstatistik				
R-Kare	0.767872		Mean dependent var	0.019639
Düzeltilmiş R-Kare	0.754102		S.D. dependent var	0.725035

Regresyonun Std. Hatası	0.359531	Sum squared resid	15.25300
F-istatistiği	55.76293	Durbin-Watson istat.	2.865969
Prob(F-statistic)	0.000000		
Ağırlıksız İstatistik			
R-Kare	0.767872	Mean dependent var	0.019639
Sum squared resid	15.25300	Durbin-Watson ista.	2.865969

Modelde 2 de bağımlı değişkenimiz olan aktif karlılığı bağımsız değişkenlerin bir etkisi olup olmadığı yukarıdaki analiz sonuçlarına bakılarak aşağıda değerlendirilmiştir;

-İY için prob değeri 0.3433 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan aktif karlılığı etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-İR için prob değeri 0.6842 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan aktif karlılığı etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-NETKR için prob değeri 0.6587 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan aktif karlılığı etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-OZKR için için prob değeri 0.0000 olduğundan %95 anlamlılık düzeyinde bağımlı değişkenimiz olan aktif karlılığı etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

-SRMY için prob değeri 0.6846 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan aktif karlılığı etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

-FRMYAS için prob değeri 0.6539 olduğundanbağımlı değişkenimiz olan aktif karlılığı etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

-CS için prob değeri 0.9372 olduğundanbağımlı değişkenimiz olan aktif karlılığı etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Model 3 için

Aşağıdaki panel çoklu regresyon formülü kullanılarak model analiz edilmiştir.

$$OZKR_{it} = \beta_1 IR_{it} + \beta_2 İY_{it} + \beta_3 SRMY_{it} + \beta_4 NETKR_{it} + \beta_5 FYAS_{it} + \beta_6 CALSAY_{it} + \beta_7 AK_{it} + a_i + e_{it}$$

OZKR: Firmaların öz sermaye karlılığı

AK: Firmaların aktif karlılığı

İR: Firmaların yurtdışı satışları

İY: Firmaların toplam satışlarındaki yurtdışı satış oranı

NETKR: Firmaların net kar marjları

SRMY: Firmaların özel ya da karma yapılı olması

CS: İncelenen firmaların ortalama çalışan sayısına göre durumu (0/1)

FYAS: İncelenen firmaların ortalama yaşına göre durumu (0/1)

Tablo-3.16 Model 3 İçin Panel Çoklu Regrasyon Sonuçları

Bağımlı Değişken: OZKR_D				
Metod: Panel EGLS (Cross-section random effects)				
Tarih: 06/13/19 Zaman: 11:10				
Dönem: 2011 2017				
Dönem sayısı: 7				
Yatay kesit sayısı: 19				
Toplam panel (dengeli) gözlem sayısı: 133				
Swamy ve Arora bileşen değişkenliği tahmincisi				
Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık
NETKR_D	0.536467	0.271866	1.973277	0.0507
SRMY	-0.002835	0.011618	-0.243995	0.8076
IY	-0.008232	0.025619	-0.321332	0.7485
IR	2.87E-12	5.87E-12	0.489153	0.6256
FYAS	-0.003987	0.014289	-0.279022	0.7807
CALS	-0.007813	0.014046	-0.556229	0.5790
AK_D	1.184383	0.180053	6.577985	0.0000
C	0.017655	0.025199	0.700645	0.4848
Etki Belirleme			S.D.	Rho
Cross-section random			0.000000	0.0000
Idiosyncratic random			0.062370	1.0000
Ağırlıklı İstatistik				
R-Kare	0.544477		Mean dependent var	0.015297
Düzeltilmiş R-Kare	0.518967		S.D. dependent var	0.085919
S.E. of regression	0.059591		Sum squared resid0.	443882
F-istatistiği	21.34424		Durbin-Watson istat.	2.423029
Olasılık(F-istatistiği)	0.000000			
Ağırlıksız İstatistik				
R-Kare	0.544477		Mean dependent var	0.015297
Sum squared resid	0.443882		Durbin-Watson istat.	2.423029

Modelde 3 de bağımlı değişkenimiz olan öz sermaye karlılığına, bağımsız değişkenlerin bir etkisi olup olmadığı yukarıdaki analiz sonuçlarına bakılarak aşağıda değerlendirilmiştir;

-İY için prob değeri 0.7485 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan öz sermaye karlılığına etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-İR için prob değeri 0.6256 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan öz sermaye karlılığına etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-NETKR için prob değeri 0.0507 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan öz sermaye karlılığına etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-AK için için prob değeri 0.0000 olduğundan %95 anlamlılık düzeyinde bağımlı değişkenimiz olan öz sermaye karlılığına etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

-SRMY için prob değeri 0.8076 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan öz sermaye karlılığına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

-FRMYAS için prob değeri 0.7807 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan öz sermaye karlılığına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

-CS için prob değeri 0.5790 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan öz sermaye karlılığına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Model 4 için

Aşağıdaki panel çoklu regresyon formülü kullanılarak model analiz edilmiştir.

$$\text{NETKR}_{it} = \beta_1 \text{IR}_{it} + \beta_2 \text{IY}_{it} + \beta_3 \text{SRMY}_{it} + \beta_4 \text{OZKR}_{it} + \beta_5 \text{FYAS}_{it} + \beta_6 \text{CALSAY}_{it} + \beta_7 \text{AK}_{it} + a_i + e_{it}$$

$i=1, \dots, n$ firma sayısı, $t=1, \dots, n$ zaman

NETKR: Firmaların net kar marjları

OZKR: Firmaların öz sermaye karlılığı

AK: Firmaların aktif karlılığı

IR: Firmaların yurtdışı satışları

IY: Firmaların toplam satışlarındaki yurtdışı satış oranı

SRMY: Firmaların özel ya da karma yapılı olması

CALSAY: İncelenen firmaların ortalama çalışan sayısına göre durumu (0/1)

FYAS: İncelenen firmaların ortalama yaşına göre durumu (0/1)

Tablo-3.17 Model 4 İçin Panel Çoklu Regresyon Sonuçları

Bağımlı Değişken: NETKR_D				
Metod: Panel EGLS (Cross-section random effects)				
Tarih: 06/13/19 Zaman: 13:13				
Dönem: 2011 2017				
Dönem sayısı: 7				
Yatay kesit sayısı: 19				
Toplam panel (dengesiz) gözlem sayısı: 126				
Swamy ve Arora bileşen değişkenliği tahmincisi				
Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık
OZKR_D	0.926304	0.124197	7.458358	0.0000
SRMY	0.051566	0.079619	0.647657	0.5185
IY	0.045721	0.174448	0.262088	0.7937
IR	1.12E-14	3.98E-11	0.000282	0.9998
FYAS	-0.065369	0.097299	-0.671841	0.5030
CALS	-0.083204	0.096856	-0.859047	0.3921
AK_D	-0.048237	0.107709	-0.447848	0.6551
C	0.031264	0.170403	0.183473	0.8547
Etki Belirleme				
			S.D.	Rho
Cross-section random			0.000000	0.0000
Idiosyncratic random			0.421045	1.0000
Ağırlıklı İstatistik				
R-Kare	0.665672	Bağımlı Değişken ort.		0.064454
Düzeltilmiş R-Kare	0.645839	Bağımlı Değişkenin Standart Sapması		0.679454
S.E. of regression	0.404353	Sum squared resid		19.29313

F-istatistiği	33.56386	Durbin-Watson istat.	2.301570
Olasılık(F-istatistiği)	0.000000		
Ağırlıksız İstatistik			
R-Kare	0.665672	Mean dependent var	0.064454
Sum squared resid	19.29313	Durbin-Watson istat.	2.301570

Modelde 4 de bağımlı değişkenimiz olan net kar marjına, bağımsız değişkenlerine bir etkisi olup olmadığı yukarıdaki analiz sonuçlarına bakılarak aşağıda değerlendirilmiştir;

-İY için prob değerı 0.7937 oluğundan bağımlı değişkenimiz olan net kar marjına etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-İR için prob değerı 0.9998 oluğundan bağımlı değişkenimiz olan net kar marjına etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-OZKR için prob değerı 0.0000 oluğundan %95 anlamlılık dőzeyinde bağımlı değişkenimiz olan net kar marjına etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

-AK için için prob değerı 0.6551 oluğundan bağımlı değişkenimiz olan net kar marjına etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-SRMY için prob değerı 0.5185 oluğundan bağımlı değişkenimiz olan net kar marjına etkisi olmadığı anlaşılmaktadır

-FRMYAS için prob değerı 0.5030 oluğundan bağımlı değişkenimiz olan net kar marjına etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

-CS için prob değerı 0.3921 olduğundan bağımlı değişkenimiz olan net kar marjına etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

BOBİ kavramı son dönemlerde ortaya çıkan ve özel bir finansal raporlamaya sahip işletme ölçekleridir. BOBİ olarak sınıflandırılan firmaların, sermaye yapıları(maliklik durumları) ile işletme karlılıkları ve işletme ihracat performansları arasında nasıl bir etkileşim olduğunu ortaya koymak için Türkiye’de ihracat yapan üretici ihracatçı ve ihracat firmalarından ihracat rakamı olarak ilk kırka giren firmalardan, tam verilerine ulaşılabilen 19 firma üzerine panel çoklu regresyon yöntemi kullanılarak bir çalışma yapılmıştır.

2010 – 2017 yılları arasında ki 8 yıllık verilerden oluşturulan firmalara ait sekiz farklı panel zaman serisi ayrı ayrı analizlere tabi tutulmuş ve etkilerinin araştırılması istenilen modeller kurulmuştur. Analiz sonucunda panel serileri modellerde kullanılabilir nitelikte oldukları görülmüştür. Kurulan dört ayrı model ayrı ayrı panel çoklu regresyon tabi tutulmuş ve modeller için incelenen hipotezlerin durumu test edilmiştir. Aşağıdaki tablo 4.1 de hipotez test sonuçları verilmiştir.

Tablo- 4.1 Modeller İçin Geliştirilen Hipotezlerin Sonuçları

Model		Hipotez	Kabul	Red
Model 1	Ho	Sermaye yapısının, ihracat rakamları üzerine etkisi yoktur.	X	
	H1	Sermaye yapısının, ihracat rakamları üzerine etkisi vardır.		X
	H2	İhracat yoğunluğunun, ihracat rakamları üzerine etkisi vardır	X	
	H3	Aktif karlılığın, ihracat rakamları üzerine etkisi vardır.		X
	H4	Öz sermaye karlılığı, ihracat rakamları üzerine etkisi vardır.		X
	H5	Net kar marjının, ihracat rakamları üzerine etkisi vardır		X
	H6	Firma çalışan sayısının, ihracat rakamları üzerine etkisi vardır.		X
Model 2	Ho	Sermaye yapısının, aktif karlılığı üzerine etkisi yoktur.	X	
	H1	Sermaye yapısının, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır.		X
	H2	İhracat yoğunluğunun, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır		X
	H3	İhracat rakamları, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır.		X
	H4	Öz sermaye karlılığının, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır.	X	
	H5	Net kar marjının, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır		X
	H6	Firma çalışan sayısının, aktif karlılığı üzerine etkisi vardır.		X
Model 3	Ho	Sermaye yapısının, özsermaye karlılığı üzerine etkisi yoktur.	X	

	H1	Sermaye yapılarının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.		X
	H2	İhracat yoğunluğunun, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.		X
	H3	Aktif karlılığın, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.	X	
	H4	İhracat rakamının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.		X
	H5	Net kar marjının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır		X
	H6	Firma çalışan sayısının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.		X
	H7	Firma yaşının, öz sermaye karlılığı üzerine etkisi vardır.		X
Model 4	Ho	Sermaye yapılarının, net karmarjı üzerine etkisi yoktur.		X
	H1	Sermaye yapılarının, net karmarjı üzerine etkisi vardır.		X
	H2	Aktif karlılığın, net karmarjı üzerine etkisi vardır.		X
	H3	Öz sermaye karlılığı, net karmarjı üzerine etkisi vardır.	X	
	H4	İhracat rakamının, net kar marjı üzerine etkisi vardır.		X
	H5	Firma çalışan sayısının, net karmarjı üzerine etkisi vardır.		X
	H6	Firma yaşının, net karmarjı üzerine etkisi vardır.		X
	H7	Aktif karlılığın, net karmarjı üzerine etkisi vardır.		X

Hipotezlerin test sonuçlarına bakıldığında; firmaların ihracat rakamlarının ihracat yoğunluklarına etkisinin olduğu, özsermaye karlılığının aktif karlılığı üzerine etkisi olduğu, aktif karlılığın, özsermaye karlılığı üzerine etkisinin olduğu ve özsermaye karlılığının net kar marjı üzerine etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Tunahan ve Diğerleri (2015) çalışmasında, işletmelerin ihracat yoğunluğu ile karı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada bu sonucu destekleyen bir bulgu ortaya çıkmamıştır. Demir ve Önem(2015) çalışmasında, net kar marjı oranının mülkiyet yapısından etkilenmediği sonucuna varılmıştır ve bu çalışmada da aynı yönde bir sonuç çıkmıştır. Çelik(2014) çalışmasında, KOBİ'ler üzerine yaptığı çalışma bulgusu olarak, firma yaşıyla ihracat performansı arasında ters yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür. Yine net karlılık oranının ihracat performansı ve ihracat rakamları arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu çalışmada net karlılık oranının ihracat performansına ve ihracat rakamına her hangi bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır. Girma ve Diğerleri(2004) çalışmasında, firmaların ihracat yoğunluğunun, net karının toplam varlıklarına ve toplam satışlarına oranları ile ölçüldüğü ve karlılık üzerindeki etkisi kuvvetli şekilde pozitif olduğu ortaya çıkmıştır ancak bu çalışmada her hangi bir etkisi olmadığı görülmüştür.

İşletmelerin karlarını maksimum yapabilmeleri için ihracat yapma yolunu seçmeleri onların büyük işletme olma avantajlarına sahip olma imkânı verecektir. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan, işletmelerin karlı olması için çalışan sayısı, firma yaşı ve sahiplik yapılarının üzerine etkisinin olmadığı konusu işletmelerce göz önünde tutularak işletme politikaları geliştirilmesi işletmeler ve ülke ekonomileri için faydalı olacaktır.

BOBİ'lerin finansal yapılarıyla işletme piyasa değerleri arasındaki ilişkinin araştırılması büyük ve küçük işletme olmanın avantajlarını karşılaştırmalı ortaya koymak için çalışılması gereken bir alan olarak söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- ABOR, J. (2011). **Do Export Status and Export Intensity Increase Firm Performance**, Thunderbird International Business Review,53(1): 9-18.
- AFSHEEN, ABRAR, ATTİYA Y.(2016).**The İmpact Of Capital Structure On The Profitability Of Microfinance Institutions**. *South Asian Journal of Management Sciences* 10(1),<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>
- AKAT, Ö. (2000),**Uygulamaya Yönelik İşletme Politikası ve Stratejik Pazarlama**, 2.Baskı, s(255).Bursa: Ekin Kitabevi
- AKÇELİK, B.(2016).**İhracat Performansının Modellenmesi Türkiye Örneği**. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKDİ, Y.(2010),**Zaman Serileri Analizi**, 2.Baskı, s(20). Ankara: Gazi Kitabevi
- AKGÜÇ, Ö.(1998).Finansal Yönetim.7.Baskı,s(492).İstanbul:Avcıoğlu Basım
- AKSOY, A. & YALÇINER K.(2005).İşletme Sermayesi Yönetimi.1.Baskı.s s(19).Ankara: Gazi Kitabevi
- AKTEPE, E.(2006), **Genel İşletme**, 1.Basım, s(30). Ankara: Nobel Yayıncılık
- ALPER, S.(2014),**İhracat Performansı İle Uluslar arası Rekabet Gücünün Yapısal Belirleyicileri Arasındaki İlişki:OECD ve BRIC Ülkeleri Uygulaması.İktisadi Araştırmalar Vakfı Ünal Aysal Tez Değerlendirme Yarışması**, 2014/2
- ALPUGAN, O.(1998).İşletme Bilimine Giriş. 2.Basım,s(42). Trabzon: Derya Kitabevi
- AMENAWO,EDWARD,AJUADE(2017).**Capital Structure And The Performace Of Quoted Companies İn Nigeria**.*International Journal of Application or Innovation in Engineering & Management (IJAIEM)* Web Site: www.ijaiem.org Email: editor@ijaiem.org Volume 6, Issue 10, October 2017 ISSN 2319 - 4847
- AMRAVİ-MOUNA, YE JİANMU VE DİĞERLERİ(2017),**The İmpact Of Capital Structure On Firms Performance İn Morroco**,International Journal of Management Sciences and Business Research, Aug-2017 ISSN (2226-8235) Vol-6, Issue 8<http://www.ijmsbr.com>Page 45
- ARZOVA, B.(2006).**İhracat Hakkında Herşey**.1.Baskı, s.(5).İstanbul:Türkmen Kitabevi
- ATAMAN, B. & CAVLAK, H.(2017),**Büyük ve Orta Boy İşletmeler İcin Finansal**

Raporlama Standardı (BOBİ FRS) İle Tam Set Türkiye Muhasebe ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TMS/TFRS)

Karşılaştırılması,Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi.2(3):135-168

AYDIN, N. BAŞAR, M. & ÇOŞKUN, M.(2010).**Finansal Yönetim**.1. Baskı, s(291).Ankara: Detay Yayıncılık

BALDEMİR, E. & KESKİNER, A.(2004),**Devalüasyon,Para, Reel Gelir Değişkenlerinin Dış Ticaret Üzerine Etkisinin Panel DataYöntemiyle Türkiye İçin İncelenmesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,6(4):48

BALTAGİ, B. (2008). **Econometric analysis of panel data**. (Third Edition). Wiley.

BAŞKAYA, Z. VE DEĞER, A. (2003).**Finans Matematiği**, 1.Baskı,s(260). İstanbul: Ekin Kitabevi.

BRİGHAM, E. & HOUSTON, J.**Finansal Yönetimin Temelleri**, Çev. Nevzat Aypek.Ankara:Nobel Akademik Yayıncılık.

BURUCU, H. (2015). **Borsa İstanbul'da İşlem Gören İmalat Sanayi Firmalarının Sermaye Yapısı Kararlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi Dinamik-Panel Veri Analizi(1990-2014)** (Yayınlanmış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BÜYÜKMERT, N. (2015).**İşletmelerde Sahiplik Yapısının Karlılık Ve Sermaye Yapı Üzerine Etkileri: Borsa İstanbul'da Ampirik Bir Uygulama**. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü.

CEYLAN, A. & KORKMAZ, T. (2017),**İşletmelerde Finansal Yönetim**,15.Basım, s(84),Bursa: Ekin Kitabevi

ÇAVUŞGİL, S. T. ve ZOU,S.(1994).**Marketing strategy-performance relationship: Aninvestigation of the empirical link in export market ventures**. Journal ofMarketing, (58):1-21.

ÇELİK, İ. (2014). **Türkiye'de İhracat Yapan KOBİ'lerin Ortaklık Ve Sermaye Yapılarının İhracat Performansına Etkisi**.(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DEMİR, Y. & ÖNEM, H. (2015). **Mülkiyet Yapısının Firma Performansına Etkisi:**

- BİST İmalat Sektörü Üzerine Bir Uygulama.** Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi. 6(13): 22-37.
- DİNÇER, Ö, & FİDAN, Y.(2011), **İşletme Yönetimine Giriş**, 12.Basım, s(59).
İstanbul:Alfa Basım Yayın.
- EFSUN, A. (2015). **Sermaye Yapısı Birleşenlerinin Süre Modelleriyle Analizi**(Yayınlanmış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ELMAS, B.(2016),**Finansal Tablolar Analizi**,2.Basım, s(21). Ankara: Nobel Yayıncılık
- ERDOĞAN, Z. & PAŞAOĞLU, D. (Editörler). (2012). **İşletme İlkeleri**. Cem SAYIN. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- EREN, E. AKPINAR, S.(2004),**Yapısal Sermayenin İşletme Performansı Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması**. 6(22):9-17.
- FRYGES, H. & WAGNER, J.(2010).**Exports and Profitability: First Evidence for German Manufacturing Firms**. TheWorld Economy, Blackwell Publishing Ltd. ss:399-423.
- GENÇOĞLU, Ü. Nurten Erdoğan (Ed.),**Genel Muhasebe 2**, Saray Matbaacılık, Ankara,2013:38
- GİRMA, S.GÖRG, H.&STROBL, E. (2004),**Exports, International Investment and Plant Performance: Evidence From a Non-Parametric Test**, Economic Letters, 83:317-324.
- GREENE, W. H. (2003). **Econometric Analysis**. Pearson Education India.
------(2016).**Ekonometrik Çözümleme**. Çev.Ümit ŞENESEN:Palme Yayıncılık
- GÜRBÜZ, S. & ŞAHİN, F.(2017),**Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, 4.Baskı,s(76),Ankara: Seçkin Yayıncılık
- GÜRİŞ, S. ÇAĞLAYAN, E.& GÜRİŞ, B.(2011),**Eviews İle Temel Ekonometri**,1. Basım.s(357), İstanbul: Der Yayınları
- HAFTACI,V.(2013).**İşletme Ekonomisi**. 1.Baskı,s(34),Kocaeli:Umuttepe Yayınları
- HSIAO, C. (2007). **Panel data analysis-advantages and challenges**. *Test*,16(1), 1-22.
- İŞYAR, Y. (1999),**Ekonometrik Modeller**, 2. Baskı, s(1), Bursa: Vipaş A.Ş

- KGK,(2017),**Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı**,s(2), Ankara: Önka
- KNELLER, R. & PISU, M.(2010).**The Returns to Exporting: Evidence from UK Firms**, *Canadian Journal of Economics*, 43(2): 494-519.
- KONGMANILA, X. & TAKAHASHI, Y. (2009), **Innovation, Export Performance and Profitability of Lao Garment Exporters**. *International Journal of Economics and Management*, Vol: 3(2): 225-236.
- KOSGEB.(2011).**KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013**. ([https://www.kosgeb.gov.tr/KOBİ Nitelikleri ve Hakkında Yonetmelik.pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/KOBİ_Nitelikleri_ve_Hakkında_Yonetmelik.pdf)) . Erişim Tarihi: 07.07.2019.
- KÖK, R. & ŞİMŞEK, N.(2009),**Panel Veri Analizi**,25 Mayıs 2019 (www.deu.edu.tr/userweb/recep.kok/dosyalar/panel2.pdf)
- KUIVALAINEN, O. & SUNDQVIST, S.(2006).**Profitability of Rapid Internationalization: The Relationship Between Internationalization Intensity and Firms Export Performance** *Journal of Euromarketing*, 16(2): 59-69
- KÜÇÜKSAVAŞ,N.(2001).**Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulaması**. 9.Baskı, s.329, İstanbul: Beta Basım
- LU, J. W. & BEAMISH, P. W. (2006), **SME Internationalization and Performance: Growth vs. Profitability**, *J. Int. Entrepr.* 4: 27-48
- MELEK, S. A. (2015),**İşletmelerin Sermaye Yapısı Kararlarının Karlılık Düzeylerine Etkisi**,(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon:Kara
- OKKA, O. (2010),**İşletme Finansmanı**,4. Baskı, s(53). Ankara:Nobel Yayın Dağıtım
- OKUYAN, H. AYDIN (2013),**Türkiye’deki En Büyük 1000 Sanayi İşletmesinin Karlılık Analizi**, *Business and Economics Research Journal*,4(2): 23-36.
- ÖZBİRECİKLİ, M. KIYMETLİ ŞEN, İ.& TÜM, K. (2017),**BOBİ FRS**,1.Baskı , s(18).Ankara:Detay Yayıncılık
- ÖZGEN, H. & YALÇIN, A.(2011), **Temel İşletmecilik Bilgisi**,5.Baskı, s(375).Adana: Nobel Kitabevi
- REVATY, S. SANTHI, V. (2016).**Impact Of Capital Structure On Profitability Of**

- Manufacturing Companies In India.** Revathy et al., International Journal of Advanced Engineering Technology E-ISSN 0976-3945 *Int J Adv Engg Tech/Vol. VII/Issue I/Jan.-March.,2016/24-28*
- SABUNCUOĞLU, Z.& TOKOL, T.(2009).**İşletme**. 7.Baskı,s(12).Bursa:Furkan Ofset
- SAVSAR, A.(2012),**Finansal Oranlarla Firma Değeri Arasındaki İlişki ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda Bir Uygulama**,(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Tokat: Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- SEVÜKTEKİN, M. & NARGELEÇEKENLER, M.(2005).**Zaman Serileri Analizi**. 1.Basım.s(1). Ankara:Nobel Yayın
deniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞAMILOĞLU, F. & AKGÜN, A. İ. (Editörler). (2012). **Finansal Yönetim**. İstanbul: Melisa Matbacılık .
- TANRIÖVEN, C. & AKSOY, E.E.(2010),**İMKB'de İşlem Gören Şirketlerde Ortaklık Yoğunlaşmasının Firma Performansı Üzerine Etkisi**.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/426788>
- TEMOURİ, Y. ALEXANDER V. & JOACHİM W.(2013),**Self- Selection in to Export Markets by Business Services Firms -Evidence from France, Germany and the United Kingdom**, Structural Change and Economic Dynamics, 25: 146-158.
- TUNAHAN,H. ESEN, S. & TOPAL, B.(2015),**Sahiplik Yapısı Ve İhracat Yoğunluğunun İşletmelerin Karları Üzerindeki Etkisi**,Siyaset,
Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi.3(1):93-108
- TUNCER, D, & Diğerleri, (2011), **Genel İşletmecilik Bilgileri**,4.Baskı, s.(23). Ankara: Siyasal Kitabevi
- TUZCU A. “İşletmeleri Sınıflandırılması”, **Genel İşletmecilik Bilgileri**, İrfan Süer (Ed.), Nobel, Ankara, 2013:39
- ÜNLÜ, U. BAYRAKDAROĞLU, A. & ŞAMILOĞLU, F.(2011).**Yönetici Sahipliği ve Firma Değeri: İMKB İçin Ampirik Bir Uygulama**. Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, 66(2)-209
- VELNAMPY, T. ALAY NİNESH, J. (2012). **The Relationship Between Capital Structure And Profitability**. Global Journal of Management and Business Research 12(13).Online ISSN: 2249-4588 &Print ISSN: 0975-5853

VU, H. MARK H. STEVEN L. & TUYEN T. (2014).**Exports and Profitability: A Note From Quantile Regression Approach, Applied Economics Letters**, 21(6): 442-445. Fakültesi Dergisi 14/2 (2012). 75-98

YENER, E,& KARAKUŞ, R,(2012),**Sermaye Yapısı Ve Firma Değeri İlişkisinin Farklı Atif Büyüklüklerde Karşılaştırmalı İncelemesi, İMKB 100 Firmaları Üzere Bir Uygulama**,Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler

YILDIZ, B. & KORKMAZ, T. & GÖKBULUT,İLKER R.(2010),**FMFV'nin İMKB Ulusal 100 Endeksindeki Geçerliliğinin Panel Veri Analizi İle Test Edilmesi**,İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi,39(1):100

1.<https://www.fordotosan.com.tr> Erişim 12/10/2018

2.<https://www.toyotatr.com/> Erişim 12/10/2018

3.<https://www.tofas.com.tr/> Erişim 12/10/2018

4. <https://www.oyak-renault.com/> Erişim 12/10/2018

5. <https://www.tupras.com.tr/> Erişim 12/10/2018

6. <https://www.kibar.com/tr-tr/grup-sirketleri/ticaret/kibar-dis-ticaret> Erişim 13/10/2018

7. <https://www.vestel.com.tr/genel-mudurluk-iletisim-bilgileri> Erişim 13/10/2018

8. <http://www.arcelikas.com/> Erişim 13/10/2018

9. <https://www.bosch.com.tr/> Erişim 13/10/2018

10. <https://www.researchgate.net> Erişim 01/02/2019

11. <http://www.habas.com.tr/Category/Alias/kurucu> Erişim 14/10/2018

12. <https://tgsas.com/tr/kurumsal/sirket-profil> Erişim 13/10/2018

13. <https://www.icdas.com.tr/pages/1692/428/f/tr-TR/Tarihce.aspx> Erişim 13/10/2018

14. <https://www.bsh-group.com/tr/sirket/sirket-profil> Erişim 15/10/2018

15. <http://www.etimaden.gov.tr/tarihce> Erişim 16/10/2018

16. <http://www.sisecam.com.tr/tr/hakkimizda/sisecam-toplulugu> Erişim 16/10/2018

17. <http://www.petkim.com.tr/Sayfa/1/8/KURUMSAL-KURUM-PROFILI.aspx> Erişim 17/10/2018

18. <http://www.psdisticaret.com.tr/> Erişim 11/10/2018

19. <http://www.cdt.com.tr/kurumsal.asp> Erişim 13/10/2018

20.<https://www.dunya.com/finans/borsa/sirket-bilgileri/ECILC/eczacibasi-ilac>

Erişim 01/02/2019

21.<http://www.kgk.gov.tr> Erişim 10/09/2019

22.<http://www.tim.org.tr> Erişim 11/08/2018

23.<https://www.kap.org.tr> Erişim11/09/2018

24.<http://www.spk.gov.tr> Erişim 12/09/2018

25.mekansalekonometri.wordpress.com Erişim 24/05/2019

26.<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>. Erişim.24/06/2019

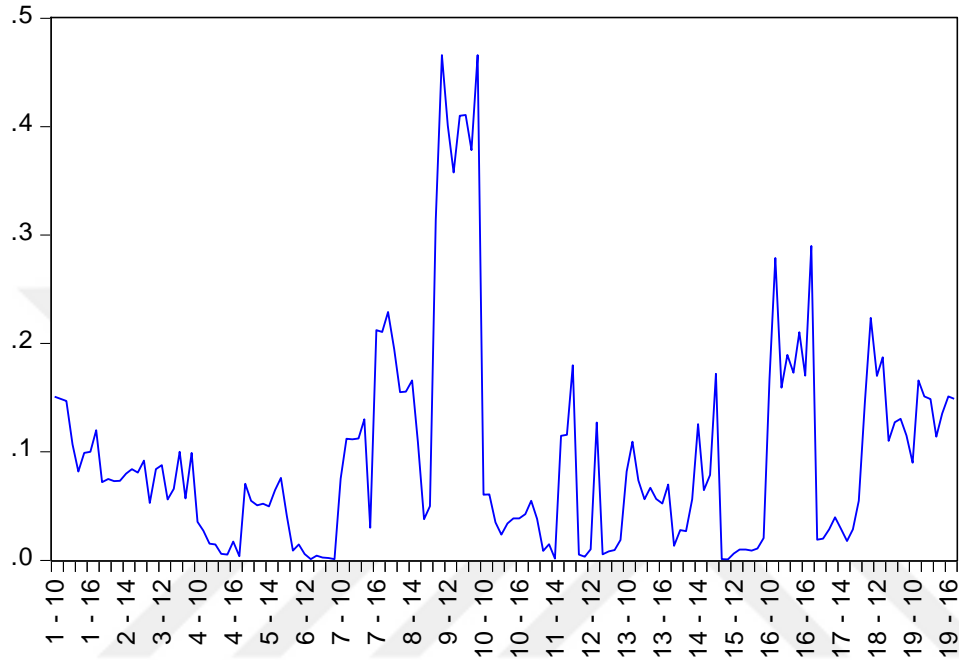

EKLER

Ek 1

1.AKTİF KARLILIĞI SERİSİ BİRİM KÖK İNCELENMESİ

AK

Panel unit root test: Summary

Series: AK

Date: 05/07/19 Time: 09:54

Sample: 2010 2017

Exogenous variables: Individual effects, individual linear trends

Automatic selection of maximum lags

Automatic lag length selection based on SIC: 0

Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

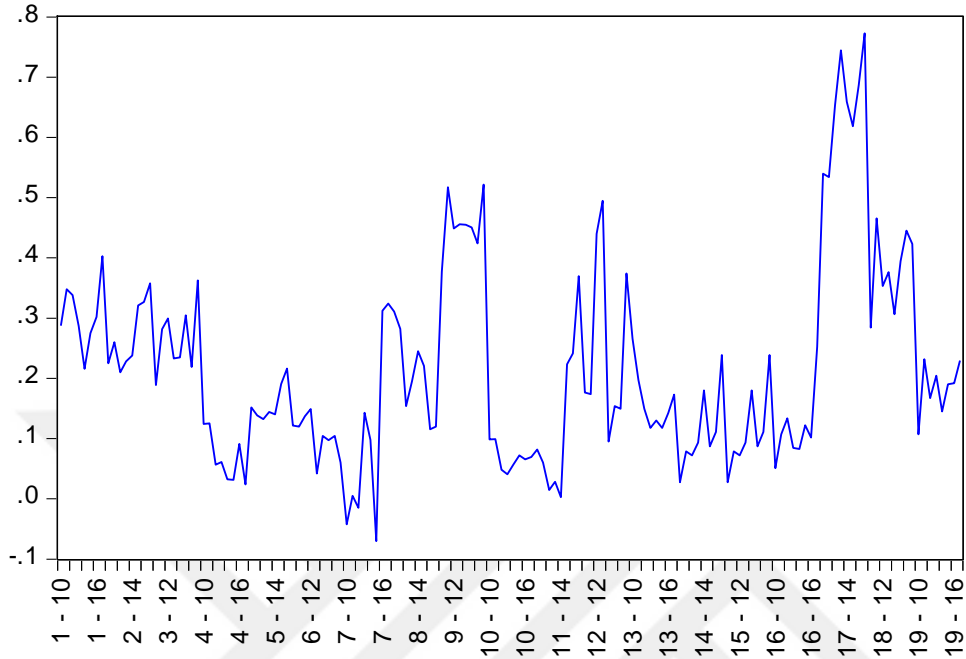
Balanced observations for each test

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-8.33641	0.0000	19	133
Breitung t-stat	-0.68801	0.2457	19	114
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-0.12166	0.4516	19	133
ADF - Fisher Chi-square	44.1112	0.2290	19	133
PP - Fisher Chi-square	66.8444	0.0026	19	133

** Probabilities for Fisher tests are computed using an asymptotic Chi-square distribution. All other tests assume asymptotic normality.

2.OZSERMAYE KARLILIĞI SERİSİ BİRİM KÖK İNCELENMESİ

OZKR

Panel unit root test: Summary

Series: OZKR

Date: 05/07/19 Time: 09:56

Sample: 2010 2017

Exogenous variables: Individual effects, individual linear trends

Automatic selection of maximum lags

Automatic lag length selection based on SIC: 0

Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

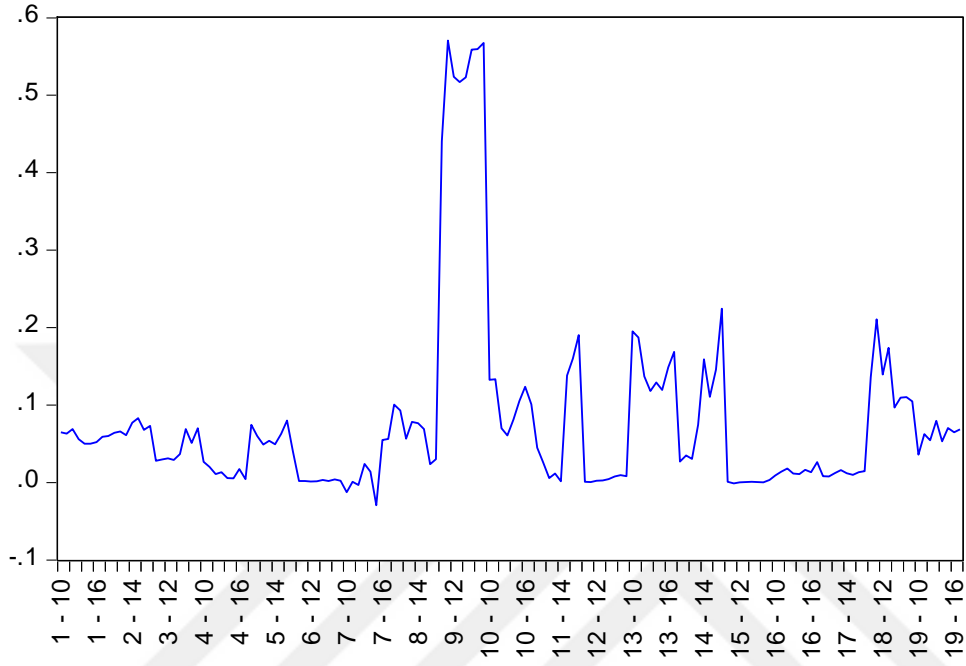
Balanced observations for each test

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-6.22769	0.0000	19	133
Breitung t-stat	2.26200	0.9882	19	114
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-0.04972	0.4802	19	133
ADF - Fisher Chi-square	41.7890	0.3096	19	133
PP - Fisher Chi-square	60.0010	0.0129	19	133

** Probabilities for Fisher tests are computed using an asymptotic Chi-square distribution. All other tests assume asymptotic normality.

3.NET KAR MARJI SERİSİ BİRİM KÖK İNCELENMESİ

NETKR

Panel unit root test: Summary

Series: NETKR

Date: 05/07/19 Time: 09:59

Sample: 2010 2017

Exogenous variables: Individual effects, individual linear trends

Automatic selection of maximum lags

Automatic lag length selection based on SIC: 0

Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

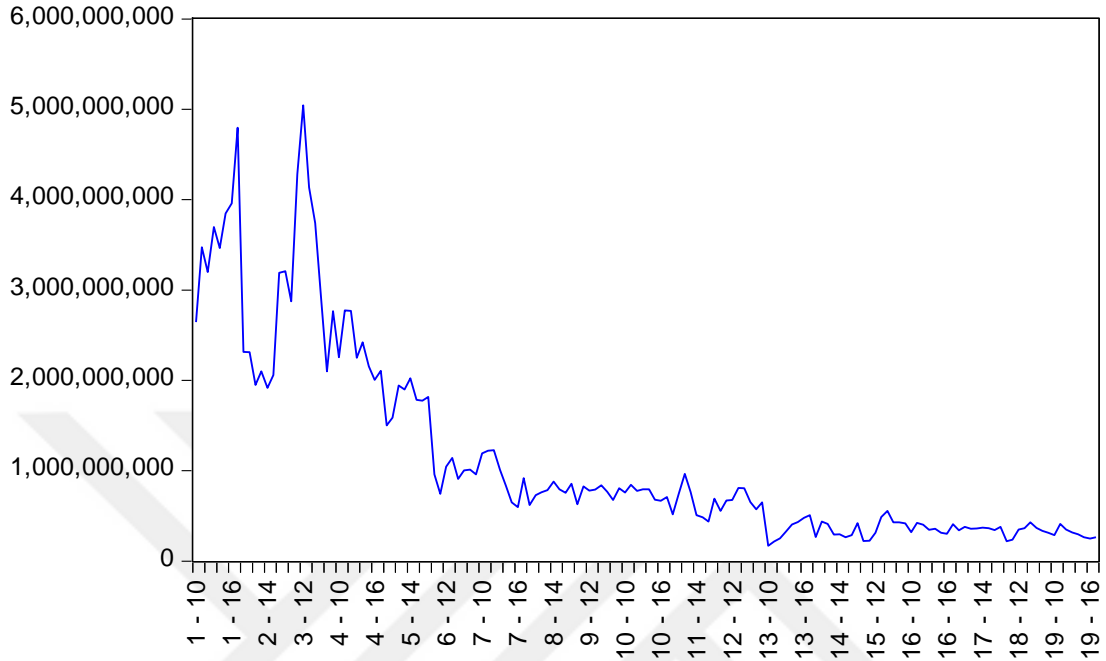
Balanced observations for each test

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-10.2335	0.0000	19	133
Breitung t-stat	-0.58658	0.2787	19	114
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-0.49188	0.3114	19	133
ADF - Fisher Chi-square	52.1278	0.0631	19	133
PP - Fisher Chi-square	89.9630	0.0000	19	133

** Probabilities for Fisher tests are computed using an asymptotic Chi-square distribution. All other tests assume asymptotic normality.

4. İHRACAT RAKAMI SERİSİ BİRİM KÖK İNCELENMESİ

IR

Panel unit root test: Summary

Series: IR

Date: 05/07/19 Time: 10:03

Sample: 2010 2017

Exogenous variables: Individual effects, individual linear trends

Automatic selection of maximum lags

Automatic lag length selection based on SIC: 0

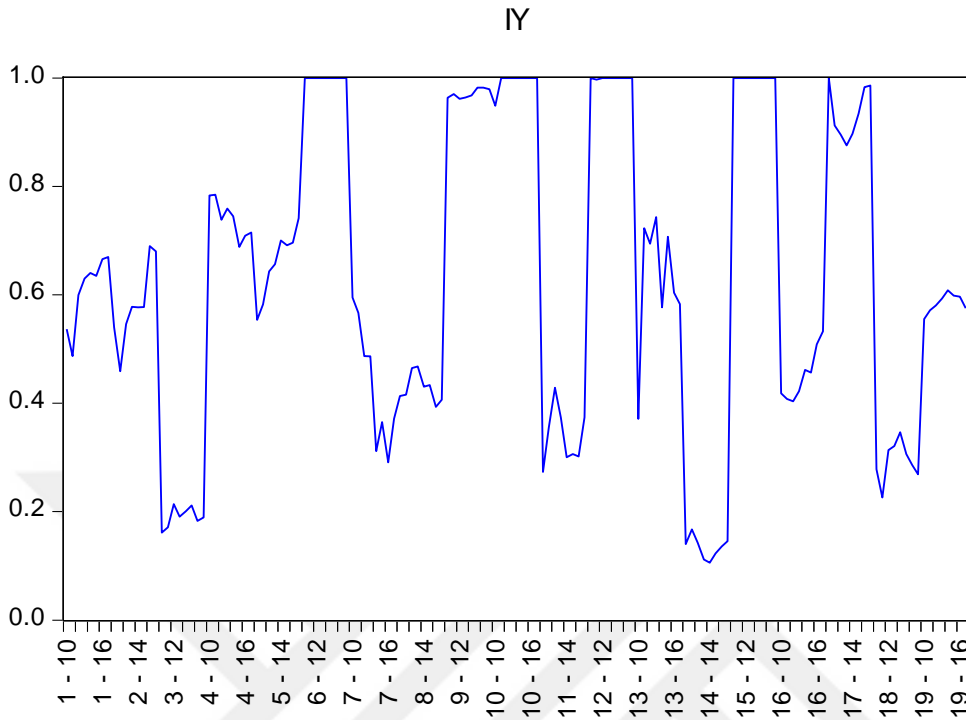
Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

Balanced observations for each test

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-9.72586	0.0000	19	133
Breitung t-stat	-0.49476	0.3104	19	114
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-0.47376	0.3178	19	133
ADF - Fisher Chi-square	52.8478	0.0553	19	133
PP - Fisher Chi-square	99.2822	0.0000	19	133

** Probabilities for Fisher tests are computed using an asymptotic Chi-square distribution. All other tests assume asymptotic normality.

5. İHRACAT YOĞUNLUĞU SERİSİ BİRİM KÖK İNCELENMESİ

Panel unit root test: Summary

Series: IY

Date: 05/07/19 Time: 10:05

Sample: 2010 2017

Exogenous variables: Individual effects, individual linear trends

Automatic selection of maximum lags

Automatic lag length selection based on SIC: 0

Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

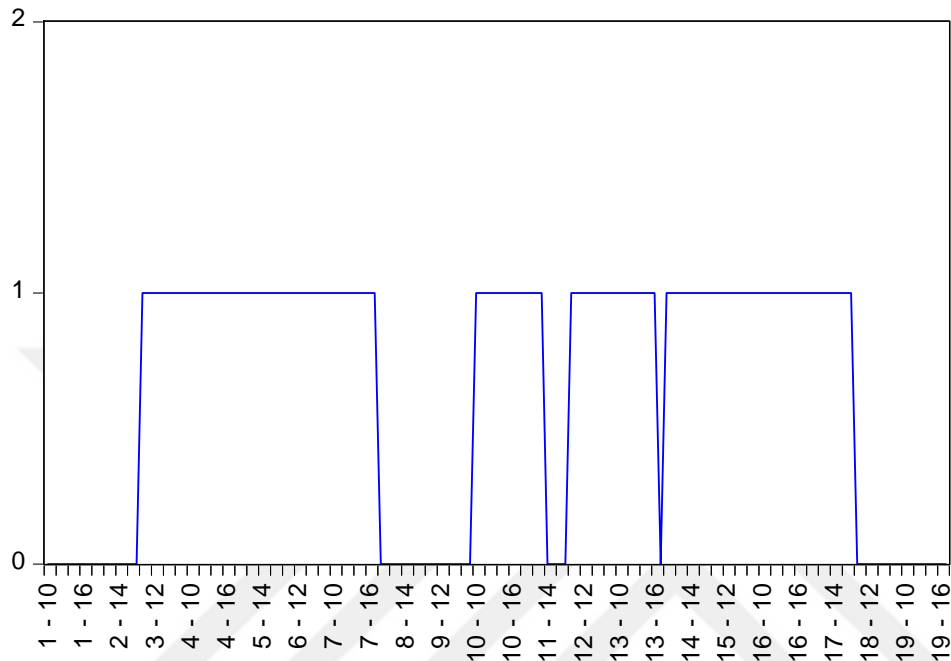
Balanced observations for each test

Method	Statistic	Prob.**	Cross- sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-7.72691	0.0000	16	112
Breitung t-stat	0.82633	0.7957	16	96
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-0.07325	0.4708	16	112
ADF - Fisher Chi-square	37.9072	0.2178	16	112
PP - Fisher Chi-square	70.7010	0.0001	16	112

** Probabilities for Fisher tests are computed using an asymptotic Chi-square distribution. All other tests assume asymptotic normality.

6.SERMAYE YAPISI SERİSİ BİRİM KÖK İNCELENMESİ

SRMY

Panel unit root test: Summary

Series: SRMY

Date: 05/22/19 Time: 20:03

Sample: 2010 2017

Exogenous variables: None

User-specified lags: 2

Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

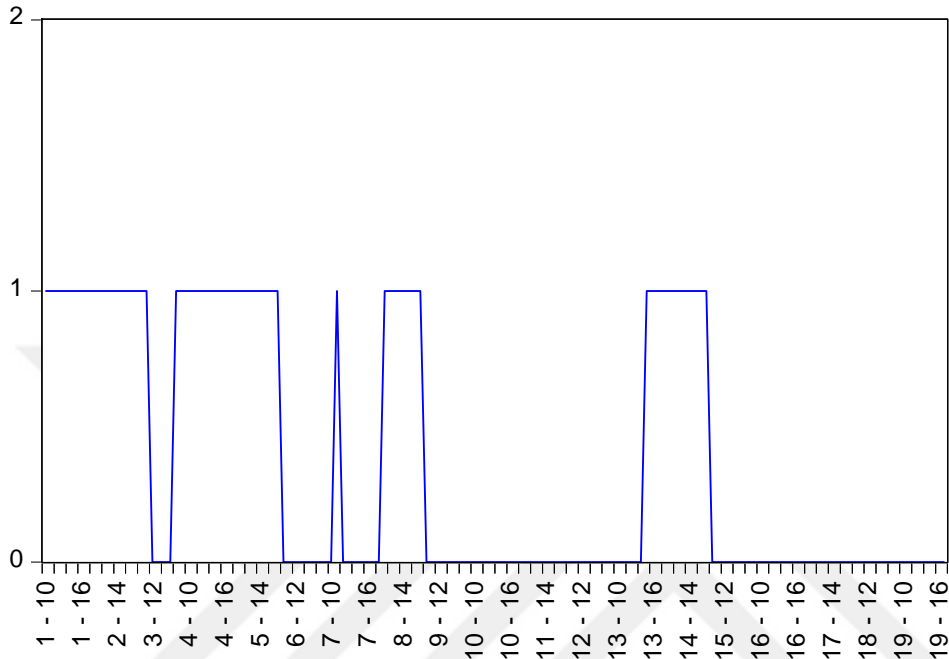
Balanced observations for each test

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-2.13671	0.0163	1	5
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
ADF - Fisher Chi-square	4.02053	0.1340	1	5
PP - Fisher Chi-square	4.40311	0.1106	1	7

** Probabilities for Fisher tests are computed using an asymptotic Chi-square distribution. All other tests assume asymptotic normality.

7.FİRMA ÇALIŞAN SAYISI SERİSİ BİRİM KÖK İNCELENMESİ

CS

Panel unit root test: Summary

Series: D(CS)

Date: 05/07/19 Time: 10:14

Sample: 2010 2017

Exogenous variables: Individual effects

Automatic selection of maximum lags

Automatic lag length selection based on SIC: 0

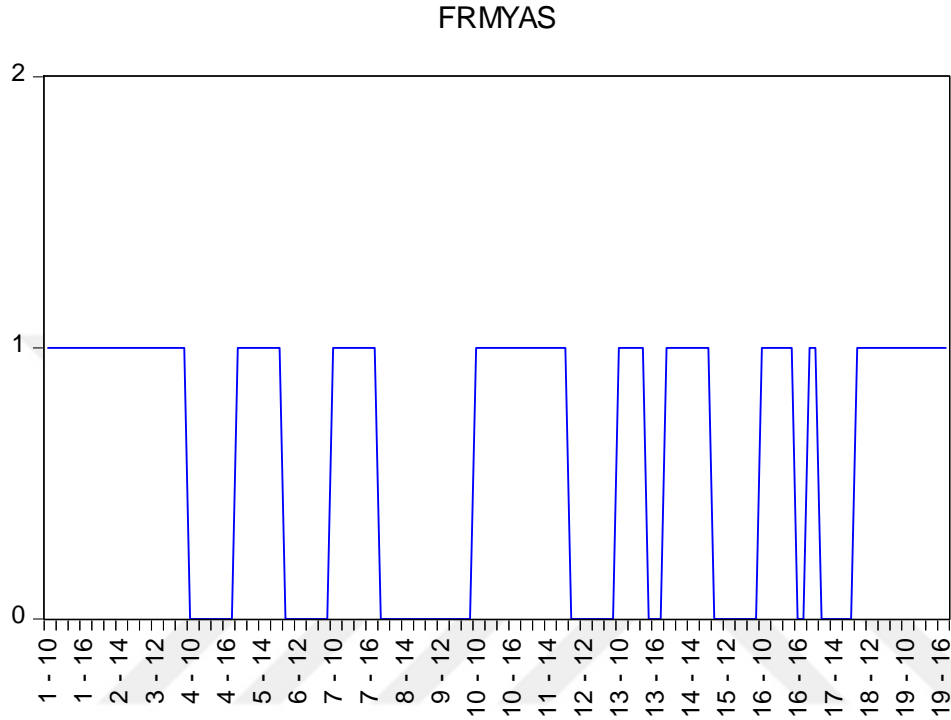
Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

Balanced observations for each test

Method	Statistic	Prob.**	Cross-sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-8.55864	0.0000	1	6
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
Im, Pesaran and Shin W-stat	-3.79874	0.0001	1	6
ADF - Fisher Chi-square	12.7798	0.0017	1	6
PP - Fisher Chi-square	12.7798	0.0017	1	6

** Probabilities for Fisher tests are computed using an asymptotic Chi-square distribution. All other tests assume asymptotic normality.

8.FİRMA YAŞI KUKLA SERİSİ BİRİM KÖK İNCELENMESİ

Panel unit root test: Summary

Series: FRMYAS

Date: 05/07/19 Time: 10:40

Sample: 2010 2017

Exogenous variables: None

Automatic selection of maximum lags

Automatic lag length selection based on SIC: 0

Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

Balanced observations for each test

Method	Statistic	Prob.**	Cross- sections	Obs
Null: Unit root (assumes common unit root process)				
Levin, Lin & Chu t*	-1.68944	0.0456	2	14
Null: Unit root (assumes individual unit root process)				
ADF - Fisher Chi-square	6.41766	0.1701	2	14
PP - Fisher Chi-square	6.43787	0.1687	2	14

** Probabilities for Fisher tests are computed using an asymptotic Chi square distribution. All other tests assume asymptotic normality.

Cross-Section Dependence Test

Series: AK_D

Null hypothesis: No cross-section dependence (correlation)

Sample: 2010 2017

Periods included: 7

Cross-sections included: 19

Total panel observations: 133

Note: non-zero cross-section means detected in data

Cross-section means were removed during computation of correlations

Test	Statistic	d.f.	Prob.
Breusch-Pagan LM	210.8744	171	0.0205
Pesaran scaled LM	2.156158		0.0311
Bias-corrected scaled LM	0.572825		0.5668
Pesaran CD	3.601438		0.0003

Cross-Section Dependence Test

Series: IR

Null hypothesis: No cross-section dependence (correlation)

Sample: 2010 2017

Periods included: 8

Cross-sections included: 19

Total panel observations: 152

Note: non-zero cross-section means detected in data

Cross-section means were removed during computation of correlations

Test	Statistic	d.f.	Prob.
Breusch-Pagan LM	350.9561	171	0.0000
Pesaran scaled LM	9.730910		0.0000
Bias-corrected scaled LM	8.373767		0.0000
Pesaran CD	7.375215		0.0000

Cross-Section Dependence Test

Series: NETKR

Null hypothesis: No cross-section dependence (correlation)

Sample: 2010 2017

Periods included: 8

Cross-sections included: 19

Total panel observations: 152

Note: non-zero cross-section means detected in data

Cross-section means were removed during computation of correlations

Test	Statistic	d.f.	Prob.
Breusch-Pagan LM	299.0216	171	0.0000
Pesaran scaled LM	6.922614		0.0000
Bias-corrected scaled LM	5.565471		0.0000
Pesaran CD	1.984008		0.0473

Cross-Section Dependence Test

Series: OZKR_D

Null hypothesis: No cross-section dependence (correlation)

Sample: 2010 2017

Periods included: 7

Cross-sections included: 19

Total panel observations: 133

Note: non-zero cross-section means detected in data

Cross-section means were removed during computation of correlations

Test	Statistic	d.f.	Prob.
Breusch-Pagan LM	187.5541	171	0.1831
Pesaran scaled LM	0.895144		0.3707
Bias-corrected scaled LM	-0.688189		0.4913
Pesaran CD	2.873103		0.0041

Panel Cross-section Heteroskedasticity LR Test

Null hypothesis: Residuals are homoskedastic

Equation: UNTITLED

Specification: IR IY NETKR OZKR SRMY FYAS AK C

	Value	df	Probability
Likelihood ratio	374.3370	19	0.0000

LR test summary:

	Value	df
Restricted LogL	-3370.647	145
Unrestricted LogL	-3183.479	145

Unrestricted Test Equation:
 Dependent Variable: IR
 Method: Panel EGLS (Cross-section weights)
 Date: 05/31/19 Time: 12:14
 Sample: 2010 2017
 Periods included: 8
 Cross-sections included: 19
 Total panel (balanced) observations: 152
 Iterate weights to convergence
 Convergence achieved after 30 weight iterations

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
IY	4.74E+08	36848334	12.86823	0.0000
NETKR	-1.14E+09	2.40E+08	-4.727267	0.0000
OZKR	-8.73E+08	48273443	-18.07417	0.0000
SRMY	-27871603	37677576	-0.739740	0.4607
FYAS	-1.18E+08	23538943	-5.022715	0.0000
AK	2.02E+09	3.66E+08	5.506949	0.0000
C	5.00E+08	50388248	9.929045	0.0000

Weighted Statistics

R-squared	0.792916	Mean dependent var	5.04E+09
Adjusted R-squared	0.784347	S.D. dependent var	4.73E+09
S.E. of regression	1.27E+09	Akaike info criterion	41.97998
Sum squared resid	2.34E+20	Schwarz criterion	42.11924
Log likelihood	-3183.479	Hannan-Quinn criter.	42.03656
F-statistic	92.53299	Durbin-Watson stat	0.626924
Prob(F-statistic)	0.000000		

Unweighted Statistics

R-squared	-0.321239	Mean dependent var	1.14E+09
Sum squared resid	2.34E+20	Durbin-Watson stat	0.054406

Model VAR sonuçları

Model 1

VAR Residual Serial Correlation LM Tests

Date: 06/13/19 Time: 12:53

Sample: 2010 2017

Included observations: 88

Null
hypothesis:
s: No
serial
correlation
at lag h

Lag	LRE* stat	df	Prob.	Rao F-stat	df	Prob.
1	80.28751	64	0.0822	1.284330	(64, 329.5)	0.0849
2	129.1085	64	0.0000	2.217241	(64, 329.5)	0.0000
3	113.9591	64	0.0001	1.914123	(64, 329.5)	0.0001

Null
hypothesis:
s: No
serial
correlation
at lags
1 to h

Lag	LRE* stat	df	Prob.	Rao F-stat	df	Prob.
1	80.28751	64	0.0822	1.284330	(64, 329.5)	0.0849
2	206.5009	128	0.0000	1.770479	(128, 358.8)	0.0000
3	308.1877	192	0.0000	1.835606	(192, 320.2)	0.0000

*Edgeworth expansion corrected likelihood ratio statistic.

Vector Autoregression Estimates

Date: 06/13/19 Time: 12:59

Sample (adjusted): 2013 2017

Included observations: 88 after adjustments

Standard errors in () & t-statistics in []

	IR	IY	NETKR_D	OZKR_D	SRMY	CALS	AK_D	FYAS
IR(-1)	0.796997 (0.12439) [6.40747]	-6.58E-12 (2.0E-11) [-0.32691]	1.88E-10 (3.2E-10) [0.58045]	-1.58E-10 (2.9E-10) [-0.54201]	-4.01E-11 (8.5E-11) [-0.46998]	-2.44E-12 (8.3E-11) [-0.02932]	-2.11E-10 (3.8E-10) [-0.56299]	-1.05E-10 (8.4E-11) [-1.25137]
IR(-2)	0.130894 (0.11539) [1.13437]	7.76E-12 (1.9E-11) [0.41566]	-1.81E-10 (3.0E-10) [-0.60181]	1.06E-10 (2.7E-10) [0.39058]	4.73E-11 (7.9E-11) [0.59728]	3.21E-11 (7.7E-11) [0.41526]	1.29E-10 (3.5E-10) [0.36928]	1.05E-10 (7.8E-11) [1.35292]
IY(-1)	4.34E+08 (6.6E+08) [0.65195]	0.754254 (0.10759) [7.01043]	-0.046003 (1.72851) [-0.02661]	0.512104 (1.55930) [0.32842]	1.213190 (0.45595) [2.66078]	-1.345607 (0.44484) [-3.02491]	0.663717 (2.00590) [0.33088]	1.516302 (0.44734) [3.38962]
IY(-2)	35798169 (6.6E+08) [0.05386]	0.274578 (0.10753) [2.55354]	-0.094364 (1.72752) [-0.05462]	-0.504055 (1.55840) [-0.32344]	-1.147465 (0.45569) [-2.51808]	1.282022 (0.44459) [2.88363]	-0.561060 (2.00475) [-0.27987]	-1.495643 (0.44708) [-3.34536]
NETKR_D(-1)	-66878921 (6.9E+07) [-0.96787]	0.000683 (0.01118) [0.06110]	-0.340260 (0.17961) [-1.89440]	0.082999 (0.16203) [0.51224]	-0.000871 (0.04738) [-0.01839]	0.009619 (0.04622) [0.20810]	0.254968 (0.20844) [1.22324]	0.003206 (0.04648) [0.06896]
NETKR_D(-2)	29558611 (6.9E+07) [0.42760]	0.014752 (0.01118) [1.31900]	-0.203767 (0.17969) [-1.13401]	0.006541 (0.16210) [0.04035]	0.040746 (0.04740) [0.85964]	0.013412 (0.04624) [0.29004]	-0.150669 (0.20852) [-0.72255]	0.004636 (0.04650) [0.09968]
OZKR_D(-1)	1.55E+08 (1.1E+08) [1.46676]	0.006524 (0.01707) [0.38221]	0.062179 (0.27421) [0.22676]	-0.118380 (0.24736) [-0.47857]	-0.020409 (0.07233) [-0.28216]	-0.050229 (0.07057) [-0.71178]	0.238294 (0.31821) [0.74886]	0.001699 (0.07096) [0.02394]
OZKR_D(-2)	27291009 (9.8E+07) [0.27926]	0.001493 (0.01581) [0.09444]	-0.093302 (0.25403) [-0.36729]	0.125156 (0.22916) [0.54615]	-0.017625 (0.06701) [-0.26303]	-0.040698 (0.06538) [-0.62253]	0.665042 (0.29480) [2.25594]	-0.005485 (0.06574) [-0.08344]
SRMY(-1)	-2.37E+08 (2.5E+08) [-0.93788]	0.008971 (0.04084) [0.21970]	-4.117346 (0.65605) [-6.27593]	-3.854111 (0.59183) [-6.51220]	0.913028 (0.17306) [5.27591]	0.189446 (0.16884) [1.12205]	-3.970502 (0.76134) [-5.21518]	-0.170557 (0.16979) [-1.00454]
SRMY(-2)	75616137 (2.6E+08) [0.29319]	-0.015255 (0.04173) [-0.36559]	4.220679 (0.67040) [6.29580]	3.752757 (0.60477) [6.20529]	0.056905 (0.17684) [0.32179]	-0.174909 (0.17253) [-1.01379]	3.992582 (0.77798) [5.13199]	0.143676 (0.17350) [0.82811]
CALS(-1)	5.35E+08 (1.5E+08) [3.47136]	-0.016138 (0.02496) [-0.64659]	0.150488 (0.40098) [0.37530]	0.060563 (0.36173) [0.16743]	-0.034849 (0.10577) [-0.32947]	0.986650 (0.10319) [9.56105]	0.113734 (0.46533) [0.24442]	-0.048739 (0.10377) [-0.46967]
CALS(-2)	-2.80E+08 (1.7E+08) [-1.63536]	0.025644 (0.02770) [0.92567]	-0.275042 (0.44508) [-0.61796]	0.021166 (0.40151) [0.05272]	0.019416 (0.11740) [0.16538]	-0.054982 (0.11454) [-0.48001]	-0.019365 (0.51650) [-0.03749]	0.088076 (0.11519) [0.76464]
AK_D(-1)	-40640891 (6.6E+07)	-0.001684 (0.01070)	0.092128 (0.17193)	-0.188887 (0.15510)	0.013636 (0.04535)	0.036083 (0.04425)	-0.587406 (0.19952)	-0.003476 (0.04450)

	[-0.61443]	[-0.15736]	[0.53584]	[-1.21783]	[0.30066]	[0.81549]	[-2.94404]	[-0.07812]
AK_D(-2)	8348137. (6.4E+07) [0.13107]	0.000348 (0.01031) [0.03380]	0.244630 (0.16556) [1.47758]	-0.160084 (0.14935) [-1.07185]	0.014272 (0.04367) [0.32679]	0.022818 (0.04261) [0.53553]	-0.508351 (0.19213) [-2.64587]	0.009079 (0.04285) [0.21190]
FYAS(-1)	1.14E+08 (1.5E+08) [0.77238]	0.019518 (0.02379) [0.82032]	-0.246240 (0.38226) [-0.64417]	-0.355418 (0.34484) [-1.03069]	0.023758 (0.10083) [0.23562]	-0.029373 (0.09838) [-0.29857]	-0.130212 (0.44360) [-0.29353]	0.986407 (0.09893) [9.97096]
FYAS(-2)	50770989 (1.5E+08) [0.33135]	-0.003865 (0.02479) [-0.15589]	0.165595 (0.39829) [0.41577]	0.465911 (0.35930) [1.29673]	-0.010259 (0.10506) [-0.09764]	0.059765 (0.10250) [0.58306]	0.286427 (0.46221) [0.61970]	-0.044714 (0.10308) [-0.43379]
C	-3.22E+08 (1.2E+08) [-2.73272]	-0.025242 (0.01904) [-1.32582]	0.198688 (0.30587) [0.64958]	0.004059 (0.27593) [0.01471]	-0.065918 (0.08068) [-0.81699]	0.034039 (0.07872) [0.43241]	-0.179948 (0.35496) [-0.50696]	-0.010260 (0.07916) [-0.12961]

R-squared	0.967684	0.987370	0.503094	0.534481	0.922635	0.926360	0.447957	0.927295
Adj. R-squared	0.960402	0.984524	0.391115	0.429575	0.905201	0.909765	0.323553	0.910911
Sum sq. resids	3.47E+18	0.090805	23.43743	19.07321	1.630816	1.552304	31.56339	1.569768
S.E. equation	2.21E+08	0.035762	0.574547	0.518302	0.151556	0.147863	0.666749	0.148692
F-statistic	132.8791	346.9213	4.492761	5.094874	52.92057	55.82164	3.600821	56.59678
Log likelihood	-1806.238	177.6938	-66.65447	-57.58829	50.61668	52.78767	-79.75168	52.29540
Akaike AIC	41.43723	-3.652133	1.901238	1.695188	-0.764015	-0.813356	2.198902	-0.802168
Schwarz SC	41.91581	-3.173556	2.379814	2.173765	-0.285439	-0.334780	2.677478	-0.323592
Mean dependent	1.17E+09	0.641757	0.102048	0.060444	0.602273	0.397727	0.036282	0.568182
S.D. dependent	1.11E+09	0.287477	0.736306	0.686252	0.492233	0.492233	0.810673	0.498168

Determinant resid covariance (dof adj.)	1354804.
Determinant resid covariance	243266.3
Log likelihood	-1544.617
Akaike information criterion	38.19584
Schwarz criterion	42.02445
Number of coefficients	136

	Dipnot	Cari Dönem	Önceki Dönem
Varlıklar [abstract]			
Dönen Varlıklar [abstract]			
Nakit ve Nakit Benzerleri			
Finansal Yatırımlar			
Ticari Alacaklar			
Diğer Alacaklar		0	0
Bağlı Ortaklıklardan, İştiraklerden ve Müşterek Girişimlerden Alacaklar			
Ödeme Çağrısı Yapılmış Sermaye Alacağı			
Ortaklardan Alacaklar			
Diğer Taraflardan Alacaklar			
Devam Eden İnşa Sözleşmelerinden Alacaklar			
Stoklar		0	0
Ham Madde ve Malzeme			
Yarı Mamuller			
Mamuller			
Ticari Mallar			
Diğer Stoklar			
Verilen Avanslar			
Canlı Varlıklar			
Peşin Ödenmiş Giderler			
Peşin Ödenmiş Vergi ve Benzerleri			
Diğer Dönen Varlıklar			
Toplam Dönen Varlıklar		0	0
Duran Varlıklar [abstract]			
Ticari Alacaklar			
Diğer Alacaklar		0	0
Bağlı Ortaklıklardan, İştiraklerden ve Müşterek Girişimlerden Alacaklar			
Ortaklardan Alacaklar			
Diğer Taraflardan Alacaklar			
Devam Eden İnşa Sözleşmelerinden Alacaklar			
Finansal Yatırımlar		0	0
Bağlı Ortaklıklardaki Yatırımlar			
İştiraklerdeki ve Müşterek Girişimlerdeki Yatırımlar			
Diğer Finansal Yatırımlar			
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar			
Canlı Varlıklar			
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller			
Maddi Duran Varlıklar		0	0
Arazi ve Arsalar			
Binalar			
Yeraltı ve Yerüstü Yapıları			
Tesis, Makine ve Cihazlar			
Taşıtlar			
Demirbaşlar			
Yapılmakta Olan Yatırımlar			
Diğer Maddi Duran Varlıklar			
Verilen Avanslar			
Maddi Olmayan Duran Varlıklar		0	0
Geliştirme Maliyetleri			
Gayri Maddi Haklar			
Şerhiye			
Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar			
Verilen Avanslar			
Peşin Ödenmiş Giderler			
Ertelenmiş Vergi Varlığı			
Diğer Duran Varlıklar			
Toplam Duran Varlıklar		0	0
Toplam Varlıklar		0	0
Kaynaklar [abstract]			
Yükümlülükler [abstract]			
Kısa Vadeli Yükümlülükler [abstract]			
Finansal Yükümlülükler		0	0
İhraç Edilen Menkul Kıymetler			
Paylara Dönüştürülebilir Borçlanma Araçları			
Finans Kuruluşlarına Borçlar			
Diğer Finansal Yükümlülükler			
Ticari Borçlar			
Diğer Borçlar		0	0
Bağlı Ortaklıklara, İştiraklere ve Müşterek Girişimlere Borçlar			
Ortaklara Borçlar			
Diğer Taraflara Borçlar			
Devam Eden İnşa Sözleşmelerinden Borçlar			
Alınan Avanslar			
Ödenecek Vergi ve Benzeri Yükümlülükler			
Kısa Vadeli Karşılıklar		0	0
Kidem Tazminatı Karşılıkları			
Vergi Karşılıkları			
Diğer Kısa Vadeli Karşılıklar			
Ertelenmiş Gelirler			
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler			
Toplam Kısa Vadeli Yükümlülükler		0	0
Uzun Vadeli Yükümlülükler [abstract]			
Finansal Yükümlülükler		0	0
İhraç Edilen Menkul Kıymetler			
Paylara Dönüştürülebilir Borçlanma Araçları			
Finans Kuruluşlarına Borçlar			
Diğer Finansal Yükümlülükler			
Ticari Borçlar			
Diğer Borçlar		0	0
Bağlı Ortaklıklara, İştiraklere ve Müşterek Girişimlere Borçlar			
Ortaklara Borçlar			
Diğer Taraflara Borçlar			
Devam Eden İnşa Sözleşmelerinden Borçlar			
Alınan Avanslar			
Ödenecek Vergi ve Benzeri Yükümlülükler			
Uzun Vadeli Karşılıklar		0	0
Kidem Tazminatı Karşılıkları			
Vergi Karşılıkları			
Diğer Uzun Vadeli Karşılıklar			
Ertelenmiş Gelirler			
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü			
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler			
Toplam Uzun Vadeli Yükümlülükler		0	0
Toplam Yükümlülükler		0	0
Özkaynaklar [abstract]			
Ödenmiş Sermaye		0	0
Sermaye			
Ödenmemiş Sermaye (-)			
Sermaye Düzeltme Farkları			
Pay Sahiplerinin İlave Sermaye Katkıları			
Sermaye Tamamlama Fonu			
Gerçekleşmiş Paylar (-)			
Paylara İlişkin Primler/İskontolar (+/-)			
Ortak Kontrolde Tabi İşletme Birleşmelerinin Etkisi (+/-)			
Yeniden Değerleme Yedeği			
Yabancı Para Çevrim Farkları (+/-)			
Korunma Yedeği (+/-)			
Bağlı Ortaklıkların, İştiraklerin ve Müşterek Girişimlerin Kazanç ve Kayıplarından Paylar (+/-)			
Kar Yedekleri		0	0
Yasal Yedekler			
Statü Yedekleri			
Ölçümlü Yedekler			

Bobi FRS - Kar veya Zarar Tablosu (Münferit)

	Dipnot	Cari Dönem	Önceki Dönem
Dönem Net Karı (Zararı) [abstract]			
Satış Hasılatı			
Satışların Maliyeti (-)			
Tarımsal Faaliyetlerde Gerçeğe Uygun Değer Farkları (+/-)			
Brüt Kar (Zarar) (+/-)		0	0
Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)			
Pazarlama Giderleri (-)			
Genel Yönetim Giderleri (-)			
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler			
Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler (-)			
Esas Faaliyet Karı (Zararı) (+/-)		0	0
Diğer Faaliyetlerden Gelirler		0	0
Bağlı Ortaklıklardan, İştiraklerden ve Müşterek Girişimlerden Kâr Payları			
Bağlı Ortaklıkların, İştiraklerin ve Müşterek Girişimlerin Kârlarından Paylar			
Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerden Kira Gelirleri			
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Değer Artış ve Satış Kazançları			
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar Satış Kazançları			
Diğer Gelirler			
Diğer Faaliyetlerden Giderler (-)		0	0
Bağlı Ortaklıkların, İştiraklerin ve Müşterek Girişimlerin Zararlarından Paylar (-)			
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Değer Azalış ve Satış Zararları (-)			
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar Satış Zararları (-)			
Diğer Giderler (-)			
Finansal Gelirler		0	0
Faiz, Kâr Payı vb. Gelirler			
Kur Farkı Gelirleri			
Finansal Yatırımlar Satış Kazançları			
Finansal Yatırımlar Değer Artış Kazançları			
Net Parasal Pozisyon Kazançları			
Diğer Finansal Gelirler			
Finansal Giderler (-)		0	0
Faiz vb. Giderler (-)			
Kur Farkı Giderleri (-)			
Finansal Yatırımlar Satış Zararları (-)			
Finansal Yatırımlar Değer Azalış Zararları (-)			
Net Parasal Pozisyon Kayıpları (-)			
Diğer Finansal Giderler (-)			
Dönem Karı (Zararı) (+/-)		0	0
Vergi Gideri (-)			
Dönem Net Karı (Zararı) (+/-)		0	0

	Dipnot	Cari Dönem	Önceki Dönem
Esas Faaliyetlerden Nakit Akışları [abstract]			
Nakit Girişi			
Mal Satışlarından Nakit Girişleri			
Hizmet Sunumundan Nakit Girişleri			
Araçlık Faaliyetlerinden Nakit Girişleri			
Esas Faaliyetlerden Diğer Nakit Girişleri			
Nakit Çıkışı (-)			
Satılan Mal Maliyetlerine İlişkin Nakit Çıkışları (-)			
Hizmet Maliyetlerine İlişkin Nakit Çıkışları (-)			
Faaliyet giderlerine İlişkin Nakit Çıkışları (-)			
Esas Faaliyetlerden Diğer Nakit Çıkışları (-)			
Faaliyetlerden Kaynaklanan Net Nakit Akışı (+/-)			
Ödenen Kar Payları (-)			
Alınan Kar Payları			
Ödenen Faiz (-)			
Alınan Faiz			
Vergi İadeleri (Ödemeleri) (+/-)			
Diğer Nakit Girişleri (Çıkışları) (+/-)			
Esas Faaliyetlerden Net Nakit Akışı (+/-)			
Yatırım Faaliyetlerinden Nakit Akışları [abstract]			
Bağlı Ortaklıklardaki Payların Elden Çıkarılmasından Nakit Girişleri			
Bağlı Ortaklık Paylarının Ediniminden Nakit Çıkışları (-)			
İştirak ve Müşterek Girişimlerdeki Payların Elden Çıkarılmasından Nakit Girişleri			
İştirak ve Müşterek Girişim Paylarının Ediniminden Nakit Çıkışları (-)			
Başka İşletme veya Fon Paylarının veya Borçlanma Araçlarının Elden Çıkarılmasından Nakit Girişleri			
Başka İşletme veya Fon Paylarının veya Borçlanma Araçlarının Ediniminden Nakit Çıkışları (-)			
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Satışından Nakit Girişleri			
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlık Alımından Nakit Çıkışları (-)			
Diğer Uzun Vadeli Varlıkların Satışından Nakit Girişleri			
Diğer Uzun Vadeli Varlık Alımlarından Nakit Çıkışları (-)			
Verilen Nakit Avans ve Borçlar (-)			
Verilen Nakit Avans ve Borçlardan Geri Ödemeler			
Türev Araçlardan Nakit Girişleri			
Türev Araçlardan Nakit Çıkışları (-)			
Devlet Teşviklerinden Nakit Girişleri			
Alınan Kar Payları			
Ödenen Faiz (-)			
Alınan Faiz			
Vergi İadeleri (Ödemeleri) (+/-)			
Diğer Nakit Girişleri (Çıkışları) (+/-)			
Yatırım Faaliyetlerinden Net Nakit Akışı (+/-)			
Finansman Faaliyetlerinden Nakit Akışları [abstract]			
Özkaynak Araçlarının İhracından veya Sermaye Artırımından Nakit Girişleri			
İşletmenin Kendi Paylarını ve Diğer Özkaynak Araçlarını Almasıyla veya Sermayenin Azaltılmasıyla İlgili Nakit Çıkışları (-)			
Borçlanmadan Kaynaklanan Nakit Girişleri			
Borç Ödemelerinden Nakit Çıkışları (-)			
Finansal Kiralama Borçlarından Nakit Çıkışları (-)			
Devlet Teşviklerinden Nakit Girişleri			
Ödenen Kar Payları (-)			
Ödenen Faiz (-)			
Vergi İadeleri (Ödemeleri) (+/-)			
Diğer Nakit Girişleri (Çıkışları) (+/-)			
Finansman Faaliyetlerinden Net Nakit Akışı (+/-)			
Kur Farklarının Etkisinden Önce Nakit ve Nakit Benzerlerindeki Safi Artış (Azalış) (+/-)			0
Kur Farklarının Nakit ve Nakit Benzerleri Üzerindeki Etkisi (+/-)			
Nakit ve Nakit Benzerlerindeki Safi Artış (Azalış) (+/-)			0
Dönem Başı Nakit ve Nakit Benzerleri			
Dönem Sonu Nakit ve Nakit Benzerleri			0

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: DilaverYAVUZ

Doğum Yılı ve Yeri: 28.06.1982 / Reşadiye

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi:19 Mayıs Üniversitesi/ Amasya Eğitim Fakültesi/ Sınıf Öğretmenliği
ve Anadolu Üniveristesesi(Açık Öğretim) / İşletme Fakültesi/ İşletme

Yüksek Lisans Öğrenimi: Gazi Osman Paşa Üniversitesi/Sosyal Bilimler Estitüsü/
İşletme /Muhasebe Finasman

Yabancı Dili: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :-

İş Deneyimi: Milli Eğitim Bakanlığı'nda 13 yıllık sınıf öğretmeni ve yöneticilik

İletişim

E-Posta Adresi: dilaveryavuz@gmail.com